

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr 5

10—11 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 11 februari

	Sid.
Höjd indirekt beskattning	4
Lånefonden för bostadsbyggande	67
Interpellationer av:	
herr Eliasson i Stockholm ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag	71
herr Hamrin i Kalmar ang. utbytet av televerkets luftledningar till södra Öland, m. m.	72

Samtliga avgjorda ärenden

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till höjd indirekt beskattning jämte i ämnet väckta motioner	4
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 13, om anslag för budgetåret 1958/59 till oförutsedda utgifter	66
— nr 15, ang. utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 (justitiedepartementet)	66
— nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 (socialdepartementet)	66
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 (kommunikationsdepartementet)	70
— nr 20, ang. utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 (ecklesiastikdepartementet)	70
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 (inrikesdepartementet)	70
— nr 23, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1958/59	70
— nr 24, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	70
— nr 25, ang. överlåtelse av vissa, kronan tillhöriga fastigheter m. m.	70

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 1, ang. fortsatt tullfrihet i vissa fall för Rädda barnens riksförbund för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter	70
— nr 2, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter	70
— nr 3, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelplikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.	70
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. förslag till lag om förlagsinteckning i vissa oljelager m. m.	70
— nr 2, om förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus	70
— nr 3, ang. förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål	70
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. förslag till förordning om ändrad lydelse av 39 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom	70
— nr 2, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	71
— nr 3, ang. förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen	71
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, såvitt avser jordbruksärenden.	71
— nr 3, ang. befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan m. m.	71

Måndagen den 10 februari

Kl. 16.00

§ 1

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 45, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1958/59;

till behandling av lagutskott propositionen nr 46, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1957 vid dess fyrtionde sammanträde fattade beslut; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 47, angående nedsättning av viss kronans fordran, och

nr 48, angående vissa merkostnader för virusavdelning vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.

§ 2

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 13, 15, 17, 18, 20 och 22—25, bevillningsutskottets betänkanden nr 1—3, första lagutskottets utlåtanden nr 1—3, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1—3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 3.

§ 3

Anmäldes Kungl. Maj:ts skrivelse nr 49, angående val av ombud jämte

suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Denna skrivelse bordlades.

§ 4

Föredrogos den av herr *Onsjö* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående förhandlingar på partiledarplanet i syfte att söka uppnå enighet om riktlinjerna för den framtida politiken.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till höjd indirekt beskattning jämte i ämnet väckta motioner.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.04.

In fidem

Gunnar Britth

Tisdagen den 11 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 5 innevarande februari.

§ 2

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande skrivelse nr 49, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valet samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 26 innevarande februari utse tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

§ 3

Höjd indirekt beskattning

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till höjd indirekt beskattning jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 7 februari 1958 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 50, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin;

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

3) förordning angående ändring i

förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt; samt

4) förordning om tillfällig energiskatt å bensin som finnes i riket den 12 februari 1958.

I propositionen framlades på grundval av överläggningar mellan företrädare för de demokratiska partierna förslag om höjd indirekt beskattning. De föreslagna beskattningsåtgärderna avsågo sprit, vin, maldrycker, läskedrycker, cigaretter, socker, bensin, elkraft för s. k. borgerliga ändamål och lotterivinster. Genom den höjda beskattningen beräknades cirka 110 milj. kr. inflyta under budgetåret 1957/58 och cirka 390 milj. kr. under budgetåret 1958/59.

I förevarande proposition framlades författningsförslag beträffande sprit, vin, socker och bensin.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 315 av herr *Öhman m. fl.* och II: 405 av herr *Hagberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 50;

B. motionen I: 314 av herr *Gustaf Elofsson*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 50, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin;

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

Höjd indirekt beskattning

3) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt; samt

4) förordning om tillfällig energiskatt å bensin som finnes i riket den 12 februari 1958;

B) att följande motioner, nämligen

1) motionen I: 314 av herr Gustaf Elofsson, samt

2) de likalydande motionerna I: 315 av herr Öhman m. fl. och II: 405 av herr Hagberg m. fl.

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Slutligen hade utskottet hemställt, att förevarande ärende mätte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

I motiveringen yttrade utskottet bland annat:

Utskottet delar uppfattningen att ytterligare statsinkomster av nyss angiven omfattning är erforderliga och kan sålunda inte biträda motionerna I: 315 av herr Öhman m. fl. och II: 405 av herr Hagberg m. fl. I fråga om det sätt på vilket inkomsterna bör anskaffas biträder utskottet den i propositionen uttalade meningen, att de erforderliga statsinkomsterna bör anskaffas genom höjd indirekt beskattning. Utskottet finner det inte lämpligt att nu ta ställning till den i motionen I: 314 av herr Gustaf Elofsson framförda tanken att under ett följande budgetår uttaga ifrågavarande belopp genom höjning av uttagningsprocenten för den statliga inkomstkatten.

Reservation hade avgivits av herr *Gustaf Elofsson*.

På av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren utskottets hemställan att ärendet mätte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Härefter anförde:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det förslag som nu skall avgöras innebär att svenska folket brandskattas på i första omgången 500 miljoner kronor. Detta stora belopp skall tjäna en militär upprustning enligt en plan, om vars försvarsvärde inte ens generalerna är eniga. Pengarna tas ut genom en omfattande konsumtionsbeskattning, som i främsta rummet drabbar de små inkomstagarna och barnfamiljerna.

Detta är alltså regeringens svar på det allt starkare kravet på en begränsning av miljardanslagen till militärmakten. Det är resultatet av löftena om en förstärkning av barnfamiljernas materiella läge och en rättvis beskattning. Den militära upprustningen träder nu i stället för den sociala. Folkets krav får vika för generalernas högröstade anspråk — det är den krassa innebörden av det beslut som riksdagen av allt att döma kommer att fatta.

Propositionen grundar sig på en s. k. samförståndslösning mellan ledarna för de icke-kommunistiska partierna. Det är en minst sagt unik situation som riksdagen ställts inför genom denna uppgörelse. De fyra partiledarna har konstituerat sig om en institution över riksdagen i akt och mening att diktera sin vilja för denna. Den satsar också av allt att döma på att vinna erkännande som en ny parlamentarisk instans, och redan nu har den i viss mån lyckats arbeta sig fram till ett slags legalisering. Propositionen omnämner höga aktningsfullt dess firmamärke: företrädarna för de demokratiska partierna, eller kanske rättare den gemensamma nämnaren för de fyra partiledarna, som så förträffligt illustrerar sitt demokratiska sinne genom det förslag vi nu behandlar.

Än mera kanske denna komedi belyses av propositionens förslag, att sockerskatten skall tillämpas inte från den dag riksdagen fattar beslut, utan från och med dagen efter det partiledarjuntans

Höjd indirekt beskattning

överenskommelse offentliggjorts. Den 5 februari 1958 går alltså till historien som det datum, då de fyra partiledarna vinner sin första framgång som en institution ovan riksdagen och, varför inte, också ovan de fyra partier som de företräder.

Riksdagen förutsattes nu inte ha annat att göra än att säga ja och amen till vad de fyra partiledarna behagat föreskriva vid sina »förtroliga» sammanträden. Utskottets utlåtande synes bekräfta, att så blir fallet. Man har emellertid svårt att tro, att detta tilltag att påtvinga riksdagen ett förslag med en så allvarlig innebörd och så vittomfattande konsekvenser för framtiden kunnat lyckas utan att partipiskorna varit i flitig verksamhet. Vi tycker att det vore en kraftig underskattning av de enskilda riksdagsmännens omdöme och vilja att värna riksdagens ensambestämmanderätt, om man utginge från att de utan vidare accepterat de fyra partiledarnas diktat.

Smusslet och hemlighetsmakeriet kring partiledarnas uppgörelse går nu igen i riksdagsbehandlingen av ärendet. Någon reell möjlighet att motionera i frågan föreligger inte. Propositionen lades på bordet i sista minuten, utskottets ledamöter inkallades i hemlighet och låg i startgroparna innan ens propositionen delats ut till riksdagsledamöterna, utskottets utlåtande var färdigt på rekordtid, och nu skall frågan avgöras av riksdagen som om rikets väl och ve hängde på ett avgörande just i dag. Det är utan tvivel rädslan för att folkopinionen skall hinna komma till fullt uttryck före avgörandet som är motivet till denna kuppertade brådska. Den officiella motiveringen — att det är fruktan för panikköp i hamstringsyfte som utgjort motivet — tar ingen människa på allvar. De som haft tillgång till pengar har redan hamstrat färdigt; kvar finns bara de som har så begränsade tillgångar, att de inte förmår lägga upp lager. Det kan inte råda något

tvivel om att den odemokratiska och mot vanlig parlamentarisk praxis stridande behandlingsordningen bottenar i medvetandet hos de ansvariga om att folkets överväldigande flertal djupt ogillar vad som skett. Det är med sådana metoder man nu skall tvinga på folket nya skatter, som med praktiskt taget hela sin tyngd drabbar de stora massorna. Det kanske i främsta rummet för barnen så värdefulla ämnet socker steg omedelbart efter de s. k. demokratiska partiledarnas uppgörelse med 20 öre per kilogram. Nu skall riksdagen i efterhand besluta om att ge sanktion åt sockerbolagets åtgärder att genomföra beskattningen innan riksdagen tagit ståndpunkt. Risker av att barnrikehushållen skulle hamstra socker bedömdes tydligen så allvarlig, att partiledarna på omvägar via en icke statlig organisation måste säkerställa landet mot faran.

Inte ens läskedryckerna lämnas denna gång i fred. De fyra partiledarna har föreskrivit att skatten på läskedryckerna skall stiga med 4 öre per flaska. Man räknar emellertid med att prishöjningen i verkligheten kommer att utgå med 6 öre per flaska på grund av de stegrade omkostnaderna, vilket blir 18 öre per liter.

Betecknande för skatteförslagets klasskaraktär är höjningen av elströmskatten. Den skall beröra endast hushållsförbrukningen. De stora bolagen och företagen slipper undan. Förmodligen var det denna välvillighet mot de större förbrukarna som herr Ohlin hade i tankarna då han i sitt högstämnda radiotal om samförståndslösningen braverade med: »Vi i folkpartiet eftersträvar en mera jämn fördelning av skattebördan.»

Den omskrutna bilvänligheten hos borgarpartierna, framför allt folkpartiet, illustreras utmärkt av höjningen av bensinpriset med 5 öre per liter. Under valkampanjen 1956 tog folkpartiet bilvänligheten på entreprenad. Affischer och valtavlor överflödade av reklam

Höjd indirekt beskattning

för denna bilvänlighet och anklagelser mot regeringen för dess »bilfientlighet».

Nu förklarar herr Ohlin att folkpartiet accepterat den nya bensinskattelhöjningen för att visa att »vi i folkpartiet på allvar företräder en samförståndslinje i svensk politik». Samförstånd med vem, herr Ohlin? Jo, med socialdemokratien, som folkpartiet efter fattig förmåga sökt framställa som ett bilfientligt parti. Nu är herr Ohlin och hans parti beredda att pina ut ytterligare 130 miljoner kronor av bilismen i första omgången och sedermera 100 miljoner varje år. Så var det med den bilvänligheten!

I övrigt skall beskattningen drabba vad man med ett inte så litet stänk av cynism kallar umbärliga varor. Det är de gamla bekanta skatteobjekten sprit, tobak och maltdrycker som det gäller. Genom att beteckna dessa varor som umbärliga söker man ge sken av att det ligger någonting av frivillighet i denna beskattning. Den som inte vill behöver inte supa och röka.

Denna dubbeltungande argumentation är inte ny. Den uppträder varje gång man söker plocka in nya sprit- och tobaksmiljoner. Men ingen tar dem på allvar. Förslaget förutsätter att svenska folket skall dricka sprit, vin och öl och förbruka tobak i ungefär samma omfattning som tidigare. Enda syftet är att konsumenterna skall betala högre priser för de njutningsmedel, som staten tillhandahåller. Bakom varje förslag till skattehöjningar på dessa varor framskymtar alltid en brinnande förhoppning hos finansministern, ja, troligen även en förvissning, att ingen skall svika sin medborgerliga plikt genom att avstå från sprit och tobak utan villigt bidra till att skaffa nya miljoner till statskassan.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att vid en tidigare förhöjning av spritpriserna den dåvarande finansministern i propositionen förklarade, att höjningen av spritpriset måste åtföljas

av en motsvarande prishöjning på vinet, enär det eljest kunde befaras att konsumtionen av spritdrycker skulle minska på vinets bekostnad och inkomsterna till statskassan därmed bli mindre än beräknat.

Vid de flesta tidigare skattehöjningarna har dock de nykterhetspolitiska synpunkterna dominerat i motiveringen. 1956 års skattehöjningar motiverades med att det gällde att begränsa den ökning i spritkonsumtionen, som beräknades bli en följd av motbokssystemets slopande. Samtidigt betonades starkt behovet av en utformning av beskattningen, som främjade en övergång till konsumtion av alkoholsvagare drycker.

Nu föreligger endast krasst fiskala skäl för skattehöjningen. Det gäller nu endast att skaffa pengar till upprustningen, varvid man tydligen även räknar med en upprustning med atomvapen. De tidigare nykterhetspolitiska motiveringarna har nu avslöjats vara en nödtorftig beteckning för det verkliga syftet: att skaffa medel till statskassan.

Denna avsikt bakom prishöjningarna på s. k. umbärliga konsumtionsvaror är så uppenbar, att den inte ytterligare behöver bevisas. Men det bör kanske ändå tilläggas för det nu aktuella fallet, att enligt uppgifter i pressen umgicks partiledarna med planer på att lägga en ännu större skatt på spriten men avstod av rädsla för att konsumtionen skulle minska så mycket, att förtjänsten uteblev.

Några nykterhetspolitiska motiv för höjningen av spritbeskattningen existerar följaktligen inte. De har helt ställts åt sidan. Det verkar därför närmast groteskt, när propositionen förklarar att »panikköp i hamstringssyfte» av sprit kan »föranleda allvarliga risker från ordnings- och nykterhetssynpunkter». Några större bekymmer kan väl knappast dessa synpunkter ha förorsakat finansministern, då han givit de penningstarka grupperna tillräckligt med

Höjd indirekt beskattning

tid för att hamstra sprit, medan han genom att omedelbart effektuera partiledarjuntans »beslut» om prishöjningen på det ur »nykterhets- och ordnings-synpunkt» absolut oskyldiga sockret hindrat de ekonomiskt svagare att hamstra denna nödvändighetsvara.

På senare tid har spritkonsumtionen trängts tillbaka medan vinkonsumtionen ökat. En klar tendens till en övergång till alkoholsvagare drycker har konstaterats. Men denna effekt av prishöjningen var tydligen inte uppriktigt önskad. Nu skall denna utveckling hejdas genom att även vinpriserna skall undergå en kraftig höjning. Den tidigare nykterhetspolitiska motiveringen för höjningen av spritpriserna var följaktligen endast kamouflage för intresset att höja inkomsterna till statskassan.

Detta bekräftar bara vad vi tidigare anfört i liknande sammanhang. Vi har sagt, att det förhållandet att statsmakterna räknar med inkomsten på sprit-hanteringen som en fast post i budgeten omöjliggör för staten att driva en verkligt nykterhetsfrämjande politik. Bygger staten sin budget bland annat på en ständigt svällande inkomst av sprit-hanteringen, måste intresset att säkra denna inkomstpост dominera över intresset att åstadkomma ett nyktert folk. Om staten skall kunna återgå till en nykterhetsfrämjande politik, måste frågan om spritinkomsterna underkastas en radikal omprövning.

Genom de skattehöjningar, som nu skall genomföras, stiger levnadskostnaderna med cirka 300 kronor om året för en flerbarnsfamilj. Barnfamiljernas redan nu svåra läge blir därigenom ytterligare försämrat. Man frågar sig inför detta vad det blivit av utfästelserna i regeringsprogrammet om förbättring av barnfamiljernas materiella läge. De nya skatterna är en åtgärd i rak strid mot dessa utfästelser.

Samma omdöme gäller löftena om en rättvisare beskattning. I stället kommer nu en hel rad höjningar av de förhat-

liga indirekta skatterna, som drabbar de små inkomsttagarna och barnfamiljerna. De utplånar, och mer till, effekten av den nyligen genomförda ortsavdragsreformen.

Låt mig ta några näraliggande exempel för att visa, vilka som tjänar på denna beskattning av konsumtionen. Det må ursäktas mig, om jag då håller mig till några av de främsta tillskyndarna av de nya skattehöjningarna.

Herr Ohlin har en taxerad inkomst på 75 990 kronor. Om de beräknade 390 miljonerna skulle ha tagits ut på den direkta beskattningens väg, skulle han ha fått erlägga i runt tal 3 000 kronor mera i skatt. Nu slipper han undan med en skattehöjning på cirka 300 kronor.

Herr Hjalmarson, som har den »blygsamma» inkomsten av 35 240 kronor, skulle i direkt skatt ha fått betala 950 kronor, och herr Hedlund med sina 50 170 kronor i inkomst skulle fått betala 1 700 kronor. Nu slipper de som sagt undan med 300 kronor. Deras inkomster är som bekant inte de allra högsta, och ju högre upp på skalan man kommer, desto större blir förtjänsten. En hundratusenkronorskarl skulle få erlägga 4 500 kronor mera, om skatten togs ut på den direkta vägen. En inkomst på 150 000 kronor skulle få en merskatt på 7 450 kronor och en inkomst på 200 000 kronor en merskatt på 10 700 kronor. Nu får de alla samma skatt som de lägre inkomsttagarna eller cirka 300 kronor.

Det är att märka att detta förslag framlägges här för riksdagen samtidigt som man har gjort utfästelser om att befria bolagen från den extra bolags-skatten. Sådan är klasskaraktären hos det nya skatteförslaget. Man har därför ingen anledning att förvåna sig över den glatt upprymda stämning, som herrar Hjalmarson och Ohlin gav prov på, då de kommenterade partiledaruppgörelsen i radion. Herr Hjalmarson kunde inte dölja sin tillfredsställelse över den

Höjd indirekt beskattning

»samförståndslösning enligt gammal tradition i svensk politik» som de fyra herrarna träffat. Han gjorde rena krumsprång av förtjusning över sin framgång för generalernas krav och inför utsikten att inom kort få begåva dem med de farliga leksaker, som atomvapnen utgör. Givetvis gällde förtjusningen även sättet för finansieringen.

Herr Hjalmarson förklarade bl. a.: »Att vi kommit överens att inför medborgarna ta gemensamt ansvar i försvarsfrågan, det ger styrka. Här hemma ger det en friskare luft i politiken, som är lättare att andas — lättare att tampa i för den delen också.»

Ingen betvivlar att herr Hjalmarson kommer att andas lättare efter »samförståndslösningen», som inte bara gav seger för hans militära upprustningslinje utan också i stort sett befriade hans uppdragsgivare från att svara för kostnaderna. Men tror manne herr Hjalmarson att de som drabbas av de nya skatterna, de små inkomsttagarna och barnfamiljerna, kommer att andas lättare?

Jag hörde i gårdagens radioeko hur herr Hjalmarson rasade emot att förhandlingarna i pensionsfrågan blivit avbrutna. Han förklarade därvid, att det måste bli ett slut på de obligatoriska avgifterna och skatteutplundringarna. Men vad är det herr Hjalmarson själv har medverkat till? Om någonting är obligatoriskt, så är det väl skatterna!

Herr Ohlin hade naturligtvis också svårt att behärska sin glädje. Men han var inte så säker i tron som herr Hjalmarson att folket skulle dela glädjen över »samförståndslösningen». På folkpartistiskt manér försökte han slingra sig undan det allmänt kända faktum att de höjda indirekta skatterna var ett de små inkomsttagarna och barnfamiljerna påtvingat bidrag till den militära upprustningen. Han förklarade därför, att »vi inom folkpartiet» inte ser de nya skatterna som »ett medel att täcka just försvarets utgifter. De kan

lika gärna ses som ett medel att finansiera ökade folkpensioner, den fredliga användningen av atomkraften och ett bättre undervisningsväsende.»

Herr Ohlins spegelfäkteri lurar dock ingen. Det avslöjas för övrigt eftertryckligt i propositionen. Där förklaras nämligen redan i ingressen följande: »Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om höjd indirekt beskattning i syfte att finansiera vissa försvarsutgifter.»

Varje människa vet att de skatter som nu beslutas tas ut för militära ändamål. Herr Ohlins försök att krångla sig från medansvarigheten genom salvelsefulla utläggningar om att skattemedlen lika väl kan vara avsedda för sociala ändamål är dömt att misslyckas. Inte heller kan han frigöra sig från medansvaret i att de borgerliga partierna genom rena utpressningstaktiken genomdrivit att ökningen av militärkostnaderna skall finansieras genom skatter, som lägges på de mindre inkomsttagarna och barnfamiljerna.

Herr talman! Vi har redan tidigare deklarerat, att vi är motståndare till den s. k. samförståndslösningen i militärfrågan. Sverige har varken resurser till eller behov av att tävla med stormakterna på det militära området. Vi har också skäl att vara ytterst skeptiska mot deklARATIONERNA från dem, som pressar fram allt större och större anslag till upprustningen, att de är entydiga anhängare av svensk alliansfrihet och neutralitet. Höga militärer och vissa borgerliga tidningar har givit belägg för att det finns krafter som går hand i hand med planer på en uppluckring av alliansfriheten. Den föreslagna ökningen av militärutgifterna är ett stöd åt dessa krafter.

För ett par dagar sedan skrev den stora folkpartistiska Göteborgs-Posten i en ledande artikel:

»För allmänheten ger ÖB:s grundpro-

Höjd indirekt beskattning

gram intrycket av en blandning av inbördes olikartade inslag i riktlinjerna för försvarets allmänna planering. Till någon del en miniatyrkopia av ett anglosaxiskt stormaktsförsvar, till en större del ett långskjutande förpostförsvar åt den europeiska NATO-frontens nordliga hälft med ett hårt men tunt skal.»

»Förpostförsvar åt Atlantpakten» — det är den tolkning av vår militärpolitiska inriktning, som vissa kretsar här i landet hävdar. Vad säger regeringen om en dylik uppfattning?

Då till detta kommer att herrar Hjalmarson och Ohlin, som alltid har sneglat åt Atlantpakten, utgör de främsta trubadurerna i lovsången över »samförståndslösningen», finns det alla skäl för varje anhängare av alliansfrihetens och neutralitetens linje att vara på sin vakt. Det märkliga förspelet i denna sak, den utmanande behandlingsordningen, finansieringsprogrammet, med tyngdpunkten lagd på de bredare folklagren, och sist men inte minst uppgiften i den s. k. samförståndslösningen att man senare skall ta upp frågan om svensk upprustning med atomvapen, detta utgör grunden för vårt kategoriska motstånd i saken. Den starka proteströrelse, som nu är i gång över hela landet med stora fackföreningar, fackliga centralorganisationer och socialdemokratiska arbetarkommuner som viktigaste inslag, visar också att allt tal om att »samförståndslösningen» har accepterats av folket icke har något som helst sakligt underlag.

Herr talman! Med vad jag här framhållit ber jag att få yrka bifall till den av oss avgivna motionen, som yrkar avslag på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis glädjande att försvarsfrågan även denna gång har kunnat hållas utanför parti-striderna. Jag kan inte inse att vårt

land skulle ha vunnit någonting på att den förts ut i en valstrid och blivit föremål för ett politiskt schackrande, där sakfrågan kommit att trängas undan till förmån för partitaktiska beräkningar. Vi kan inte heller fortsätta med den försvarsorganisation vi nu har; den är alldeles för dyrbar i förhållande till effektiviteten. Jag tror inte heller att tiden är lämplig att låta defaitismen bestämma försvarskostnaderna — i så fall vore varje utgift till försvaret bortkastad.

En annan sak är att det är så förskräckligt svårt att få någon insyn i kostnadernas fördelning. Ingen kan rubba mig ur tron att det rinner bort mycket pengar i onödan. I vår tid har rationalisering blivit ordet för dagen, men jag tror inte att man i den inre organisationen av försvaret har till fullo beaktat vad det ordet innebär. Det är som sagt svårt att bevisa något, men jag har en känsla av att det både inom staberna och ute i de olika förbanden slösas åtskilligt med både tid och materiel. Jag skulle därför till försvarsministern vilja rikta en vädjan att noga uppmärksamma vad som sker i det avseendet. Jag är övertygad om att icke föraktliga summor skulle kunna vinnas genom en effektiv kontroll.

Herr talman! Även om jag är tillfredsställd med att en uppgörelse kommit till stånd, är jag långt mindre tillfredsställd med den utformning uppgörelsen fått i skattehänseende. Uppseendeväckande var att finansministern kunde presentera ett budgetförslag, där han inte lämnat något utrymme för ökade försvarskostnader, trots att han visste att frågan måste lösas. Som bas för uppgörelsen måste alltså ligga ett beslut om nya pålagor. Jag kan inte finna någon saklig motivering för att behandla försvarsfrågan på detta sätt. Ätminstone under fredstid har det väl tidigare varit vanligt att försvarskostnaderna inrymts i den allmänna budgeten. Den i år framlagda budgeten är

Höjd indirekt beskattning

ofullständig, och det är därför inte rimligt att säga att de nya skatter, som i dag kommer att beslutas, går till försvaret — de kan lika väl gå till någon annan.

De nya skatter som föreslagits är s. k. punktskatter. Det är en odemokratisk form av beskattning, det vill jag ärligen säga ifrån. Och de blir sannerligen inte smakligare av att man försöker framställa dem som direkt gående till finansiering av ökade försvarskostnader. Men det är kanske inte heller meningen!

Det naturliga är ju att alla medborgare skall bidra till statens utgifter efter bärkraft. Finns det någon hållbar motivering för att man helt plötsligt skall frånga den principen och lägga stora skattebördor på vissa grupper av befolkningen? Det är för all del inte första gången det händer; då den allmänna sjukförsäkringen infördes, lade man exempelvis extra skatter på rökare och spritförbrukare. Just de kategorier av befolkningen som använder tobak och sprit skall bidra med en och en halv miljard extra i skatter. Det är en mycket högt uppskattad förmån! Visserligen motiverar man det fint genom att anföra både sociala och medicinska skäl, men vad är det egentligen för en idealitet, som å ena sidan uttrycker sitt missnöje med att folk brukar vissa varor samt å andra sidan beredvilligt tillhandahåller dessa och med förnöjelse rakar in ständigt stigande vinster till förmån för icke brukare, som därigenom får en lägre skatt? Nej, ärade kammarledamöter, försök inte lägga ideella motiv på den ständigt stigande beskattningen av sprit och tobak! Det är budgetfinansieringen det gäller, och då är varje form av beskattning som inte tar hänsyn till skatteförmågan av ondo.

Den här gången har man inte nöjt sig med de klassiska inkomstkällor, som jag nyss nämnt, utan man har utvidgat det till att omfatta en hel del andra varor. Det gör inte saken bättre. Det sna-

rare understryker punktbeskattningens nyckfullhet; utväljandet av konsumtionsartiklarna sker huvudsakligast med hänsyn till vad de kan tänkas ge i skatteintäkter. I jämförelse härmed verkar en allmän omsättningsskatt vara mera sympatisk, även om jag inte vill förorda en sådan framför en direkt beskattning.

Herr talman! Jag skall inte uppta kammarens tid längre. Jag har velat ha detta sagt främst för att understryka mitt missnöje med att lösandet av viktiga samhällsfrågor skall ge anledning till beskattning vid sidan av budgeten och att denna beskattning skall utformas på ett för stora samhällsgrupper stötande sätt. Jag vill också hoppas att man i framtiden undviker punktskatter. För mig kommer det att bli mycket svårt att gå vidare på den vägen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! I lördags riktade jag en vädjan till utskottet, att det skulle försöka vidtaga den ändringen i Kungl. Maj:ts proposition att vi i stället för punktskatter finge ett uttalande om direkt beskattning. Denna vädjan har icke beaktats av utskottet. I min vädjan framhöll jag, att vi i stort sett är eniga om att vi måste ha ett till vår neutralitetspolitik anpassat försvar men att ökningen av försvarskostnaderna icke får leda till en social och kulturell nedrustning. Jag framhöll vidare, att vi borde försöka dela den ökade bördan efter bärkraft.

Det talas om tidsnöd, och man säger att försvaret bör vara berett i olika avseenden. När jag lämnade kammaren i lördags och fick se ÖB och hans medhjälpare gå in till de tre borgerliga partiernas chefer, ställde jag mig frågan: Bör inte ÖB lära sig att gå till den som är chef för försvarsdepartementet? Om militären i fortsättningen skall ha några kontakter med riksdagen, får den lära sig att gå den väg som är

Höjd indirekt beskattning

lämplig och bruklig. Mig veterligt har de tre borgerliga partierna ännu inte kommit i regeringsställning, även om de eftersträvar det.

Jag sade även i lördags att vi skulle försöka anpassa försvaret efter den befolkningsutveckling vi har och samtidigt söka åstadkomma en lämplig fördelning av våra resurser mellan industri och försvar. Om vi vid uppbygandet av en ny försvarsorganisation underlåter att se till att kostymen inte blir för stor, kommer vi nämligen i en obehaglig situation i fortsättningen. Jag har alltså deklarerat en positiv vilja att försvara vår demokrati och vårt land, men jag vill att kostnaderna här för skall anpassas både efter landets ekonomiska förmåga och efter de befolkningsmässiga förutsättningarna.

I en tidning kan man emellertid läsa följande uttalande av herr Hjalmarson: »Sedan tolv månader växer statsskulden med 196 000 kronor i timmen — dag och natt. Varenda dag betalar regeringen ut en och en halv miljon mer än vi betalar in, bara för saker som samma regering bestämt har lovat att våra skatter minst skulle räcka till för. — Vi köper inte politiskt stillestånd till det pris som regeringen kräver.»

Herr Hjalmarson fortsätter med att påyrka sänkning av skatterna: »Vi har på grundval av konkreta besparingsyrkanden föreslagit: sänk omedelbart statsutgifterna med 730 miljoner och sänk dem mer sedan. Ordna det så, att människorna får tillbaka vartenda öre besparingarna ger — i skattesänkningar. Steg för steg men inom två år.»

Ärade kammarledamöter! När man läser dessa floskler, uttalade av en man som säger sig företråda ett parti med en positiv inställning till försvarsfrågan, undrar man varför herr Hjalmarson inte förenat sig med kommunisterna och yrkat avslag på förslaget om ökade utgifter till vårt svenska försvar. Vi är ju medvetna om att kostnaderna kommer att stegras betydligt nu och att

de blir än högre i framtiden. Jag vill också erinra om att herr Hjalmarson har rätt då han säger att han jämsides med kravet på skattesänkningar framfört förslag till besparingar. Han har bland annat varit med och motionerat om att 5 miljoner kronor skall tas från våra mödrar och att de allmänna barnbidragen skall minskas med 375 miljoner kronor. Högern företräder en ödesdigert reaktionär inställning till familje- och ungdomspolitiken, och jag frågar mig varför herr Hjalmarson inte också motionerat om ett förnyat utgivande av Hinke Bergegrens gamla bok »Kärlek utan barn». Om det skall vara någon mening i allt det trams, som framföres i form av motioner från högerhåll, och i talet om skattesänkningar, bör man också ta konsekvenserna av en sådan mot familjerna och ungdomen fiendlig politik.

Jag har vidare framhållit att det är farligt att binda vårt försvar till folks vilja att konsumera sprit och tobak. Som nykterist vill jag inte vara med om att ett utnyttjande av dessa i mitt tycke onödiga varor skulle få sken av att innebära en för landet gagnelig gärning. Jag har också sagt att vi borde försöka ordna det så, att kostnaderna för de ökade försvarsutgifter, som kan bli nödvändiga, uttas genom en direkt och progressiv beskattning. Om den i Dagens Nyheter lämnade uppgiften, att de föreslagna ökade punktskatterna skulle innebära en extra utgift på 300 kronor om året för en tvåbarnsfamilj, är riktig, skulle vi komma upp till en årsinkomst av 21 000 kronor innan en sådan familjs utgiftsökning bleve större om man i stället valde vägen att höja den direkta beskattningen. Utskottet borde enligt min mening ha beaktat detta.

Jag vädjade också till utskottet att försöka se den ändrade och nya försvarsorganisationen och civilt försvarets problem i ett sammanhang. Vad inträffar nu? Jo, vi bygger ut den rent mili-

Höjd indirekt beskattning

tära delen av vårt försvar. Naturligtvis skall vi söka i största möjliga utsträckning skydda militären, om kriget skulle komma, men det borde väl vara angeläget att samtidigt med beslutet om en ny försvarsorganisation taga upp även civilförsvaret till behandling, så att dessa båda frågor kunde lösas i ett sammanhang. För civilbefolkningen finns nu intet skydd. Vi har en hög civilförsvarsledning, som sitter och ingenting gör, och det har företagits utredningar för 1/2 miljon kronor, men något resultat har inte redovisats. Det är därför jag menar, att försvarsberedningen bort bedöma frågorna i ett sammanhang och så lagt fram ett förslag.

Jag måste beklaga den behandling frågan fått. Någon vilja att försöka få till stånd en samling kring det svenska försvaret återspeglas icke i det framlagda förslaget. Eftersom partiledarna kommit överens och utskottet i stort sett är enigt kan det från min sida egentligen inte bli fråga om annat än en protest, och det finns ju inte stora utsikter att nå resultat med ett yrkande. Men jag vill ändå hemställa, herr talman, att utskottets betänkande från och med det stycke på s. 3, som börjar med orden »Utskottet delar», måtte erhalla följande lydelse:

»Utskottet delar uppfattningen, att ytterligare statsinkomster är erforderliga för bestridande av de ökade kostnaderna för en ny försvarsorganisation och en kommande utbyggnad av civilförsvaret. I fråga om det sätt på vilket inkomsterna bör anskaffas kan utskottet icke biträda Kungl. Maj:ts föreliggande proposition nr 50 utan yrkar avslag å densamma. Däremot anser utskottet att ytterligare inkomster för statsverket är nödvändiga och förordar att desamma skall uttagas genom en höjning av uttagningsprocenten till 110.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 50 måtte uttala,

att uttagningsprocenten på den direkta skatten höjes till 110 för att tillmötesgå kravet på ökade kostnader för en ny försvarsorganisation och en utbyggnad av civilförsvaret.»

Jag skulle tro, att om riksdagen godtar detta yrkande kan en större anslutning vinnas ute bland svenska folket än om det av partiledarna och Kungl. Maj:t förordade förslaget antas. Det är angeläget att man tar allvarligt på detta, ty om vi fortsätter med punktskatter, kommer det inte att bli möjligt att få arbetsmarknadsorganisationerna att sluta det tvååriga avtal, som vi väl ändå måste anse vara till fördel. Regeringen och riksdagen måste i fortsättningen se till att när ett avtal slutits mellan två stora arbetsmarknadsorganisationer, förutsättningarna på vilka det bygger inte rycks undan.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till det yrkande jag framställt.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Något överraskande ligger inte i kommunisternas uppträdande i denna fråga. Det avslöjar bara vad man visste förut, nämligen att det helhjärtade stöd, som kommunisterna i remissdebatten lovade den sittande regeringen, var av noll och intet värde i samma ögonblick som kommunisterna hade en taktisk möjlighet att falla regeringen i ryggen. Den syndaflod av förvrängningar och demagogi, som herr Senander här försökt dränka oss i, visar hur välbetänkt det var, att statsministern i remissdebatten bestämt undanbad sig kommunisternas stöd.

Herr Senander försökte göra en hel hönsgård av den fjäder som varit synlig i vissa tidningar, nämligen att behandlingen av denna proposition i bevillningsutskottet skulle ha haft någon hemlig och mystisk karaktär. Jag vill bestämt tillbakavisa dessa insinuationer av det enkla skälet, att vår riksdagsordning nu är så uppbyggd, att den skall

Höjd indirekt beskattning

medge en skyndsam behandling av brådskande ärenden. Det är just en sådan behandling som ägt rum i detta sammanhang.

När kammaren beslöt att omedelbart remittera detta ärende till bevillningsutskottet, så var det utskottets självklara skyldighet att fullfölja kammarens intentioner och företaga en skyndsam behandling. Det har inte varit fråga om något hemlighetsmakeri, utan utskottet var givetvis berett på denna utväg, och därför ajournerades ett sammanträde, som hölls i torsdags, till på lördag omedelbart efter avslutat plenum. Så är det med den hemligheten.

Vidare är det alldeles felaktigt att utskottet inte grundligt har behandlat detta ärende. Tre och en halv timmars behandling i utskottet föregick dess beslut. De motionsvis framförda yrkandena om de alternativ till ifrågakvarande punktskatter, som över huvud taget var möjliga, nämligen en allmän omsättningsskatt eller en höjning av uttagsprocenten, var grundligt behandlade i utskottet, innan Kungl. Maj:ts proposition tillstyrktes.

När emellertid bevillningsutskottet hade att handlägga denna proposition och de motioner, som var knutna till den, var det två omständigheter, som utskottet hade att ta hänsyn till, nämligen nödvändigheten att öka inkomsterna samt det resultat, som uppnåtts i förhandlingar mellan ledarna för de tre borgerliga oppositionspartierna och representanter för regeringen.

Den ojämförligt viktigaste av dessa omständigheter är det faktum, att en inkomstökning på i runt tal 400 miljoner måste åstadkommas, om inte staten skulle nödgas gå ut på kapitalmarknaden och låna inte bara vad som krävs för kapitalbudgeten utan även för att bringa balans i driftbudgeten. Ett alternativ hade varit att låna i riksbanken, men det är ju en åtgärd som ingen önskar rekommendera.

Det bör kanske understrykas att ett

tvång att öka statens inkomster föreligger alldeles oberoende av om vi fortsätter ett provisorium för försvarets räkning eller övergår till den omorganisering, som benämnes alternativ Adam, och jag vill särskilt vända mig mot herr Senanders påstående att här skulle vara fråga om en upprustning. Det är endast fråga om att vidmakthålla försvaret vid dess nuvarande styrka. I varje fall är det ganska omotiverat, för att inte säga hänsynslöst, att i detta sammanhang påstå att det är fråga om att införa atomvapen i den svenska armén — en fråga som inte har något som helst samband med det föreliggande förslaget.

Jag kan inte heller neka mig att också säga ett ord om herr Senanders senaste strategiska resonemang, när han försöker göra gällande, att ett starkt försvar för Sveriges räkning skulle uppluckra den alliansfria linjen. Det är tvärtom så att den, som ivrar för en allianspolitik, gör det från den utgångspunkten att vi därigenom skulle få en hel del vapen till skänks och sålunda få ett starkare försvar till lägre kostnad. I verkligheten är det ju så att grundtanken i hela vårt försvarsresonemang är att vidmakthålla och stärka den alliansfria linjen.

Detta är ett typiskt exempel på herr Senanders sätt att argumentera.

Jag medger gärna att det har funnits andra utvägar att klara den här saken, exempelvis om man hade kunnat genomföra en improviserad drastisk nedrustning, men alla vet ju vilka konsekvenser det skulle ha fört med sig. Jag skall inte bara tala om hur dyrt vi i framtiden skulle kunna få betala en sådan improviserad nedrustning genom att på detta sätt ödelägga för försvaret omistliga värden. Jag vill också erinra herr Senander om att en sådan åtgärd skulle kunna medföra synnerligen allvarliga rubbningar på arbetsmarknaden just nu. En sådan radikal nedskärning skulle ha gått ut över beställningar hos

Höjd indirekt beskattning

den svenska industrien. Hälften av den svenska militärbudgeten lär nämligen bestå i beställningar hos svenska industrier.

Herr Senander har vid flera tillfällen sagt att det borde vara laglig rätt för var och en, som har en anställning i en industri, att få behålla detta arbete. Betydande arbetslöshet inom stora industrier skulle ha blivit följderna om nedskärningar genomförts som inte varit förberedda och sakligt grundade.

Jag är på det klara med att en nedskärning av de militära utgifterna inte får hindras av arbetsmarknadsskäl, men jag hävdar att en sådan nedskärning, om de utrikespolitiska förhållandena gör det möjligt, måste förberedas samt ske successivt och på ett sådant sätt, att minsta möjliga skada uppstår.

Den andra möjligheten hade självfallet varit, att man kunnat komma överens om sådana besparingar på andra huvudtitlar att försvaret hade fått sitt utan att dessa skatter behövt ifrågakomma. Men det är ju allom bekant att det inte finns möjligheter att uppbringa någon majoritet för sådana besparingar.

Herr Hjalmarson talade i gårdagens eko om att man hade möjligheter att spara 700 miljoner kronor, och skulle det vara riktigt är det alldeles självklart att försvaret mycket väl kan få sina 400 miljoner kronor och affärerna kan gå bra ihop ändå. Men olyckan med herr Hjalmarsons utfästelser är ju att han inte kan uppbringa någon majoritet för sina besparingsyrkanden, utan en överväldigande majoritet i riksdagen avvisar dessa propåer. Följaktligen är denna utväg helt oframkomlig.

Under sålunda föreliggande omständigheter har bevillningsutskottet, som har den synnerligen oangenäma uppgiften att anvisa medel för att bestrida de utgifter som andra utskott har den mycket angenäma uppgiften att rekommendera riksdagen att besluta, nödgats se till fakta och sålunda kommit till den slutsatsen, att i föreliggande situation

är dessa inkomstförstärkningar ofrånkomliga. Från dessa utgångspunkter har utskottet funnit att de föreslagna nya och skärpta punktskatterna icke kan undvikas. Därför har utskottet också hemställt om riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Det skall naturligtvis inte fördöljas att de överläggningar, som förts mellan oppositionen och regeringen och resulterat i denna överenskommelse, i viss mån har kringskurit riksdagsledamöternas och utskottets möjligheter att framlägga alternativ till de skatter, som man vid förhandlingarna enats om. Från flera håll har det t. o. m. gjorts gällande att man här står inför ett förhandlingsresultat, som man har att antingen acceptera eller förkasta. Det är uppenbart att denna karakteristik skjuter väsentligt över målet. Men det hindrar inte att betänkligheterna mot själva metoden att gå till väga vid dessa förhandlingar inte helt kan negligeras. Särskilt angeläget är det naturligtvis ur bevillningsutskottets synpunkt att med viss styrka framhålla, att riksdagens suveränitet i beskattningsfrågor bör kunna utövas i hävdvunna former. I detta speciella fall kan, synes det mig, ändå tillvägagångssättet rättfärdigas till en del med det lofvärda syftet att hålla försvaret över partistriderna. Men jag tror man kan säga att en avgörande faktor varit den omständigheten, att vi på grund av en hel rad samverkande orsaker har kommit in i en alldeles unik ekonomisk situation, som ovillkorligen måste bemästras. Från dessa utgångspunkter synes det mig att den metod, som här har kommit till användning, kan accepteras som en engångsföreteelse, men jag tror att alla berörda parter bör beflita sig om att undvika en upprepning.

Det skulle vara lönlöst att förneka, att det inom utskottet förekommit delade meningar om huruvida de tillgripna punktskatterna är att föredraga framför en höjning av uttagningspro-

Höjd indirekt beskattning

centen och införande av en allmän låg omsättningsskatt. Det är särskilt, som också två talare varit inne på i dag, kritik mot skärpningen av spritskatten. Jag kan för min del inte förstå att i sådant sammanhang spritskatten skulle ha kunnat lämnas obeaktad, dels därför att den obestriddligen är den punktskatt som måste framstå som mest möjlig att undgå på grund av varornas ringa oundbärlighet, dels därför att det inte kan bestridas att ökade spritpriser har en nykterhetsfrämjande effekt. Jag kan inte heller erkänna det resonemang, som säger att vi genom dessa punktskatter har gått ifrån principen att vi skall stimulera förbrukningen av alkoholsvaga drycker på spritdryckernas bekostnad. Det förhåller sig inte på det sättet. Jag kan som exempel nämna, att en butelj starksprit kommer att beskattas med 3 kronor per flaska, under det att en lika stor flaska lättvin kommer att drabbas allenast av en prishöjning på 25 öre. Under sådana omständigheter kan man inte säga, att man har förgripit sig på den säkerligen riktiga tanken, att man bör befrämja övergången till konsumtion av alkoholsvaga drycker.

Jag vill emellertid också säga, att när utminuteringskatten höjs, så höjs också utskänkningskatten i motsvarande mån. Det är ingenting att säga om den saken. Men jag vill uttala den förhoppningen, att kontrollstyrelsen vid en prisreglering av utskänkningskvantiteterna måtte beflita sig om att så utforma prissättningen, att restaurangnäringen inte kommer att få svårare att hävda sig än den tidigare har haft.

Slutligen ber jag att som en rent personlig reflexion få framhålla, att jag tror att det knappast finns några möjligheter att nämnvärt öka statens inkomster genom nya punktskatter utan att möjligheterna på detta område nu börjar bli uttömda. Likaledes tror jag att det är en illusionspolitik att tänka sig att vi kan undvika, att statens utgifter

kommer att stiga väsentligt. Det kommer därför att bli nödvändigt att finna utvägar för att stärka statens inkomster, detta sagt ur ren bevillningsutskottssynpunkt.

Det är klart att dessa inkomster helst bör åstadkommas genom en ökad produktion, som på naturliga vägar utan skatteskarpningsger staten ökade inkomster. Det är också naturligtvis tacknämligt, att alla krafter anspännes för att åstadkomma de besparingar som över huvud taget är möjliga. I detta sammanhang vill jag livligt understödja vad herr Larsson i Stockholm sade, nämligen att när det gäller besparingar får naturligtvis inte militärväsendet lika litet som statsverksamheten i övrigt hållas utanför.

Trots de möjligheter som finns i fråga om produktionsstegring och besparingar kan det emellertid under en övergångstid, på grund av de väldiga utfästelser vi har gjort på utgiftssidan, bli oundvikligt att tillgripa nya skatter. Att utan vidare säga att vi skall ha en allmän omsättningsskatt är kanske litet förhastat. Därför tror jag att det nu finns anledning för finansdepartementet att söka utarbeta någon sorts beredskap, när det gäller att skaffa staten större inkomster. Improvisationer av det slag vi nu har gjort kommer oro åstad. De är naturligtvis nödvändiga och oundvikliga i vissa sammanhang, men det är inte ett idealiskt sätt att skaffa staten ökade inkomster.

Herr Lundberg talade i sitt anförande om att han har riktat en vädjan till utskottet att förorda en höjning av uttagningsprocenten för att undgå punktskatter. Han har också här framlagt ett direkt förslag till ändring av utskottets motivering som syftar till detsamma. Jag ber att få bestämt avråda kammaren från att biträda herr Lundbergs yrkande. Att höja uttagningsprocenten till 110 är en stor politisk tvistefråga. Jag anser det vara synnerligen olämpligt att i ett sammanhang som detta aktualisera

Höjd indirekt beskattning

och på något sätt ge på hand en lösning av frågan om uttagningsprocenten på ett fullständigt oförberett stadium.

Jag ber därför att få yrka, att kammaren icke biträder herr Lundbergs yrkande om ändring av utskottets betänkande. I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman förklarade, att vi genom vårt ställningstagande i denna fråga har fallit regeringen i ryggen i stället för att stödja den. Jag vill erinra utskottets talesman om att den deklaration som avgavs av vår gruppordförande under remissdebatten var, att vi stöder regeringen mot varje som helst borgerlig blockbildning, vilket dock inte innebär att vi sväljer allt vad regeringen kommer med.

Herr Sundström borde väl veta att det här inte är fråga om någon borgerlig blockbildning mot regeringen utan att det i denna fråga tvärtom förhåller sig så, att regeringen och regeringspartiets företrädare bildat block med de borgerliga, vilket är en helt annan sak.

Vidare förklarar herr Sundström att det inte alls finns något mystiskt över utskottets behandling av detta ärende. Det har jag inte heller påstått. Jag har bara framhållit att redan innan propositionen delades till riksdagsmännen kallades utskottets ledamöter till sammanträde och låg sålunda bildligt talat i startgroparna, färdiga att snabbbehandla ärendet. Herr Sundström medger också att detta är fallet när han talar om att utskottet klarade av saken på 3½ timmar. Är det rimligt med en sådan snabbhandling av ett så vittomfattande förslag som detta, innebärande att man tar ut nya skatter på 500 miljoner kronor och för flera år framåt binder sig för starkt ökade försvarsutgifter?

Nu söker man tydligen från utskottets sida, om jag fattade herr Sundström rätt, komma ifrån det faktum att de nya skatterna skall gå till försvarsändamål. Herr Sundström sökte liksom herr Ohlin i sitt radioanförande göra gällande att statskassan behöver mera pengar och att man under alla förhållanden skulle ha blivit tvungen att ta ut dessa skatter. Men i propositionen säges ju klart och tydligt ifrån att skatterna skall gå till militärmakten, och utskottet har väl inte intagit någon annan ståndpunkt.

Jag har inte heller, herr Sundström, påstått att vi nu har att behandla problemet om atomvapen. Jag har bara konstaterat att i partiledarnas överenskommelse har den frågan lämnats öppen, och redan det faktum att man där inte tagit avstånd från tanken på den svenska militärmaktens förseende med atomvapen är värt beaktande.

Herr Sundström försöker också spekulera i den begynnande arbetslösheten här i landet och framhåller, att om man skall räkna på försvarsutgifterna, får man räkna med arbetslöshet. Jag förstår inte detta resonemang. Om det vore hållbart, skulle vi aldrig komma därefter att vi kunde nedbringa rustningarna. Jag föreställer mig att i ett så högt industrialiserat land som Sverige borde man snabbt kunna göra en omläggning från att producera för krigsändamål till att producera för fredliga ändamål. Dessutom står herr Sundströms uttalande i detta hänseende i klar motsättning till hans deklaration mot slutet av anförandet, när han säger att vi måste se till att spara i fråga om militärutgifterna. Hur går en sådan sparsamhet ihop med de påtalade riskerna för arbetslöshet?

Herr Sundström ville också bestrida riktigheten av mitt påstående, när jag säger att det nya skatteförslaget motverkar den utveckling på spritkonsumtionens område som kunnat konstateras, nämligen en övergång från alkoholstar-

Höjd indirekt beskattning

ka till alkoholsvagare drycker. Att denna utveckling kommer att avbrytas, framgår av det faktum att genom pris-höjningarna på både vin och sprit kommer det nuvarande avståndet i pris mellan de alkoholsvagare och alkoholstarka dryckerna att bibehållas. Om man verkligen hade haft den nykterhetspolitiska målsättningen, att en övergång av konsumtionen från alkoholstarka till alkoholsvagare drycker bör befrämjas, skulle man väl ha sett till att utvecklingen kunnat fortsätta på den inslagna vägen och inte såsom nu sätta stopp för denna utveckling och nöja sig med vad som har vunnits.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Senander försvarar nu sitt angrepp på regeringen genom att göra gällande att det i denna fråga skett en blockbildning av det slag som man på kommunistiskt håll gjorde förbehåll för när man under remissdebatten förklarade sig villig att stödja regeringen. Denna blockbildning är en helt nyuppfunnen konstruktion. De förhandlingar som förts kan ju inte kallas för blockbildning. Det är en fullkomligt felaktig beteckning som sålunda klistras på förhandlingarna.

Det är bra att herr Senander medger att det inte vilar någonting mystiskt över bevillningsutskottets behandling av detta ärende. Herr Senander förklarar nu, att han bara avsåg det förhållandet att utskottet så att säga låg i startgroparna. Ja, det kan vara riktigt att så förhöll sig, men enligt riksdagsordningen och den praxis som tillämpas här i kamrarna var det utskottets skyldighet att ligga i startgroparna, när kamrarna enhälligt hade beslutat att omedelbart remittera propositionen till utskottet.

Bevillningsutskottet har inte haft att ta ställning till frågan om större försvarsutgifter — det är andra utskott som har att behandla och bedöma den

saken — men vi har haft klart för oss att vare sig man behöll det nuvarande provisoriet på försvarsväsendets område eller övergick till organisationen Adam, så var nödvändigheten att skaffa staten ökade inkomster ungefär lika ofrånkomlig. Skillnaden mellan vad som krävdes i det ena eller andra fallet var relativt obetydlig.

Arbetsmarknadssynpunkterna har jag klart och tydligt redovisat i mitt första anförande. Jag har icke sagt, att arbetsmarknadssynpunkter får vara hindrande för en nedskärning av försvarsorganisationen, om de utrikespolitiska förhållandena medger en sådan. Vad jag framhållit är att en sådan nedskärning inte kan improviseras utan bör planmässigt genomföras.

Vad omflyttning av arbetskraft beträffar är det glädjande att höra, att herr Senander nu oreserverat ger sin anslutning till dylika åtgärder. Det har varit mycket klankande på arbetsmarknadsmyndigheterna tidigare från kommunisternas sida, när dylika omflyttningar av arbetskraft har ansetts nödvändiga.

När jag talar om att man skall spara på alla statsutgifter inklusive militärutgifterna, betyder det inte att man skall spara på sådant, som är oundgängligen nödvändigt. Det sparande jag tänker på innebär att man i görligaste mån på alla punkter skall skära bort sådana utgifter, som inte är absolut nödvändiga.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! I den sista deklARATIONEN, som herr Sundström framförde, kan vi instämma. När herr Sundström kommer in på frågan om blockbildning, förklarar han emellertid, att det inte råder någon sådan. Det gör det väl i denna skattefråga och i försvarsfrågan. I dessa frågor är alla fyra partiernas företrädare överens, och såvitt jag kan döma kommer väl också riksdagen att besluta i enlighet med deras förslag.

Höjd indirekt beskattning

Under sådana förhållanden förstår jag inte, att herr Sundström inte i varje fall kan kosta på sig det erkännandet, att det inte föreligger någon borgerlig blockbildning mot regeringen i detta stycke.

Vad beträffar utskottets behandling av ärendet har jag i mitt första anförande inte talat om mystiken kring denna utan framför allt om det hemlighetsmakeri, som föregick behandlingen i riksdagen av denna fråga. Däremot har jag fäst uppmärksamheten på med vilken rasande brådska avgörandet skulle ske och illustrerat detta med vad som försiggick i det fallet inom utskottet.

Jag förstår inte heller herr Sundströms påstående beträffande »omflyttning av arbetskraft». Jag har inte vidrört denna fråga i detta sammanhang; jag har sagt, att om vi utgår från att det skapas arbetslöshet genom att man minskar på rustningsutgifterna, förutsätter vi att den svenska industrien skall kunna ställa om till en produktion för fredliga ändamål i stället för krigiska.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande talet om blockbildning vill jag bara erinra om att det har fattats tusentals beslut i denna kammare, om vilka det har rått fullkomlig enighet mellan samtliga partier utom kommunisterna, men aldrig har jag hört talas om att detta förhållande har betecknats som blockbildning. Den omständigheten att man nu var enig på dessa punkter ger icke anledning till en dylik beteckning.

Herr Senander gör nu gällande i sin reträtt, att det har förekommit hemlighetsmakeri på ett förberedande stadium i denna fråga. Jag vill bestämt bestrida detta. I ingen tidigare fråga som gällt höjda punktskatter har diskussionen varit så livlig i pressen som just vid detta tillfälle. För fjorton dagar sedan fick allmänheten reda på vilka märkliga

saker som var i görningen, och därefter har det blivit en ryktesspridning och ett kannstöperi kring dessa punktskatter, som vi tidigare icke varit vana vid.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att rikta en fråga till herr finansministern i en speciell sak, som jag strax skall komma till. Först vill jag emellertid beröra ett par allmänna saker.

Enligt min uppfattning bör i botten av våra välfärdsåtgärder ligga ett försvaret, som ger oss största möjliga garanti för vår nationella frihet. Har vi inte garanti för denna, vilar alla sociala åtgärder på lösan sand. Därför är det glädjande, att vi har fått en uppgörelse rörande försvaret, som åter lyft denna fråga över de demokratiska partiernas enskilda intressesfärer.

Om sättet för uppgörelsen kan råda olika meningar. Jag skall inte gå in på denna sak. Likaså kan diskussion råda om huruvida de skatter på 390 miljoner kronor, som vi nu får, skall tas ut på det sätt som föreslås i den kungliga propositionen. Framskaffandet av dessa pengar kunde ha skett på olika sätt. Först och främst kunde det ha skett genom en omfördelning av kostnaderna i statsbudgeten, varvid man möjligen då fått beskära vissa utgiftsposter, så att man fått fram vad som krävs för vårt försvar. En annan möjlighet hade givetvis — som här påpekats — varit att höja uttagningsprocenten för den direkta skatten. Jag vill emellertid klart deklarera, att hade man gått den vägen, hade säkerligen icke det parti, som jag tillhör, kunnat acceptera en uppgörelse. En höjning av den direkta beskattningen är något, som högern bestämt har motsatt sig. En tredje väg att gå fram hade varit att införa en allmän omsättningsskatt. Denna sak har också framförts från flera håll i pressen och till och med i motioner i samband med

Höjd indirekt beskattning

ärendets behandling. Jag skall inte alls kommentera detta utan vill bara konstatera, att möjligheten hade funnits. Vi har en utredning färdig om en sådan skatt, och vi har remissvar inkomna, och således finnes grundmaterialet färdigt för utarbetandet av ett förslag.

Det fjärde sättet att skaffa de behövliga pengarna är att gå fram på den väg som finansministern nu gått, nämligen att skärpa punktskatterna. När man nu valde denna sista väg så kommer man naturligtvis in på frågan, vilka varor man skall välja då man skall vidga punktskattesystemet. En ny vara har då kommit in i bilden, och det är sockret. Sockerskatten kom utan att någon egentligen hade en föraning om det. Här vill jag nu rikta min fråga till herr finansministern. Har man verkligen tänkt igenom vilka verkningar sockerskatten kan komma att få, framför allt för sockernäringsen? Jag tänker därvid särskilt på det skånska och gotländska jordbruket, som bär upp en stor del av vår sockernäring.

Nu kanske någon tänker att dessa jordbrukare väl inte kommer att beröras av sockerskatten i högre grad än vad andra personer gör. Jo, det kan de mycket väl komma att göra. Jag vill starkt understrika, att stämningen nere i de sockerbetsodlande områdena är mycket irriterad. Det sockerbetspris som betodlarna kan få ut är nämligen beroende av sockerkonsumtionens storlek i vårt land. Går denna ned i större utsträckning sjunker betpriset.

Sockerkonsumtionen täcks inte helt av inhemsk produktion, utan import måste ske. För denna import har importörerna att erlægga en avgift, som delvis användes till att höja betpriset. Jag vill omnämna att vid 1956 års betodling utgjorde den del av betpriset som importavgifterna inbringade 89 öre per deciton. År 1957 var siffran 73 öre per deciton. Det är alltså en ganska stor del av detta pris som kommer sockerbetsodlarna till godo.

I samma ögonblick som finansministern tillsammans med övriga förhandlarna kom överens om att införa en sockerskatt, satt representanter för statens jordbruksnämnd, sockerbolaget och betodlarna och förhandlade om det betpris som skall erhållas för 1958 års skörd. Man träffade beslut ungefär vid samma tidpunkt som regeringen fattade sitt beslut om sockerskatten. För 1958 kommer 51 öre av betpriset från importavgifterna om dessa blir så stora att beloppet räcker till. Skulle det nu bli så att importen på grund av konsumtionsminskning går ned — varifrån skall då dessa 51 öre till betpriset tas? Det är detta, herr finansminister, som betodlarna både i Skåne, på Gotland och inom andra områden, där betodling äger rum, är intresserade av att få veta. Man är också intresserad av att få veta om den överenskommelse som de träffade förra tisdagen kan tas upp till förnyad behandling med statens jordbruksnämnd. Ett helt nytt problem har ju nu kommit in i bilden.

Till sist, herr talman, vill jag beröra en liten sak som även den har med sockerskatten att göra. Det är nämligen inte bara sockernäringsen som drabbas av sockerskatten, detta har vi fått klart för oss i bevillningsutskottet. Det är många som låtit höra av sig när vi behandlat propositionen i utskottet. Speciellt en liten näringsgren kommer att drabbas mycket hårt av denna sockerskatt. Det är biodlingen.

Nu tycker man kanske att biodlingen är en ganska obetydlig sak. Den honung som frambringas har kanske inte så stor betydelse för vår folkförsörjning. Men biodlingen har en annan mycket viktigare uppgift än att skaffa fram honung. Var skulle vi stå med vår fröodling och fruktodling i vårt land utan bin? Vi måste därför slå vakt om denna näring. Jag vill inte sticka under stol med att vi i bevillningsutskottet var en smula ängsliga för biodlarna. Jag vill dessutom påpeka, att det blev understruket i be-

Höjd indirekt beskattning

villningsutskottets betänkande att möjlighet finns genom varuskatteförordningen för Kungl. Maj:t att bevilja restitution av sockerskatten. Det var just biodlarnas problem som var en av motiveringarna för att detta blev infört i betänkandet. Vi tänkte att det kanske fanns möjligheter att genom varuskatteförordningen lösa biodlarnas problem.

Till allra sist, herr talman, gränshandeln har också dykt upp i diskussionen i samband med sockerskatten. Gränshandeln är en internationell företeelse och förekommer väl överallt där samma varor har skilda priser i grannländerna. Om vi nu skulle få en mycket stor gränshandel med socker, så får enligt min mening detta problem tas upp till en speciell behandling av de myndigheter som har att handlägga sådana saker. Jag vill emellertid starkt betona att det just ur gränshandelns synpunkt var opsykologiskt att lägga skatt på socker, ty ju större prisskillnaden blir mellan en och samma vara i två länder, desto större blir frestelsen till gränshandel. På grund av att sockerbetsodlingen är så arbetskrävande och på grund av de höga arbetskostnader vi har i vårt land är sockerpriset på utlandsmarknaden — även i Danmark — betydligt lägre än i Sverige. När vi nu lägger en skatt på detta livsmedel, som redan är dyrare än vad det är i andra länder, förvärras problemet och frestelsen blir större att göra inköp i ett annat land. Jag vill därför vädja till finansministern och andra som berörs av det att ha sina ögon riktade på denna sak.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv sade, att om man följt den direkta skattevägen så skulle inte högern kunnat vara med. Låt mig då bara fråga: Är det en villkorlig försvarsvilja som högern företräder? Kan man tolka det på det sättet, att om högerns valmanskår skulle få påta sig huvuddelen av bör-

dorna, så skulle högern icke vilja vara med om att stärka vårt försvar? Det är en underlig deklaration, som är värd att notera. Herr Nilsson i Svalöv må använda honung för att släta över det hela, men det är en mycket viktig deklaration som har kommit fram.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte herr Lundberg behöver tvivla på högerns försvarsvilja. Det är inte det vi har diskuterat. Frågan är hur vi skall kunna få fram pengar för att kunna upprätthålla ett starkt försvar. Jag sade att vi har fyra vägar: minska utgifterna på annat håll eller skaffa fram nya inkomster genom de tre olika skattevägar jag antydde. Det var i det sammanhanget jag sade att högern inte velat välja linjen att höja den direkta beskattningen utan accepterade punktskatterna i stället, hur otrevliga dessa än är i verkligheten.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv säger att man inte skall tvivla på högerns försvarsvilja. Om försvarsviljan från högern är förbunden med att andra, mindre bärkraftiga grupper skall få ta på sig kostnaderna, då måste man ju konstatera att det i allra högsta grad är en villkorlig försvarsvilja som har kommit till synes från högerns sida. Detta stärker bara misstanken att om kapitalet är internationellt så är känslan för fosterlandet inte så stark som det som kommer ur munnarna ibland.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg, det är bara en liten del av försvarskostnaderna som betalas på det här sättet. Största delen av dem har vi på våra skattsedlar för den direkta beskattningen. Jag anser inte att vi här skall ta upp hela finansieringsfrågan för försvaret. Den får vi väl diskutera i samband med att

Höjd indirekt beskattning

det framdeles kommer en proposition rörande vårt försvar.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Beträffande själva utskottsbehandlingen av detta ärende kan jag i stort sett instämma med vad herr Sundström sade. De motioner som föreligger har behandlats på det sätt som motioner i regel behandlas: varje detalj har var för sig upptagits till behandling och därvid visat sig inte vara möjlig att genomföra och av den anledningen har motionerna inte lett till någon riksdagens åtgärd. Det föreliggande förslaget om punktbeskattning kom emellertid som en kalldusch för oss mindre initierade. I stort sett var det dock inte någon överraskning, att någonting skulle komma, med hänsyn till underbalanseringen av den nu för riksdagen framlagda budgeten, det tog vi för givet.

Jag ifrågasätter om man inte kan säga att liksom försvarsberedningen har blivit satt i efterhand på grund av den här blixttattacken, så har också 1952 års kommitté för indirekta skatter också blivit satt i efterhand på grund av den partiledaröverenskommelse som har träffats. Eftersom denna utredningsförslag föreligger, skulle det vara intressant att få en deklaration av finansministern om, huruvida finansministern har för avsikt att utöver de punktskatter som riksdagen i dag går att besluta om, han också kommer att längre fram under riksdagen aktualisera de förslag, som har framförts av 1952 års kommitté.

Det har sagts, att det var nödvändigt att behandla de här överraskande förslagen så fort, med hänsyn till det stora behovet av dessa 390 miljoner kronor och med hänsyn till risken för hamstring. Jag har svårt för att ansluta mig till den motiveringen som skäl för snabbhandling av ärendet, ty såsom här redan har sagts har det cirkulerat rykten om vilka varor skatten skulle

drabba, och följaktligen har den hamstring redan skett som kunde tänkas komma att äga rum. Det är fel att påstå att det med hänsyn till tidsnöden och hamstringsrisken var nödvändigt att sätta den parlamentariska ordningen ur spel genom att inte ens medge motionsrätt.

Även om det förhåller sig på det sättet är det emellertid riktigt som vår partiledare sade i remissdebatten: Vi har alla inom samtliga partier medverkat till att skapa det ekonomiska läge, i vilket vi befinner oss, och därför har vi också anledning att känna vårt gemensamma ansvar för återställandet av balansen.

Här föreligger nu Kungl. Maj:ts proposition nr 50, som tillstyrkts av ett enhälligt bevillningsutskott. Det gäller att hastigt anskaffa dessa 390 miljoner för — som det säges i propositionen — försvarets upprustning. Det föreslås vissa punktskatter, och bevillningsutskottet har anslutit sig till partiledaröverenskommelsen därvidlag. Det utesluter emellertid inte att vi kan uttrycka vissa önskemål i det sammanhanget. Jag vill först och främst understryka vad herr Nilsson i Svalöv sade beträffande biodlarnas svårigheter. Utskottet har nu genom sin skrivning givit Kungl. Maj:t fullmakt att medge lättnader för vissa näringar, om Kungl. Maj:t prövar detta vara skäligt. Jag hoppas att finansministern behjärtar just biodlingens svåra läge — det är en näring som man bör ta särskild hänsyn till på grund av dess stora betydelse även för växtodlingen.

Jag skulle gärna ha sett även ett annat avsnitt behandlat annorlunda än som nu sker, nämligen elskatten. Detta är ett av de känsligaste avsnitten i skatteförslaget, och jag tycker att de här 20 miljonerna med fördel skulle ha kunnat tas ut på något annat håll. Tänk om vi höjt cigaretterna med 2 öre i stället för endast 1,5 öre. Det är ingen risk att folk inte skulle ha fortsatt att röka, och den höjningen skulle ha givit 25 miljoner.

Höjd indirekt beskattning

På det sättet hade finansministern fått in 5 miljoner kronor mer, vilket vi inte skulle ha avundats honom. Jag tycker att man borde ha kunnat byta ut elskatten mot en tvåöreshöjning av cigarrettskatten för att på det sättet undvika den belastning som hushåll och andra förbrukare av elkraft kommer att drabbas av. Det är ett önskemål som vi inte har framfört tidigare men som jag gärna vill uttala nu inför avgörandet.

Jag vill slutligen bara säga, att vi på vårt håll kommer att biträda utskottets förslag. Nu är ju överraskningen skedd, men jag tror inte att det är bra att alltför ofta sätta riksdagens rättigheter ur spel på det sätt som här har förekommit. Vi förväntar att regeringen, om den en annan gång finner sig föranlåten att skaffa pengar för något visst ändamål liksom denna gång för försvaret, ger riksdagen bättre tid att granska det förslag som framlägges.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets utlåtande nr 10. Vi knorrade, men vi följde dem i alla fall!

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag kanske vågar börja med att säga, att den situation som vi står i i dag kanhända ändå inte är så överraskande för kammarens ledamöter som det har framgått av några inlägg från denna talarstol. Det är väl ingen hemlighet att kostnaderna för det svenska försvaret inte reellt motsvarar vad som finns angivet i försvarshuvudtiteln för innevarande år. I varje fall de av kammarens ledamöter som är intresserade av försvarshuvudtiteln har säkerligen reda på att vi redan har en försvarsorganisation som ofrånkomligen kräver en summa på i runt tal 2 650 miljoner.

Regeringen tillät sig att i den finansplan som presenterades riksdagen vid denna sessions början erinra om att försvarshuvudtiteln inte inrymmer någon

marginal för anslagsökningar utöver nu gällande riksstat, vilken som bekant i denna del slutar på 2 242 miljoner. Under alla förhållanden — sägs det i finansplanen — måste man senare åska medel för att klara det betalningsansvänd för flygvapnets materielanskaffning som blivit nödvändigt på grund av att beställningar utlagts efter ett tidschema som inte har motsvarat anslags-tilldelningen. Det sägs i fortsättningen, att det i försvarets preliminära anmälan ligger ett ofrånkomligt krav på en förstärkning av budgetens inkomstsida. Det sades vidare att regeringen för dagen inte var i stånd att diskutera formerna härför men att behovet av ytterligare inkomster för att klara försvarsfrågan var obestridligt. Slutligen tillät vi oss säga, att varje ytterligare utgift utöver de kostnadsförslag som här presenterades kräver ett motsvarande inkomsttillskott.

Mot denna bakgrund borde det inte ha inneburit en chock för riksdagens ledamöter att denna proposition om en inkomstförstärkning framlades. Vi befinner oss i det läget, att försvarsfrågan helt enkelt måste ordnas. Jag utgår från att försvarsministern ändå kommer att få det ganska besvärligt att i rimlig tid presentera riksdagen sina förslag om vad vi tror vara en något så när rimlig och rationell försvarsorganisation.

I den här debatten har man — vilket inte alls är överraskande för mig — varit kritisk mot betalningen men i stort sett positiv till försvarsfrågans lösning. Det må väl vara tillåtet även för mig att uttala min stora tillfredsställelse över att vi i försvarsfrågan har nått en enighet som sträcker sig över de fyra partier som anser att det här landet är värt att försvaras. Ett starkt försvar betyder emellertid uppföringar, och i detta fall behövs det nya inkomster för staten, d. v. s. nya skatter. Vill man handla under ansvar, får man ta även den obehagliga sidan. Att två plus två är fyra kom-

Höjd indirekt beskattning

mer man inte ifrån, och logiken och konsekvensen säger att om man vill förstärka försvarsorganisationen och det statsfinansiella läget är sådant, att det inte föreligger några reserver, då är det ofrånkomligt att skaffa fram pengar.

Är man ense härom, kan man naturligtvis ändå diskutera, hur inkomsterna skall anskaffas. Jag har inte funnit att några andra än representanterna för det kommunistiska partiet, som av skäl vilka denna kammare väl känner till inte har någonting till övers för det svenska försvaret, har protesterat mot både skatterna och försvarsuppgörelsen. De övriga deltagarna har i de flesta fall tagit konsekvenserna och insett att det måste till nya inkomster. Debatten har därför i stort sett rört sig om huruvida den överenskommelse som här föreligger innefattar den riktiga vägen att skaffa en inkomstförstärkning till staten.

När jag har lyssnat på den här debatten har jag inte kunnat uraktlåta att göra den reflexionen, att man tydligen inte riktigt har observerat hur tidsutvecklingen onekligen har förändrat perspektivet på det här problemet.

Om vi ser på hur staten har tagit in sina skatteinkomster och fördelat dem på direkt och indirekt beskattning, finner vi, om vi går tillbaka till förkrigstiden, att 1936 tog svenska staten in 32 procent av sina skatteinkomster via den direkta statsbeskattningens väg och 68 procent via den indirekta beskattningens väg. Från det året och fram till 1957 har en stadig och jämn överföring av skattetungan skett från den indirekta beskattningen till den direkta beskattningen. I dag är siffrorna sådana, att vi tar in 58 procent av skatteinkomsterna via en direkt beskattning emot 32 procent på 1930-talet, och vi tar in 42 procent via en indirekt beskattning emot 68 procent på 1930-talet.

Det kanske också kan ha sitt intresse att se, hur nationerna i allmänhet fördelar sin skattetunga på direkt och indirekt beskattning. Jag är alltid försik-

tig vid sådana här internationella jämförelser — det kan ligga många dolda felkällor i de statistiska redogörelserna. Jag skall därför inte komma med några specifikationer utan inskränka mig till att säga att i fråga om de indirekta skatterna ligger Sverige i dag absolut i botten. Det betyder å andra sidan, att vi tar in statsinkomsterna via direkt beskattning. Om vi gör en internationell jämförelse i det avseendet, innehar vi onekligen en av topplaceringarna. Det kan ha sitt intresse för de kommunistiska talare, som uppträtt i denna debatt, att i den mån man kan utläsa hur Sovjetunionen behandlar sina medborgare visavi direkt och indirekt beskattning, förhåller sig skattetungan där såsom siffran 1 för den direkta mot siffran 5 för den indirekta beskattningen.

Jag har med detta inte velat säga, att jag är någon entusiast för indirekt beskattning vare sig den har karaktären av en allmän omsättningsskatt eller en punktskatt, men jag anser, att den utveckling som skett på de senaste 20 åren ändå bör komma in i bilden. Vi får inte driva den argumentation, som vi drev på 1920-talet och i början av 1930-talet, när fördelningen mellan direkt och indirekt beskattning var en helt annan än den är i dag. Man får inte sitta fast i de gamla argumenten och se bort från den utveckling som skett. Men man kan naturligtvis som herr Lundberg i Uppsala ändå av principiella skäl mycket bestämt vidhålla den linjen, att denna inkomstförstärkning borde ha tagits genom ett ökat procentuttag på den direkta statsskatten. Jag vill nämna några ord om möjligheterna att i det praktiska politiska arbetet komma fram den vägen.

Vi har ju dels en aktuell skuld för flygförvaltningens del, som uppgår till 110 miljoner, och dels behov av en förstärkning för nästa budgetår, utöver vad som nu har presenterats riksdagen på försvarets huvudtitel, med i runt tal 400 miljoner kronor. Det aktuella förstärk-

Höjd indirekt beskattning

ningsbehovet på inkomstsidan är följaktligen 500 miljoner. Det är ett akut förstärkningsbehov, ett förstärkningsbehov som måste tillfredsställas helst före den 1 juli när det gäller de 110 miljonerna och under alla förhållanden under nästa budgetår vad gäller de i runt tal 400 miljonerna. Ett ökat skatteuttag på den direkta statsskatten kan av praktiska skäl icke sättas i kraft förrän den 1 januari 1959 och kan följaktligen i det nu aktuella läget ge inkomster för endast ett halft budgetår. Om man då skulle vilja klara de inkomsttillskott, som nu måste klaras, skulle det få den, jag kan gott säga helt horribla konsekvensen att vi skulle behöva komma upp i en uttagsprocent på i runt tal 130, om vi skall klara dels den akuta skulden och dels det inkomsttillskott som behövs för nästa budgetår. Det är naturligtvis alldeles horribelt och orimligt, och jag utgår från att denna riksdag mycket starkt skulle värja sig mot en sådan propos.

Man kan vidare fråga sig: Finns det då inte möjligheter att balansera över dessa kostnader över budgetårsskiftet och därför endast i stort sett låna pengar för att klara dagens betalningskris och sedan låta det hela ordnas upp när man via en höjning av direkt beskattning får ut effekten på hela budgetåret? Även om man skulle gå den vägen tarvas en uttagsprocent, som inte ligger på 110 utan i runt tal på 115.

Vad kommer då de punktskatter, som här har presenterats, att innebära för en familj? Enligt statistiken ligger genomsnittsinkomsten för familjerna i vårt land vid ungefär 14 000 kronor. Om man utgår från socialstyrelsens beräkning av den indexeffektstegring, som blir följden av de nu föreslagna punktskatterna, kan man direkt räkna ut att konstnadsstegringen av dem för en sådan genomsnittsfamilj blir omkring 175 kronor per år. Om den direkta skatten höjes med 15 procent, d. v. s. till ett skatteuttag på 115 — och lägre kan man

inte komma, om kostnaderna skall klaras den vägen — så får en gift inkomsttagare i detta inkomstläge vidkännas en ökning av sin statsskatt på cirka 155 kronor. En ogift i samma inkomstläge får en ökning av statsskatten på 280 kronor. Man får sålunda åter revidera den gamla uppfattningen att de indirekta skatterna alldeles speciellt drabbar de breda folklagren och att frågan om de direkta skatterna rör uteslutande det fåtal stora inkomsttagare som vi har i samhället. Genom den allmänna inkomststegring och levnadsstandardens stegring, som ju ändå har ägt rum i vårt land, har den direkta beskattningen blivit ett problem även för de breda folklagren. Eftersom vi just nu befinner oss i deklarationstider och de flesta via deklarationen väl har haft möjligheter att se vad skatten blir för det gångna årets inkomster, behöver jag kanske inte särskilt understryka detta.

Jag vill inte här uppträda som olycks-korp, men jag tror ändå att man ute i våra kommuner i allmänhet har svårt att framdeles komma ifrån ytterligare skärpningar av den direkta skatt, som utgår i form av kommunalskatt.

Det andra praktiska alternativet för att vinna en nödvändig inkomstförstärkning är att införa allmän omsättningsskatt. Jag vill dock ärligt säga, att man bland förhandlarna anser den vägen oframkomlig i dagens läge. Vi kan inte utan vidare införa en allmän omsättningsskatt. Visserligen finns det inga tekniska skäl som hindrar — jag gissar att vi skulle kunna göra det med en varseltid på någon månad — men vi anser, att det under den tvååriga avtalsperiod som nu gäller på arbetsmarknaden skulle vara ganska oanständigt att dra på en allmän omsättningsskatt, med den ofrånkomliga kostnadsstegring på ett par tre procent, som den skulle innebära. Om den saken skall diskuteras, så menar jag att vi i varje fall inte kan införa en omsättningsskatt så snabbt att löntagarna

Höjd indirekt beskattning

överrumplad. De måste ha möjlighet att bedöma en sådan fråga, när de skrider till avtalsförhandlingar. Personligen är jag emellertid av den uppfattningen, och den är jag inte rädd för att deklarerera, att om vi måste ha in större inkomster i statskassan för att klara vissa ting, som det ligger i alla medborgares intresse att klara — och i detta speciella fall är det ju försvarsfrågan, som har stått i förgrunden — så är det orealistiskt att tro, att man kan kompensera sig för dessa ökade utgifter. Det är kostnader, som medborgarna får ta. Men som gammal fackföreningsman kan jag dock erkänna, att av psykologiska och många andra skäl skall man då inte överrumpla arbetsmarknadens organisationer. Man skall där ha tid på sig att diskutera frågorna. De skall ha tid att diskutera problemen med omsättningsskatten fullständigt fritt och obundna av avtal. Men om vi kommer i det läget att en diskussion om en dylik skatt måste föras, då är jag beredd att säga, att det inte utan vidare är givet att man vinner någonting med att söka kompensation för kostnaderna. Det beror alldeles på vad pengarna skall användas till. Men just detta faktum att vi har en tvåårig avtalsperiod har gjort, att förhandlingarna varit förhindrade att diskutera frågan om en allmän omsättningsskatt.

Personligen är jag dessutom skeptisk mot en allmän omsättningsskatt, och detta av skäl som bland annat har anförts i denna debatt om punktskatterna. Och märk väl att en allmän omsättningsskatt inte gärna kan undanta något område, om man vill att skatten skall hålla. Det har nämligen visat sig överallt, där man har prövat den allmänna omsättningsskatten och — kanske följande minsta motståndets lag — gjort undantag för vissa »ömma» sektorer, att slutet blivit att hela systemet brutits sönder. Det är i praktiken otroligt svårt att i det fallet göra en fair

gränsdragning, en gränsdragning som håller.

Jag tror det var herr Larsson i Stockholm som förordade en allmän omsättningsskatt framför punktbeskattningen. Men omsättningsskatten för ju också med sig en ofrånkomlig fördyring på bröd, havregryn, margarin, kaffe, arbetskläder, gummistövlar och alla andra varor som just drabbar de stora medborgargrupperna. Denna punktbeskattning har i viss mån annan karaktär, och jag vill protestera mot påståendet att dessa nu förevarande punktskatter på ett alldeles särskilt sätt drabbar barnfamiljerna. Om vi ser på den lista, som redovisas i propositionen, skall vi konstatera att varken spridrycker, vin, lättöl, starköl, cigaretter eller lotterivinster är sådana ting som speciellt efterfrågas av barnfamiljer. Det är helt andra och individuella smakriktningar som är avgörande för i vad mån dessa skatter kommer att drabba en person. Men det är ju klart att även barnfamiljerna drabbas av skatten på vissa andra varor. Här har talats om skatten på socker och energiskatten på hushållsförbrukningen av elström. I denna debatt har också kritik riktats mot uppgörelsen för att speciella skikt av Sveriges medborgare skall lämna sin kontribution till ett ändamål, som gäller alla i vårt land. För min del — jag talar i detta avseende endast för mig själv — har jag nog tyckt att denna uppgörelse, som för all del lägger sin tyngdpunkt på de gamla, traditionella punktskatteområdena, dock har den lilla fördelen, att åt beskattningen, genom införandet av bland annat elskatten för hushållen och sockerskatten, givits en något bredare tillämpning än den skulle fått om den bara drabbat förbrukarna av de speciella varor, som traditionellt har varit utsatta för punktbeskattning.

Från dessa utgångspunkter har man således kommit fram till att inte heller den allmänna omsättningsskatten,

Höjd indirekt beskattning

som en av talarna i denna debatt rekommenderat, i dagens läge innebar en realistisk lösning, och då kvarstod ju punktbeskattningen. Jag kan gärna tala om, att det har varit många turer innan listan över varor fick den definitiva utformning den nu har. Den utgör ett förhandlingsresultat och en förhandlingskompromiss, och i det förhandlingsresultatet tar självfallet jag min del på samma sätt som jag förutsätter att övriga i förhandlingarna deltagande gör. Jag har accepterat denna lista och anser följaktligen att den i dagens läge är en rimlig lösning av ett svårt problem.

Jag hörde här någon, jag tror det var herr Senander, raljera och kritisera hela tillvägagångssättet vid lösandet av detta problem genom att säga, att riksdagen satts i efterhand och serverats en fullbordad lösning och att det följaktligen skulle ha begåtts ett brott mot de reguljära formerna för riksdagsbehandling av ärenden. En sådan procedur som den här tillämpade utgör självfallet inte den normala formen för regeringens umgänge med riksdagen, men det finns naturligtvis skäl för det använda förfaringsättet. I den proposition, som vi i dag behandlar, har ju utplockats de enligt vårt förmenande hamstringsfarliga varorna, och de som är mindre hamstringsfarliga serveras i en senare proposition, som kommer att behandlas i vanlig ordning och beträffande vilken kammarledamöterna sålunda får möjlighet att motionera etc. Man kan ju inte kritisera regeringen för att hamstring redan förekommit och i samma andedrag kritisera regeringen för att den överrumplar riksdagen med en för snabb behandling av ärendet.

Från denna talarstol har gjorts gällande att hamstringen redan är över. Jag är för min del alldeles övertygad om, att hade inte sockerpriset höjts omedelbart, så skulle vi ha haft en kraftig våg av sockerhamstring som fort-

gått ända intill dess riksdagen fattat beslut om skattehöjningen och denna trätt i kraft. Låt mig i detta sammanhang också fritaga Sockerbolaget från en beskyllning, som jag tyckte mig kunna utläsa ur herr Senanders anförande. Det är inte Sockerbolaget som ensidigt har höjt priset i avvaktan på den skattehöjning, som regeringen och förhandlarna förväntade att riksdagen skulle medverka till, utan Sockerbolaget har motvilligt höjt priset, sedan regeringen mycket bestämt begärt detta till förhindrande av den hamstring, som i annat fall, enligt vår övertygelse, skulle ha skett. Jag tror inte heller att hamstringen av spritdrycker hade varit slut i och med utgången av förra veckan. Dagskassorna i systembolagets butiker var under lördagen två å tre gånger högre än normalt. De skulle ha varit två å tre gånger högre än normalt även i går och i dag, därest inte bolaget haft stängt dessa dagar med hänsyn till de rent administrativa besvärligheter som följer av en sådan här omläggning av beskattningen, utarbetande av nya priskuranter etc.

Vi är naturligtvis — och här talar jag för regeringen — fullt medvetna om att herr Senander och hans partivänner inte kommer att låta chansen gå sig ur händerna att försöka skära pipor i vassen genom utnyttjande av den ovilja, som inte bara en punktbeskattning utan över huvud taget alla nya skatter för med sig hos det svenska folket. Detta får emellertid enligt min mening inte hindra oss, som önskar ett tillfredsställande försvar utåt och ett tillfredsställande försvar inåt genom bibehållande av vad vi lägger in i begreppet trygghet och social standard, och så hyggliga statsfinanser att vi med utsikt till framgång kan möta framtidens svårigheter, från att ta ansvaret även för obehagliga ting, d. v. s. i detta fall det förslag till punktbeskattning som här föreligger.

Herr Nilsson i Svalöv ställde en fråga

Höjd indirekt beskattning

till mig, som jag honnettement också skall försöka besvara. Det är klart att sockerbeskattningen *kan* få sina konsekvenser via i första hand en konsumtionsminskning, via en minskad importkvantitet, via minskade införselavgifter och i sista hand via betpriserna till odlarna. Jag har inte möjligheter att i dag svara herr Nilsson konkret på hans hypotetiska frågeställning. Vi får väl först avvakta och se om denna skatt kommer att medföra någon påtaglig eller ens nämnvärd minskning av vårt lands sockerförbrukning. Skulle så bli fallet, uppstår det problem, som herr Nilsson vidrört. I en sådan situation, då man har det hela klart och pregnant framför sig, antar jag att jordbruksnämnden — jag skulle annars känna jordbruksnämnden ganska illa — gör sig hörd inför regeringen. Då är situationen tidsmässigt den lämpliga att ta ställning till det problem, som herr Nilsson i Svalöv aktualiserat.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ganska onödigt och kanske också omöjligt att på den korta repliktiden ingå i någon polemik i detalj med herr finansministern. I slutet av sitt anförande sökte emellertid finansministern misstänkliggöra kommunisternas avsikter med sitt ställningstagande genom att påstå, att vi inte kunde låta denna chans att komma åt regeringen gå oss ur händerna och att vi skulle komma att skära pipor i vassen. De är ett misstänkliggörande av våra avsikter som jag tycker borde vara ovärdigt ett statsråd. Vi har anledning att begära att våra avvikande meningar blir respekterade för sin ärlighet likaväl som andra partiers. Jag vill samtidigt framhålla, att därest herr finansministern vidhåller denna sin uppfattning, så drabbar den inte bara oss. Både i lördags och i dag har även ett par socialdemokratiska talare framfört avvikande meningar. Dessutom har sto-

ra fackföreningar och fackliga centralorganisationer i betydande industriområden jämte socialdemokratiska partioorganisationer intagit samma ståndpunkt som vi. Vill herr finansministern med vad han sade göra gällande, att dessa är ute i ohemult syfte och vill skära pipor i vassen eller — för att uttrycka sig så som finansministern avsåg — för att komma åt regeringen?

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att finansministerns svar på min fråga, hur det *kan* komma att gå med betpriset, i viss mån kommer att lugna bönderna inom berörda områden. Avsikten med min fråga var att få fram ett lugnande svar, som jag tror skall bli till allmänt gagn. Jag tolkar finansministerns svar så, att om det kommer att visa sig behövt, så låter jordbruksnämnden höra av sig hos regeringen, och då kommer i varje fall finansministern att vara positivt inställd till en justering av det betprisavtal, som ingicks samma tisdag som överenskommelsen om sockerskatten träffades mellan regeringen och partiledarna.

Som ett skäl mot en allmän omsättningsskatt anförde finansministern — och jag vill instämma i det — att det vore oanständigt att införa en sådan skatt medan det tvååriga avtalet för löntagarna löper. Så har också de jordbrukare som odlar betor resonerat. De frågar sig, om det är anständigt att under jordbrukarnas avtalstid, som är tre år, införa en skatt som kan komma att hårt drabba deras produktion. Jordbrukarna skall naturligtvis bära sin del av de nya konsumtionsskatterna, i den mån de köper sprit, tobak, socker etc., men skatten skall inte drabba jordbrukarna på det sättet att deras produktionskostnader ökar utan att de kan få täckning för dessa kostnadsökningar. Priserna på deras varor får icke heller bli lägre genom att sockerskatten införes.

Höjd indirekt beskattning

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Senander, att jag med säkerhet under de närmaste veckorna och månaderna kommer att få tillfälle att träffa både fackföreningsfolk och socialdemokratiska arbetarkommuner som har ogillat den här punktbeskattningen. Det är folk som jag har träffat under de senaste trettio åren och följaktligen har en viss erfarenhet av. Den erfarenheten är att, därest de får en korrekt redovisning och det ges möjligheter att lägga fram alla de synpunkter som kan läggas på ett sådant här ärende, då brukar också deras ställningstagande baseras på en, om jag så får säga mera fullständig information. Jag tror emellertid inte herr Senander om att ge sig ut på några fackliga möten och presentera en vad jag skulle vilja kalla objektiv redogörelse rörande fakta i målet. Från den utgångspunkten tillät jag mig att säga, att jag räknade med att herr Senander inte ville avhända sig möjligheten att skära pipor i vassen.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det förhållandet att finansministern tror sig om att kunna övertyga de socialdemokratiska opponenterna i den här frågan, bör väl inte ge honom anledning till att beskylla oss för att vara ute i ohederliga ärenden.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Det kanske inte finns anledning att spilla så många ord på den här frågan, som i verkligheten redan är avgjord, men jag vill ändå begagna tillfället att vända mig mot den uppgörelse, som partiledarna har träffat. Jag vänder mig dels mot sättet, på vilket uppgörelsen träffats, och dels mot dess innehåll.

Vid uppgörelsen har både riksdagen och försvarsberedningen satts åt sidan. Jag höll på att säga, att även fi-

nansministern har satts åt sidan, ty han tycks inte ha haft så mycket att säga till om.

Jag tror att om riksdagen utan vidare godtar det sätt, på vilket denna uppgörelse har träffats, så kan det få mycket farliga konsekvenser för framtiden.

Själva utgångspunkten för uppgörelsen är ju att vi skulle behöva 2 700 miljoner kronor till försvaret. Jag skall inte säga någonting om det nu, ty som det ligger till för närvarande, vet egentligen ingen här i landet, vad vi skall få för detta belopp. Riksdagen vet det inte, försvarsberedningen vet det inte, partiledarna vet det inte, överbefälhavaren vet det inte. Man har bara sagt att det behövs 2 700 miljoner kronor för att vi skall få ett ordentligt försvar, men hur beloppet skall fördelas mellan de olika försvarsgrenarna o. a., det vet man ingenting om. För min del kan jag i nuvarande läge inte ta ställning till beloppet, när man vet så litet om vad vi verkligen skall få för dessa pengar. Jag är inte alls övertygad om att försvaret behöver kosta så mycket.

Sedan kan man fråga sig, om det här verkligen innerst inne är en försvarsfråga. Det är väl tvärtom så, att finansministern inte har fått statens finanser att gå ihop, och så har han valt att låta denna brist komma till synes under försvarshuvudtiteln. Han trodde att det skulle bli lättast att skaffa nya pengar till försvaret. Man kan ju nu också bara konstatera, att finansministerns beräkning var riktig, och man kanske inte skall missunna finansministern glädjen att för en gångs skull ha gjort en beräkning som slagit in.

Är det emellertid så att vi accepterar de här nya försvarskostnaderna, som man har gjort på partiledarhåll och som även riksdagen tycks komma att göra, så menar jag att det i högre grad än annars bör bli så, att de här kostnaderna, som kanske behövs — det vet jag ännu inte — bäres lika av alla.

Jag vet inte vart finansministern ville

Höjd indirekt beskattning

komma med sitt resonemang om direkta och indirekta skatter. När han beskrev den historiska utvecklingen och sade att den gått i sådan riktning, att en allt större del av statens utgifter täcks av direkta skatter, fick jag först en känsla av att han inte gillade den utvecklingen. Sedan kom han emellertid med en del reservationer, och jag vill därför inte påstå, att han har ogillat den utveckling som har skett. Det är, tycker jag, en riktig utveckling att man har kommit därhän, att en allt större del av utgifterna täcks genom direkta skatter.

Finansministerns resonemang om uttagningsprocenten jämförd med vad som för att få in dessa pengar behöver tas ut i konsumtionsskatter tycker jag var något dunkelt. Han hävdade, att det skulle vara nödvändigt att gå upp till en uttagningsprocent av 130, och jag fick intrycket att han menade, att tar man ut pengarna genom direkta skatter, så kommer det att hårt drabba svenska folket, men använder man konsumtionsskatter, är det liksom någon annan som betalar och bördorna blir inte alls desamma. Jag vet inte, varifrån svenska folket skulle få hjälp att bära dessa bördor — det får väl herr Sträng försöka förklara.

Min inställning till frågan om konsumtionsskatter eller direkta skatter är kanske något känslöbetnad. Ännu har dock ingen lyckats övertyga mig om att en konsumtionsskatt skulle på samma sätt som en direkt skatt drabba medborgarna efter den ekonomiska bärkraften. Man kan resonera som finansministern gjorde, att det på något sätt är lättare att bära en konsumtionsskatt, och det finns många som gör det. Det påminner mig emellertid om någonting som jag hörde för rätt länge sedan och som gjorde ett starkt intryck på mig. Jag tror det var under 1928 års valrörelse som jag lyssnade till Ernst Wigforss — när han talade på Skanstorget i Göteborg. Han gick därvid in på frå-

gan om direkta och indirekta skatter. En del människor menar, sade han, att de indirekta skatterna är så bra, ty dem märker man inte när man betalar. Så fortsatte han — och jag kan ännu i dag se framför mig Ernst Wigforss, när han slog ut med armen mot Husargatan: Om någon av er möter en bekant här nere och han säger, att nu har någon stulit min plånbok, så kan ni fråga: Märkte du när han tog den? Nej, säger han. Då gör det ju ingenting! påpekar ni. Publiken skrattade. Men när jag hörde herr Sträng tala i dag fick jag det intrycket att han — och han är inte ensam om det — tycker det är riktigt att man säger till folk, att om de inte märker när de betalar, så gör ju utgiften ingenting.

Nej, den börda som drabbar svenska folket, om vi nu behöver ökade statsinkomster, blir lika stor vare sig inkomsterna skaffas genom direkta eller genom indirekta skatter, men den drabbar inte de enskilda individerna efter den ekonomiska bärkraften, om konsumtionsskatter tillämpas. Det går inte att göra något annat gällande. Därför anser jag att om vi blir tvungna att skaffa ökade inkomster, skall de inte tas ut genom punktskatter eller annan indirekt beskattning utan genom direkt beskattning. Jag yrkar följaktligen avslag på utskottets förslag, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition, och jag anser att vi senare får ta ställning till att skaffa dessa pengar genom direkt beskattning. Mitt yrkande sammanfaller alltså med klämman i den kommunistiska motionen, men jag vill säga ifrån, att till motiveringen i denna motion kan jag inte på något vis ansluta mig.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Den 6 november förra året upplästes här i kammaren en regeringsdeklaration, där det bl. a. hette:

Höjd indirekt beskattning

»I en livskraftig demokrati måste folkstyrelsens arbetsformer ständigt anpassas efter samhällsutvecklingen för att förstärka demokratiens arbetsduglighet och för att stimulera de enskilda medborgarnas aktiva medverkan i samhällsarbetet.»

Vad regeringen avsåg med denna del av sin deklaration är kanske svårt att säga, särskilt med tanke på vad vi upplevt de senaste dagarna. Att folkstyrelsens arbetsformer »anpassats» torde ingen vilja förneka. De har emellertid inte anpassats till samhällsutvecklingen utan mera till de borgerliga partiernas önskan att av de mindre inkomsttagarna i landet pumpa ut hundratals miljoner kronor till försvaret.

Låt mig säga ett par ord till herr Sundström. Herr Sundström förklarade som utskottets talesman, att kommunisterna nu är beredda att falla regeringen i ryggen. Jag tror att om herr Sundström, som i varje fall sökte ge uttryck för en saklig attityd, tänker litet till på detta yttrande, bör han ta tillbaka det. Ty om kommunisterna genom sin kritik i denna fråga fallit regeringen i ryggen, så är vi ju i mycket gott sällskap: Olofströms fackförening, Borlänge socialdemokratiska arbetarkommun, Ludvika socialdemokratiska arbetarkommun, Kramfors nedre socialdemokratiska arbetarkommun, Sätters socialdemokratiska ungdomsklubb o. s. v. Då är ju frågan: menar herr Sundström att också de har fallit regeringen i ryggen? Naturligtvis inte, man måste ju ha rätt att ha en annan uppfattning än den herr Sundström för tillfället råkar ha, man måste ha rätt att ha en annan uppfattning än den regeringen intar i en eller annan politisk fråga utan att därför angräpas med sådana epitet.

Vi är också i övrigt i gott sällskap, ty frågan om ett försvar är ju i stort sett en diskussionsfråga. Med den hastiga tekniska utvecklingen i fråga om förstörelseberedskap framkommer alltmer bland landets medborgare den uppfatt-

ningen att våra resurser inte räcker till för att följa den utveckling, som vi kan bevittna hos stormakterna. Vågar herr Sundström stå upp och säga, att vi med 2 700 miljoner kronor får ett effektivt försvar?

Herr Spångberg uttryckte sig bra i lördags, när han argumenterade utifrån denna linje, ty om vi vill vara sakliga och följa den allmänna utvecklingen beträffande tekniken på detta område, har Sverige icke ekonomiska resurser att skaffa sig de vapen, som skulle vara nödvändiga för att vi över huvud taget skulle kunna tala om möjligheter att framgångsrikt försvara oss.

Kanske kan man trava upp en rad argument — från visst håll — som säger att vi behöver en militär upprustning. Men om det nu är en diskussionsfråga, varför kan man inte då respektera folk som har en annan uppfattning än den herr Sundström har?

I Gävle avhölls för ett par veckor sedan en försvarskonferens. Arrangör var SSU-distriktet tillsammans med ABF- och FCO-distrikten. Hundratalet deltagare hörde en viss kapten Sköld tala om nödvändigheten av ett starkt försvar. Alltnog, deltagarna delades upp i grupper om cirka 20 stycken, som var för sig diskuterade problemet. Därefter sammanstrålade deltagarna och enade sig praktiskt taget om att kräva nedrustning och förbud mot atomvapen.

Nu har ju finansminister Sträng sagt, att om han bara får tillfälle att komma ut till sina socialdemokratiska partivänner och arbetarna och tala om hur sakligt beskattade de är, kommer han att vinna dem. Det är möjligt att finansministern är duktigare än kapten Sköld. Men det fanns ju också andra socialdemokratiska talesmän på denna konferens, som inte lyckades övertyga arbetarna. Det var en rad kända socialdemokrater som starkt betonade vikten av sänkta militärutgifter. Jag tror inte det är någon enstaka företeelse. En rad socialdemokratiska ungdomsklub-

Höjd indirekt beskattning

bar, arbetarkommuner och fackliga sammanslutningar tillsammans med 200 000 kommunistiska väljare ställer sig bakom samma krav, och det pågår i landet praktiskt taget en rörelse, som ifrågasätter riktigheten av de höga militära utgifterna.

Det citat jag tillät mig göra i början av mitt anförande innehöll också följande: »för att stimulera de enskilda medborgarnas aktiva medverkan i samhällsarbetet.»

Denna förhoppning i regeringsdeklarationen håller på att på ett alldeles särskilt sätt förverkligas. Massor av arbetare, tjänstemän och enskilda medborgare är just nu mycket aktiva och »stimulerade» att skriva och antaga protester mot den försvarsuppgörelse, som riksdagen inte fått tillfälle att på rätt sätt behandla.

De svenska arbetare — män och kvinnor — som nu protesterar stödjer sig inte bara på livserfarenhet vad gäller de indirekta skatternas verkningar. De kanske också stöder sig på följande i regeringsdeklarationen: »Socialdemokratiens skattepolitik kommer som hittills att präglas av två huvudmotiv: dels skall skattebördorna fördelas efter medborgarnas bärkraft, och dels skall beskattningen vara rättvis.»

Med bästa vilja i världen kan vi kommunister inte finna några beröringspunkter med den punktbeskattning som nu skall piskas igenom och de ledmotiv för skattepolitiken, som regeringen deklarerade den 6 november 1957.

Vi ställer oss obetingat bakom dem som protesterar. Vi anser att de är i sin fulla rätt. Punktbeskattningen drabbar barnfamiljerna och de lägre inkomstagarna hårdast. Den är orättvis och ovärdig en arbetarregering i denna situation.

Regeringen har enligt mitt förmenande gjort en reträtt från sin politiska plattform. Den har kompromissat bort viktiga delar av regeringsdeklarationen. Man frågar sig: varför?

Jag vågar påstå, att dels är kompromissen en frukt av det sätt på vilket försvarsfrågan handlägges, d. v. s. att envisas handlägga densamma »ovanför partierna». Denna form för handläggning har hittills endast gagnat militären.

Jag är övertygad om att många socialdemokratiska riksdagsmän, som med stark olust följt dessa förhandlingar, med lika stark olust bevittnar frågans handläggning här i riksdagen.

Kompromissen är emellertid inte fullständig. Ty förgäves letar jag efter vilka fördelar regeringen och arbetarrörelsen erhållit ur denna kompromiss. Har kanske de borgerliga utlovat sin medverkan i tryggheten av den lagfästa tilläggs pensionen? Har kanske folkpartiets s. k. arbetarliberaler lovat att rösta med regeringens proposition om lagfäst tilläggs pension? Nej, ingenting i den vägen har så vitt jag vet utlovats. Pensionsförhandlingarna har spruckit. De borgerliga tycks — vad som är känt — inte vilja ge med sig. De vinkar alltjämt med kalla handen till Sveriges löntagares enbetygliga krav på en lagfäst tilläggs pension. De borgerliga har fått sitt. Deras politiska utpressning mot Sveriges arbetare skall fortsätta. Till bristningsgränsen spänner de sina krafter för att söka erövra majoriteten i riksdagen.

Högerns och folkpartiets politik är genomskådad. Jag utgår nämligen från att regeringen menade allvar med sin skrivning att skattebördorna skall fördelas efter bärkraft och att beskattningen skall vara rättvis. När regeringen i denna fråga tvingats gå ifrån sina egna huvudmotiv i skattepolitiken, måste det vara högern och folkpartiet som krävt detta. Om regeringen sålunda gjort en eftergift — enligt vår mening en onödig eftergift — måste det realiter vara de borgerliga partiernas skattepolitik — punktskatter, skatter som drabbar de mindre inkomstagarna hårdast — som i dag skall knäsättas av riks-

Höjd indirekt beskattning

dagen. Högern och folkpartiet skall inte försöka komma ifrån sitt ansvar.

Vi kommunister kommer att rösta emot utskottet. Vi kommer att rösta för avslag på dessa skattehöjningar. Men när vi gör detta hoppas vi att arbetarnas krav på en lagfäst tilläggs pension inte skall kompromissas bort. Den enighet som präglade Sveriges arbetare vid höstens folkomröstning, den enigheten skall också prägla det eventuella nyval, som vi anser måste komma till stånd dels för att säkra den lagfasta tilläggs pensionen, dels för att få en sådan sammansättning av riksdagen som säkerställer en bättre politik.

Till högern och folkpartiet vill jag ha sagt: sista ordet i den fråga som vi i dag behandlar sägs icke här — det kommer att sägas av Sveriges röstberättigade befolkning i nära förestående val.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Den karakteristik jag gav av värdet av den kommunistiska lojalitetsförklaringen till regeringen under remissdebatten vidhåller jag. Det gör jag så mycket mer som herr Nilssons sista anförande är en ypperlig illustration till riktigheten av denna karakteristik.

Herr Nilsson frågade mig också, om jag ansåg, att man fick ett starkt försvar för 2 700 miljoner kronor. Jag ber, herr talman, att få erinra om att jag i mitt anförande inte yttrade mig om försvarets styrka eller svaghet. Jag höll mig uteslutande till finansieringsfrågan och till de punktskatter bevillningsutskottet har förordat till antagande av riksdagen.

Jag ber också att få tillägga att de socialdemokrater, som hittills har uppträtt här och varit på en annan linje än utskottet, har gjort det under framhållande av alternativa lösningar, som skulle tillföra statsverket samma inkomster. Det är en väsentlig skillnad, om man,

som kommunisterna här gör, slår ned på allt vad som föreslås, och om man anser, att i stället för dessa punktskatter skall sättas en högre uttagningsprocent eller en allmän omsättnings skatt. Det leder till vitt skilda konsekvenser. De socialdemokrater som hittills uppträtt kan man nog till fullo respektera, ty de företräder en ärlig mening, som i och för sig är värd all respekt, även om riksdagen inte bör följa dem.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Under remissdebatten i lördags hade jag tillfälle att anförda några synpunkter på varför jag inte kunde gå med på dessa punktskatter för en ökning av försvarsbördan. Jag kan därför i dag begränsa mitt anförande till att ange några skäl för avslag.

Jag skulle vilja säga, att rent internationellt märker man ju en viss strävan till en uppgörelse mellan staterna om nedrustning. Det är ett av de stora aktuella spörsmål, som man undan för undan har behandlat och som man visserligen ännu inte har kunnat komma fram till en lösning av men säkert ser allvarligt på. Bakom denna strävan står utan tvivel den största delen av mänskligheten. Vårt land stärker inte denna strävan genom att för en lång tid framåt sikta på betydande ökning i våra militärkostnader med en beräknad stegring år efter år för en längre tid, sammanfallande med en tidrymd, då man från stormakternas sida räknar med att för sina egna länder komma fram till en nedrustning.

Jag skall erkänna att det är stora problem stormakterna har att brottas med i det här sammanhanget på grund av de olyckliga motsättningar som finns mellan vad som betecknas som öst och väst. Men jag vidhåller alldeles bestämt, att ett land som vårt har ingen anledning att försvåra nedrustningen och försöka utsläcka de förhoppningar på en sådan människor har ute i världen. Man fin-

Höjd indirekt beskattning

ner där någon ljusning i varje försök som ett land, enskilda organisationer eller personer gör för att komma närmare ett mellanfolkligt samförstånd och därigenom på ett vettigt sätt förhindra den stora självmordstragedi med ödeläggelse av hela mänskligheten, som man nu med vetenskapens hjälp håller på med, samtidigt som man talar om nedrustning.

Jag vågar påstå att vi för närvarande dignar under försvarsbördan. Jag finner stöd härför i finansministerns redogörelse över det ekonomiska läget och följderna av uttagandet av direkta eller indirekta skatter. Jag vill rekommendera envar att i protokollet ta del av de tänkvärda slutsatser som finansministern därvid kommer fram till.

Jag tillhör inte dem som vill gå med på någon ökning av försvarskostnaderna. Vi behöver inte ta på oss så stora bördor, som generalerna nu begär, för att ordna ett för vårt land lämpligt försvar. Det var någon talare här som sade att vi inte kommer ifrån att 2×2 är 4, och med detta enkla multiplikations-exempel ville han visa, att vi inte har annat att göra än att ge de anslag som nu begäres. Men lika säkert som att 2×2 är 4 är att 4 — 1 är 3. Vad som nu skett visar att generalernas aptit har vuxit medan matsedeln skrivits ut. I den förra ÖB-planen, som naturligtvis var tilltagen i överkant på samma sätt som militärerna brukar göra när de begär anslag till försvaret, beräknades kostnaderna för budgetåret 1958/59 uppgå till 2 384 miljoner kronor. Håller vi oss till vad ÖB då begärde, skulle det inte behövas några nya skatter. Nu redovisas visserligen också det gamla förslaget, men det presenteras samtidigt fyra högre alternativ. Att man tar förra ÖB-förslaget som det lägsta i nu framlagda fem förslag anses kanske också lämpligt ur militär synpunkt. Det ser ut som om försvarsberedningens majoritet skulle komma att stanna ungefär för alternativet Adam, vilket är det högst liggande alternativet närmast ÖB-57.

I detta sammanhang skulle jag vilja rikta uppmärksamheten på en rätt anmärkningsvärd sak. Varför begagnar militärerna så många bibliska namn vid redovisningen av olika försvarsalternativ? Varför använder man namnet Adam för det dyraste förslaget? Varför kallar man det inte för Kain, när det tydligen är bibeln som man i detta sammanhang tänker på? Det skulle ju passa mycket bra att registrera just detta alternativ under namnet Kain, han som slog ihjäl sin broder och till vilken Gud sade: »Din broders blod ropar till mig från jorden, och förbannad vare jorden för din skull.» I ett sådant läge har mänskligheten för närvarande hamnat med alla sina kristna deklARATIONER som ofta blir tomma ord.

Skall vi i detta sammanhang behålla de bibliska namnen, föredrar jag faktiskt David framför Kain.

En del av de punktskatter som här föreslås kommer att få mycket obehagliga penningpolitiska verkningar. De kommer att framkalla ytterligare inflation. Det gäller framför allt bensinskatten, elskatten och sockerskatten men kanske också andra skatter. Vi skall inte glömma att utgifterna för militära ändamål är den kanske kraftigast inflationsdrivande faktor som vi har att räkna med. Om det inte behövdes några militärutgifter, skulle vi här i landet varken ha inflation eller någon statsskuld. Både inflationen och statsskulden har drivits fram av militärutgifterna — det är något som vi bör ha i minnet när vi talar om dessa problem. Så förhåller det sig i vårt land och i många andra länder. Vi håller på att rusta oss till döds, även ekonomiskt.

Principiellt sett borde emellertid försvarskostnaderna läggas på de bärförstärkande inkomsterna och fördelas genom direkt beskattning. År 1954 var jag med om att väcka en motion i denna kamraren om att kostnaderna för militärororganisationen skulle tagas ut genom en fristående värnskatt. Det har i detta

Höjd indirekt beskattning

sammanhang inte varit möjligt att få fram ett sådant förslag just nu. Över huvud taget har det på grund av den uppgörelse som träffats varit omöjligt att framlägga någon motion på grundval av de givna förslagen. Ett annat år, sedan ramen för militärkostnaderna bestämts, bör vi kunna ta bort både dessa punkt-skatter och, herr Hjalmarson, sänka skatten på arbetsinkomster med minst 30 procent samt införa en fristående värnsskatt.

Storleken på försvarets kostnadsram kan man alltid diskutera. Det skulle vara av stort värde, om man härvidlag kunde komma överens med herrar Hjalmarson och Ohlin på ett vettigt sätt. Skulle vi kunna säga, att vi sätter gränsen för kostnaderna någon krona nedanför det läge, där herrar Hjalmarsons och Ohlins skatteöverkulans spelas upp?

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det har påtalats här, att man genom den forcerade behandlingen sätter riksdagens rättigheter ur funktion. Det kan nog på sätt och vis vara riktigt, men så har ju skett i åtskilliga tidigare sammanhang, när läget har varit i viss mån likartat. Om det är fråga om att höja skatten på varor, som kan bli föremål för hamstring, får man väl i alla fall erkänna, att det inte egentligen kan vara till fördel för någon part, att en sådan hamstring kommer till stånd. Det kan alltså finnas situationer, då en forcerad behandling — även om den är otrevlig — ändå får accepteras.

I detta sammanhang tycker jag inte att det händer någon olycka, när man höjer skatten på sprit, vin och en del andra varor, som tidigare har varit beskattade. Därvidlag gäller det endast höjning av en skatt, som redan tidigare utgår. I dessa fall kan man nämligen räkna med att reaktionerna är kända,

och vi behöver inte precis befara att möta några särskilda överraskningar.

Det hela ställer sig nog åtskilligt ogynnsammare — såsom också har anmärkts här i debatten — när det gäller sockerskatten. Vi har ju inte haft någon accis på socker på — om jag minns rätt — något trettiotal år. Här inför man alltså en ny skatt, som i ett enda slag blir relativt hög. Därigenom riskerar man, att följdverkningar och anpassningsproblem uppstår, som varken regering eller riksdag i förväg kan förutse eller genomskåda i deras helhet. I detta fall är situationen verkligen ogynnsam. Hela den tågordning vi har med offentlig debatt med möjlighet för medborgarna att göra sina synpunkter gällande är ju till för att en fråga skall få en så allsidig belysning, att man inte i onödan riskerar att träffa på följdverkningar, som man inte har räknat med. Jag vill dock, herr talman, för min del inte bruka några starka ord när det gäller just denna sak.

Vad gäller skattehöjningar har vi nu kommit i det läget, att det är fråga om att öka det totala skattetrycket rätt väsentligt. De beslut, som har fattats i fråga om skattesänkning och skattehöjning under år 1957 liksom tidigare framlagda förslag därom till 1958 års riksdag, innebär väl — som jag också nämnde i remissdebatten — att det totala skattetrycket, räknat med år 1956 som utgångspunkt, är oförändrat. Genom föreliggande förslag blir det höjt.

Det har diskuterats åtskilligt hur denna ökning av skattetrycket borde placeras. Det är naturligtvis viktigt att minnas, att det här inte är fråga om bara hur högt skattetrycket skall vara utan att det också är fråga om hur trycket skall fördelas.

Då gör man den reflexionen, att den svenska regeringen måste befinna sig i en ganska brydsam situation. I följd höjde vi de kommunala ortsavdragen och beslutade att staten skulle ersätta kommunerna för inkomstbortfallet. Det

Höjd indirekt beskattning

ströks under från alla håll — inte minst från regeringen — att man ville välja just den skattesänkningen för att mildra trycket på de lägre inkomsttagarna. Sedan har kommunalskatten höjts väsentligt; det är en sak för sig. Men redan i fjol fick vi ju införa en ny indirekt skatt, energiskatten, som drabbade konsumenter i allmänhet, och nu höjer vi ett antal indirekta skatter, som ju drabbar ända ner i botten mer eller mindre hårt. Naturligtvis är det en för mildrande omständighet, att en del av dessa skatter ligger på umbärliga varor, så att det finns möjligheter för individen att i viss mån själv reagera, men regeringen har alltså hamnat i det läget, att den icke kan bevara konsekvenserna av den skattesänkning, som genomfördes i fjol och som den berömde sig av som en skattesänkning som skulle komma i första hand de lägre inkomsttagarna till del.

Trots detta har man nu blivit överens om att man skulle ta ut dessa 390 miljoner kronor genom detta punktskattesystem. Finansministern har motiverat varför han inte ville vara med om att höja den direkta skatten. Jag behöver inte upprepa hans motivering; de som lyssnade känner den, och annars finns den i protokollet. Det har såvitt jag förstår av finansministerns tal inte kommit någon propå från regeringens sida om höjning av den direkta inkomst- och förmögenhetsskatten. Finansministern har heller inte velat införa en allmän omsättningsskatt.

Förhandlingarna har, såvitt en utomstående kan förstå, alltså icke gällt om man skall ta en höjd inkomstskatt, en allmän omsättningsskatt eller dessa punktskatter, ty regeringen har aldrig satt i fråga att det skulle vara annat än punktskatter. Det torde herrarna socialdemokrater som angriper de borgerliga för skattetryckets placering observera. Det har alltså inte skett någon utpressningsaktion gentemot regeringen på den punkten. Vad förhandling-

arna i stället har gällt är väl hur dessa punktskatter, som regeringen ville ha, skulle tas ut, hur de skulle placeras. Där kan man förvisso ha olika uppfattningar om mångt och mycket, men slutresultatet lär inte ha blivit så förfärligt varierande, ifall man hade skiftat litet åt det ena eller det andra hållet.

Finansministern säger mycket anspråkslöst — det har ju alltid nyhetens behag i alla fall att finna finansministern så anspråkslös — att i det förhandlingsresultat som kommit till stånd har han sin del. Det var slutsatsen. Ja, det har han nog, men det är nästan för anspråkslöst när finansministern, som enligt rikets grundlag har skyldighet att i kraft av sitt ämbete föreslå de beviljningar som behövs över ordinarie inkomster, säger att han är en förhandlare bland andra, som har sin del i förhandlingsresultatet. Så anspråkslös är inte vår nuvarande finansminister i alla situationer.

Det är alldeles riktigt, som en föregående talare sade, att denna skattehöjning ingalunda är något instrument för att bekämpa inflationen. Det har ibland gjorts gällande från socialdemokratiskt håll, att man kan bekämpa inflationen genom höjda skatter, men det är nog inte så lätt.

Vi har i den nuvarande jordbruksregleringen en regel som kallas sexprocentsregeln. Den innebär, att om jordbrukets realindex faller under 94, så börjar man samla poäng, och efter en viss tid, om denna process inte avbryts, måste jordbrukspriserna justeras. Nu ligger detta jordbrukets realindex, som var lägre än 94 en månad i höstas, några tiondelar över 94. Såvitt jag förstår innebär det fattade beslutet att man definitivt kommer under 94. Då är det troligt att sexprocentsregeln utlöses före årets slut. Det konstaterandet innebär från min sida inte någon som helst värdering. Jag bara konstaterar faktum. Hur man sedan skall klara upp det får vi se i sinom tid.

Höjd indirekt beskattning

Det pristal som ligger till grund för folkpensionernas dyrtidstillägg kommer också att påverkas. Möjligen utlöser det ett extra tillägg på 50 kronor — 40 miljoner kronor ur statskassan.

Vidare höjes siffran för det allmänna levnadskostnadsindex, som naturligtvis påverkas både direkt och indirekt av dessa nya skatter. Detta kommer sedan att ingå i den ekonomiska bakgrund, mot vilken nästa lönerörelse skall utspelas samt nästa uppgörelse om jordbrukets priser skall ske. Har man nu inte nått automationens fulländning på industriens område, så nog förefaller det som om det på inflationens område är bra nära en hundra procentig automation.

Sedan har det, tack vare regeringens sätt att framställa saken, diskuterats åtskilligt om vad dessa pengar skall användas till. Jag skulle nog kanske för min del vilja nyansera litet annorlunda än en del andra talare har gjort. Vad vi här i dag beslutar om är att ta ut 500 miljoner kronor i nya skatter — 110 miljoner under nuvarande budgetår och 390 miljoner under nästa budgetår. De 110 miljonerna som inflyter före den 1 juli skall väl användas för att betala flygets obetalda räkningar, som regeringen försummat att skaffa fram anslag till i den ordning som borde ha skett. Var dessa pengar hamnar är väl alltså någorlunda klart.

Beträffande de 390 miljonerna är det alldeles uppenbart, att endast en mindre del går till försvaret eller — det gäller att hålla tungan rätt i munnen — till den merkostnad som den nya försvarsordningen kan medföra, såvitt man nu kan förstå av vad som publicerats. Detta gäller således under nästa budgetår.

Sedan är ju frågan hur det ställer sig året därefter och de följande två åren. Överenskommelsen om försvaret är, om jag fattat saken rätt, en överenskommelse som gäller fyra år framåt. Den genomsnittliga merkostnaden för dessa

fyra år lär ingalunda stanna vid 2 700 miljoner. Jag skulle för min del tro att den kommer att ligga närmare 3 000 miljoner. Tar vi då under fyra år ut 4×390 miljoner, så lär nog det mesta av detta under fyraårsperioden gå åt till höjda försvarskostnader. I vad mån detta har med det nya beslutet att göra eller inte är svårt att reda ut, eftersom man inte vet vad det nuvarande provisoriet skulle kosta om det finge fortsätta fyra år framåt i tiden.

Herr talman! Jag har velat göra dessa små reflexioner i marginalen, och jag skall sluta med att icke yrka avslag på den kungl. propositionen.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Vilken är den faktiska situationen? I januari lade regeringen fram sin budget. Vi i högerpartiet hävdar att de siffror, som då presenterades, slutar med ett underskott på driftbudgeten. Andra har kanske en annan mening på den punkten. Men om en sak måste alla som sett något närmare på budgetsiffrorna kunna vara ense: i driftbudgeten för 1958/59 finns det icke någon inkomsttäckning för försvarsutgifter som överstiger 2 312 miljoner kronor. Man ställs då inför frågan: räcker 2 312 miljoner till det försvar som vi oundgängligen måste ha? Den frågan kan ingen komma förbi. Vi svarar nej på frågan. Samma svar ger de övriga demokratiska meningsriktningarna.

Att avge detta svar är emellertid inte nog. Oavsett om vi sitter i oppositionsställning eller i regeringsställning måste vi skaffa pengar för att fylla *den* brist i driftbudgeten, som uppstår därför att försvarets kostnadsram måste vidgas. Att låna pengar till försvarets utgifter kan inte komma i fråga.

Tre vägar hade då stått till buds. Vi hade kunnat höja de direkta skatterna. Den vägen var inte framkomlig för någon av de förhandlande. Vi hade kunnat göra sådana förändringar och omdispo-

Höjd indirekt beskattning

sitioner inom den framlagda riksstaten, att vi hade kunnat få utrymme för de ökade försvarsutgifterna utan någon höjning av den totala utgiftsnivån. Den vägen var inte framkomlig ur regeringens synpunkt. Återstod då bara en tredje väg: en höjning av vissa indirekta skatter. Att gå den var alltså förutsättningen för en samförståndslösning i försvarsfrågan; eljest hade det aldrig blivit någon sådan lösning.

Detta har varit utgångspunkterna för den kompromiss som ingåtts. Jag har för min del varit med om att träffa den uppgörelsen, och det skulle inte falla mig in att i efterhand kritisera densamma. Det skall också klart konstateras, att vi i högerpartiet delar ansvaret för den. Vi har nämligen ansett, att en modernisering av försvaret är nödvändig, och vi har varit beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna av denna uppfattning.

Det är, herr talman, inte alls märkvärdigt att olika grupper i samhället och olika medborgare opponerar sig mot en del av de föreslagna skatterna — konstigt vore det annars. Det kan resas befogade invändningar mot var och en av dem, men i en kompromiss får ingen vad han vill, och ingen slipper vad han inte vill. Rimligtvis kan inte heller en kompromiss av denna typ åberopas för kompensationskrav från den ena eller den andra samhällsgruppens sida.

Kommunisterna har det i detta sammanhang bekvämt. De kan nöja sig med påståendet, att försvarsutgifterna skall och kan pressas ned. Målet för deras politik är en nedrustning av försvarsraserande innebörd. Och detta rekommenderar man då de internationella försöken att få en kontrollerad nedrustning till stånd så alldeles uppenbart gått i baklås. Man rekommenderar denna faktiska försvarsnegativism när vartenda land på bägge sidor om förkastningsprickan i världspolitiken på nytt ser sig tvunget att spänna krafterna.

För mig har ett effektivt försvar aldrig framstått som något självändamål. Det fyller funktioner som måste fyllas i den ofullkomliga värld där vi lever. Det ger bakgrund till och respekt för vårt krav på internationell handlingsfrihet. Det är en så god garanti som det går att få för en i det längsta bevarad fred. Det är i den timme, då allt hänger på den egna kraften och viljan, förutsättningen för våra möjligheter att överleva som fria människor och som ett fritt folk. Att enighet hos oss kunnat nås i försvarsfrågan har också ute i världen noterats som ett bevis på vårt folkstyres förmåga att se till det väsentliga.

Låt oss se saken som den är! Vi går in i en period av tilltagande inrikespolitisk spänning. Att då försvarsfrågan lyfts över den strid, i vilken vi säkerligen alla kommer att göra oss skyldiga till övertramp, är något som åtminstone jag inte tvekar att kalla en tillgång för landet och dess demokratiska institutioner. Vi kan, herr talman — om jag får använda ett i sammanhanget kanske en smula vanvördigt sätt att uttrycka mig — när bataljen nu snart börjar på allvar säga till alla utanför våra gränser: Det här är ett privat slagsmål. Tillträde förbjudet för obehöriga!

Vi är alltså, herr talman, i stort sett ense om nödvändigheten av de skatter vi i dag diskuterar. Däremot lever vi i djup och varaktig söndring om de flesta andra skatter, om många andra statsutgifter och framför allt om utgifternas sammanlagda storlek och skatternas sammanlagda tryck. Men det är en annan historia som det blir tillfälle att diskutera i andra sammanhang.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! De flesta av de talare som förut har uppträtt här i debatten har haft det gemensamt, att de har varit mer eller mindre missnöjda. Såvitt

Höjd indirekt beskattning

jag har märkt har ingen uttalat något större mått av tillfredsställelse över det ärende vi behandlar i dag.

För det första är man missnöjd över att det har ansetts nödvändigt att göra nya skatteuttag, och det är ju ganska förståeligt. Ingen är väl så funtad, att han tycker det är roligt att höja skatterna, men det är ändå nödvändigt ibland. Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att när man har anslutit sig till överenskommelsen på partiledarplanet men ändå uttalat ett visst missnöje med den, så ger detta en illustration till de svårigheter en samlingsregering skulle innebära. Det är en sak som de som ivrigt talar om fördelarna med en samlingsregering kanske borde tänka på.

För det andra är man missnöjd med den s. k. snabbehandling som ärendet har fått. Sist vi hade ett liknande fall var i november 1956, och jag tillät mig då säga att detta förfarande, som sätter riksdagens möjligheter att agera på vanligt sätt mer eller mindre ur spel, inte är tillfredsställande. Det borde undersökas — menade jag — om det fanns någon framkomlig väg att skapa en annan anordning, t. ex. att riksdagen lämnade Kungl. Maj:t en begränsad fullmakt att handla i sådana situationer där en snabbehandling är nödvändig, alltså någonting sådant som den fullmakt Kungl. Maj:t har fått att utfärda s. k. antidumpingtullar. Herr Svensson i Ljungskile talade om sådana varor som kan bli föremål för hamstringsköp, och jag menar att det är nödvändigt, även om förfarandet är otrevligt, att söka förekomma alltför stor hamstring. Enligt min mening kunde riksdagen utan att dess beskattningsrätt trädde för nära ge Kungl. Maj:t fullmakt att på ett begränsat område sätta i kraft skatteändringar av detta slag, under förutsättning att regeringen inom mycket kort tid för riksdagen framlägger ett förslag, som kan behandlas i vanlig ordning. Vad jag anförde i november 1956 har jag anledning att upprepa nu.

Det nuvarande systemet är inte alldeles tillfredsställande, och vi borde försöka få ett annat system som är bättre.

Från kommunistiskt håll har man kritiserat snabbehandling och sagt att den är odemokratisk. Jag tycker nog att kommunisterna är de sista som har anledning att angripa riksdagsmajoriteten för att den handlar odemokratiskt. Det finns inte alls något underlag för kommunisternas kritik i det fallet.

I övrigt har kommunisterna liksom herr Lundberg, herr Spångberg, herr Larsson i Stockholm m. fl. talat om att det skulle vara rättvisare och bättre att ta ut pengarna genom en direkt skatt. Jag skall inte upprepa vad finansministern sade om detta. Jag vill bara tillägga, att ingen tycks ha tänkt på att om vi skall täcka bristen i budgeten genom att höja uttagningsprocenten för den direkta beskattningen till 115 eller 120 — en höjning till 110, som föreslås i en motion, kommer inte att räcka — så måste vi vänta till 1959. Det är därför ingen realistisk lösning.

Herr Senander sade att det skulle vara rättvisare att lägga skatten på de stora inkomsttagarna. Ja, de verkligt stora inkomsttagarna, de som redan har en skatt på 80 procent, berörs inte alls av en fortsatt höjning, eftersom de har kommit upp till det maximala skatteuttaget och skulle bli helt befriade ifrån att erlägga ytterligare skatt.

Herr Larsson i Ljungskile talade om att sockerskatten är den mest känsliga punkten i förslaget. Jag skulle i anslutning därtill bara vilja säga, att det inte är så länge som trettio år sedan vi hade en sockerskatt här i landet. Under andra världskriget hade vi en industrisockerskatt under några år bl. a. för att täcka försvarskostnaderna.

Herr Larsson i Stockholm rekommenderade också att man skulle gå den direkta beskattningens väg i stället för den indirekta. Herr Nilsson i Svalöv har redan uttalat, och herr Hjalmarson har understrukit det, att det inte var

Höjd indirekt beskattning

någon framkomlig väg om man ville nå ett förhandlingsresultat, eftersom högern bestämt motsätter sig en ökning av de direkta skatterna. Här gällde det ju att på något sätt försöka komma överens. Det är därför fel som herr Svensson i Ljungskile litet tillspetsat sade, att det var regeringen som ville ha punktskatter. Såsom högerns talesmän har bestyrkt förhåll det sig på det sättet, att om man skulle få till stånd en uppgörelse, måste man ta ut pengarna genom en indirekt punktskattning.

Detta var, herr talman, några reflexioner omkring detta ärende. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Anledningen till att vi i dag har att ta ställning till en proposition om punktskattning på vissa områden är en på högsta plan träffad uppgörelse rörande hur mycket pengar vi skall binda oss för att satsa på försvaret i framtiden. Här har sagts att Kungl. Maj:ts proposition om höjd indirekt beskattning inte nödvändigtvis behöver ses som en åtgärd för att betala våra försvarskostnader. Det kan då vara skäl att erinra om att det i den proposition som legat till grund för utskottets föreliggande betänkande säges följande: »I propositionen framlägges, på grundval av överläggningar mellan företrädare för de demokratiska partierna, förslag om höjd indirekt beskattning för att finansiera vissa försvarsutgifter.» Vi torde ha anledning hålla oss till dessa tre första rader i propositionen och ha det som utgångspunkt.

Beträffande den del av uppgörelsen, som rör kostnadsramen för vårt framtida försvar, vill jag personligen inte beteckna uppgörelsen som vare sig berömlig eller föredömlig. Jag har nämligen den uppfattningen, att fastställandet av denna ram innebär, att den nu arbetande försvarsberedningen skiljes från sin egentliga uppgift. Försvarsfrågan har

visserligen redan berörts något i dag, men givetvis skall vi inte nu ta upp någon debatt om försvaret. Detta hindrar dock inte att man kan göra en del små reflexioner kring även den sidan av dagens fråga.

Herr Svensson i Ljungskile sade, att här har redovisats en uppgörelse, som innebär att vi får en kostnadsram för försvaret på 2 700 miljoner kronor för kommande budgetår, men att uppgörelsen får anses omfatta fyra år. För min del skulle jag vilja säga minst fyra år. Medelkostnaden per år kommer, sade herr Svensson i Ljungskile, inte att stanna vid detta belopp. Jag instämmer helt och hållet häri. I all synnerhet gäller detta, om vi håller oss till de totala kostnaderna för försvaret. När någon frågar vad vårt försvar kostar för nästa år, så nämns som svar nästan alltid den summa, som återfinnes i försvarshuvudtiteln, d. v. s. driftbudgetens slutsumma. I den finns emellertid inte allt med. Utgifterna på kapitalbudgeten är inte medräknade, och inte heller lämnas några uppgifter om hur mycket pensionerna till de i försvaret tidigare anställda uppgår till per år. Ej heller räknar man, som herr Lundberg också var inne på, med vad den andra delen av vårt totala försvar, d. v. s. civilförsvaret, kommer att kosta.

Herr Lundberg klagade i detta sammanhang över att civilförvarsutredningen ännu inte har redovisat något resultat av sitt arbete, trots att den har arbetat så länge. Men utredningen har i alla fall avgivit ett betänkande om allmänna skyddsrum- och utrymningsfrågor, och det har legat till grund för en proposition, som vi har tagit ställning till här i kamrarna.

Herr Lundberg påpekade också att civilförvarsutredningen hittills har kostat bortåt en halv miljon kronor. Det är dock givet att en utredning, om den skall göras grundlig och bli av värde, måste kosta pengar. Det är väl bättre med en dyrare utredning, som blir vär-

Höjd indirekt beskattning

defull, än med en utredning som kostar mindre men är otillfredsställande. I det senare fallet blir ju pengarna mer eller mindre bortkastade.

Herr talman! Det skulle vara frestande att säga mer i försvarsfrågan, men eftersom vi inte skall ha någon försvarsdebatt nu, nöjer jag mig med att säga, att det säkerligen finns anledning för oss att räkna med att de totala försvarskostnaderna under de närmaste fyra åren totalt kommer att ligga genomsnittligt ett gott stycke över 3 miljarder kronor. Jag vill också tillägga, att den dag vi har Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande på riksdagens bord, då kommer jag att tala för en mindre kostnadsram än den, som Kungl. Maj:t sannolikt kommer att föreslå. Jag förutsätter nämligen, att Kungl. Maj:t kommer att följa den nu träffade uppgörelsen.

Vad beträffar frågan huruvida vi i så fall kan räkna med att få ett starkt och betryggande försvar vill jag säga: Är det någon som tror att vi med den kostnadsram, som har skisserats i den på högsta plan nu träffade uppgörelsen, får några garantier för vår frihet och självständighet i framtiden? Jag vill också tillägga, att den högsta militära ledningen här i landet har förklarat, att om vi skall kunna lösa de uppgifter som ålägges försvaret, så måste vi ha minst det som ÖB har föreslagit. Därmed har man sagt, att »prutar ni på ÖB:s förslag kan vi inte lösa dessa uppgifter». Erinra er detta, ni som tror, att ni har garantier för framtiden med denna kostnadsram! Jag hör till dem, som anser att ett land som Sverige inte orkar med ett försvar av sådan omfattning, att det skulle ge dessa garantier. Vi får i stället göra vad vi kan av det försvar vi kommer att få.

Men, ärade kammarledamöter, här har Sverige det problem, som jag skulle vilja kalla för de atomvapenlösa och tillika neutrala ländernas dilemma. Denna fråga får vi nog tillfälle att syssla med, när vi mot vårsidan skall behandla

försvarsfrågan här i kammaren. Vad jag nu sagt får dock inte förstås så, att jag skulle beklaga, att Sverige saknar atomvapen. Tvärtom kommer jag att rösta för avslag på varje försök från Sveriges sida att skaffa sig atomvapen.

I det föreliggande förslaget skulle jag ha önskat att kunna yrka avslag på ett par punkter under A. Den punkten är emellertid odelbar, varför detta inte är möjligt. De punkter jag skulle velat säga nej till är punkt 2 respektive 3, som gäller sockret och den allmänna energiskatten. Jag är inte av samma mening som en annan talare här, som sade att han inte visste, om det behövdes några ökade inkomster utöver vad man räknar med i statsverkspropositionen. Jag är mycket medveten om att det behövs ökade inkomster, och om riksdagen till sist skulle stanna för vad jag i slutomgången vill bjuda när det gäller försvaret, behöver vi också inkomstökningar för att klara den utgiftsramen. Men jag tänker mig, att vi skall kunna komma ned till en summa, som med cirka 110 miljoner kronor understiger uppgörelsens summa. Då skulle vi kunna avstå från i första hand de skatteinkomster, som skulle ges av sockret och elströmmen, tillsammans 70 miljoner kronor, och vi skulle ändå ha en summa över för att täcka det ytterligare underskott, som kan komma att visa sig föreligga i driftbudgeten för kommande år.

Herr Sundström gjorde en deklARATION, han kallade den mera personligt färgad, vari han något siade om våra möjligheter att klara den ekonomiska sidan av våra utfästelser här i riksdagen för framtiden — jag förstår att han därmed avsåg att vi inte skulle behöva ge oss in på någonting i stil med av högern förordade sociala avrustningar. I den del, där herr Sundström siade om framtiden och där han kom in på att vi kommer att behöva icke oväsentligt ökade inkomster, är jag av samma mening som han. I den föreliggande frågan kommer jag emellertid att rösta blankt. Jag

Höjd indirekt beskattning

kommer att avstå av hänsyn till vad jag nyss sagt.

Med anledning av vad herr Hjalmarson sade här i talarstolen och med anledning av vad jag vet att han tillåtit sig att säga i andra sammanhang vill jag till sist uttala, att om mina partivänner i regeringen lyckats med att få i synnerhet herr Hjalmarson men även herr Ohlin att vara fullt överens med oss om att det för lång tid framåt inte finns något utrymme för direkta skattesänkningar, och om de kunnat få denna uppgörelse avgränsad till att gälla ett år, skulle jag till och med kanske haft anledning överväga, om man inte borde givit dem litet beröm för denna uppgörelse »ovanför partiernas huvuden», som det brukar heta.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SEHLSTEDT (s):

Herr talman! Jag skall bara tillåta mig några korta allmänna iakttagelser med ledning av den debatt, som förts här i dag. Jag tycker att den är mycket unik i sitt slag för den svenska riksdagen, eftersom det — såvitt jag kommer ihåg — är ganska länge sedan vi hade möjligheter i denna kammare att diskutera skatter på en så pass bred enig front som den vi har fått i detta fall. Även om försvarsfrågan spelar roll i detta sammanhang, skulle man kanske våga sig på att ta situationen som ett uttryck för tillnyktringen på oppositionssidan när det gäller statens finanser och som ett tecken på att man där börjar inse nödvändigheten av att med inkomster täcka utgifter, som man varit enig om.

Motsättningarna går nu — jag bortser från kommunisterna — inte mellan partierna. Däremot finns det en och annan tendens till motsättningar inom partierna. Både på socialdemokratiskt håll och på folkpartihåll förekommer

det i dag några »ropandes röster», som har gett till känna sitt missnöje med uppgörelsen i försvarsfrågan och i varje fall med uppgörelsen i skattefrågan. Men det är onekligen ett tecken, när också högerledaren i sitt anförande här i kammaren medgav, att han ansåg sig böra dra konsekvenserna av nödvändigheten att skaffa pengar till försvarsutgifterna, d. v. s. att också acceptera skatteöverenskommelsen.

Även om vi nu diskuterar skattebeslutets innehåll i denna kammare, kan jag inte underlåta att göra den reflexionen att enigheten i skattefrågan också borde ha någonting att säga den opinion, som finns utanför denna kammare, och ge den ett besked om att man på alla håll i riksdagen uppenbarligen betraktar situationen som så pass allvarlig med hänsyn till budgeten, att det varit nödvändigt att åstadkomma en inkomststegring.

Kommunisterna har målt sig ut ur sammanhanget. Jag skall inte ta upp någon diskussion med kommunisterna på den punkten. Jag bara erinrar mig att herr Hagberg i en kontrovers med mig under remissdebatten förklarade, att kommunisterna var villiga att stödja regeringen och även ta obehaget av ett sådant stöd. Nu är visserligen också de andra partierna med, men även regeringen finns där. Detta är det första arbetsplenium vi har sedan det stolta löftet avgavs, och vi har alltså redan nu tillfälle att notera det faktiska innehållet i det löftet. Jag bara konstaterar faktum utan att kommentera.

I Morgon-Tidningen finns i dag en liten artikel av vår gemensamme vän Nordens Karlsson, som berättar en del inte alldeles okända saker om försvarskostnaderna i Sovjet. Herrarna kan ju läsa denna artikel — jag ber om ursäkt att jag driver reklam för MT — och konstatera att 15 procent av Sovjets nationalinkomst går till försvaret. I vårt land utgör försvarsutgifterna 5 procent av nationalinkomsten. Om Sovjets folk kan offra så mycket pengar för

Höjd indirekt beskattning

att försvara sin förhållandevis ganska låga allmänna standard, är det väl inte för mycket att vi offerar 5 procent för att skydda vårt högre välstånd.

Herr Königson riktade i sitt anförande anmärkningar mot det sätt, på vilket denna uppgörelse träffats. Han avsåg väl närmast att kritisera det förhållandet att en överenskommelse i försvars- och skattefrågorna träffas på partiledarplanet — han tyckte väl inte att det var riktigt i sin ordning ur demokratisk synpunkt. Jag förmodar att även folkpartiets riksdagsgrupp hållits å jour med vad som skett och att man där haft tillfälle att göra sin mening gällande, innan överenskommelse träffas; i varje fall har det väl gått till på det sättet i de andra partierna. Eftersom denna diskussion förekommit även på andra håll, vill jag framhålla som min mening, att denna metod väl ändå är ganska rimlig i en representativ demokrati, just därför att detta system bygger på partierna. Vi skulle aldrig komma överens, om inte förhandlingsuppgifterna delegerades på sätt som här skett. Denna metod tycker jag är rimlig med hänsyn till behovet av att banta ned den ineffektiva och dyrbara försvarsorganisation vi nu har, en organisation som är dyrbar just på grund av att den är ineffektiv, och att modernisera och effektivisera försvaret för en kostnad, som med 50 å 60 miljoner kronor överstiger de reella kostnader vi i alla fall skulle fått dras med därest vi icke företagit oss någonting på detta område. Metoden är enligt min mening rimlig också med tanke på sättet för kostnadernas täckning. Jag tror att det kan vara av behovet påkallat att — med hänsyn till den diskussion som uppstått i själva skattefrågan och den oro som på vissa håll råder inför det väntade beslutet i försvarsfrågan — redan i denna debatt slå fast det faktum, att det ju i själva verket är fråga om en mycket betydande nedbantning av den nuvarande försvarsorganisationen med förbandsin-

dragningar, beträffande vilka försvarsministern sannolikt, i den mån han inte redan fått kännning därav, snart kommer att få dras med uppvaktningar från de håll i landet, där man eventuellt befarar att bli utsatt för sådana indragningar. Det har alltså gjorts betydande nedbantningar och besparingar, och den extra ökningen på 50 å 60 miljoner kronor faller på den del av försvarskostnaderna som avser de moderna vapnen.

I diskussionen om skatterna förmodar jag att vi alla i denna kammare har det bestämda intrycket, att en lösning efter den linje, som bland annat herr Lundberg tänkt sig, nämligen att kostnaderna skulle täckas genom ett ökat uttag av direkta skatter, innebär en politiskt oframkomlig väg. Jag tror också man vågar säga att partierna, åtminstone för närvarande, inte är på det klara med sina önskemål i fråga om en allmän omsättningsskatt. Tveksamheten är fortfarande mycket stor i detta avseende, och några bestämda reaktioner från partierna har såvitt jag vet inte förekommit på denna punkt. Mot denna bakgrund är det väl ändå ganska befängt, höll jag på att säga, att yrka på sådana lösningar skattevägen, som man vet att det inte finnes utrymme för. Sådana yrkanden fyller ju ingen annan mission än att utgöra en demonstration.

Herr Svensson i Ljungskile återigen gav uttryck för den meningen, att regeringen inte kan bevara konsekvenserna av tidigare gjorda skattesänkningar. Han ansåg också att finansministern i kraft av sitt ämbete skulle lägga fram skatteförslag, och om jag fattade honom rätt tyckte han nästan att finansministern burit sig illa åt då han över huvud taget försökt resonera sig fram till en lösning. Nu är väl de flesta av oss i detta hus ansvariga för de utgifter som beslutats och för de skattesänkningar som företagits, även om vi inte alla i fråga om sänkningarna gått

Höjd indirekt beskattning

fullt så långt som man tidigare begärt från oppositionens sida. Jag noterar endast det faktum, att vi sedan år 1955 dels fått schablonavdragen, som väl orsakade en inkomstminskning för staten på ungefär 200 miljoner kronor, dels företagit direkta skattesänkningar, som medfört att statens inkomster minskat med cirka 375 miljoner kronor, dels genomfört ortsavdragsreformen i fråga om kommunalskatten, vilket torde komma att under några år framåt kosta ungefär 425 miljoner kronor per år. Detta innebär alltså en total skatteminskning sedan år 1955 på, om kommunerna medräknas, tillhoppa 1 000 miljoner kronor eller med andra ord en miljard. Under samma tid har riksdagen på många avsnitt höjt utgifterna. Var och en kan ju själv fundera över om vi har höjt utgifterna för mycket — en del tycker ju det — eller om vi har sänkt inkomsterna för mycket. Men om vi har plockat bort en mängd pengar samtidigt som utgifterna stigit och nya utgifter kommit till, blir det väl ändå så småningom nödvändigt att tillgripa vissa extraordinära åtgärder för att klara utgifterna i aktuella sammanhang.

Mot denna bakgrund har i varje fall jag vid min bedömning kommit fram till det resultatet, att den träffade uppgörelsen även i vad avser skatterna rimligen täcker det aktuella politiska läget i riksdagen, som ju är den som nu skall stå till svars för ett beslut i frågan, och att uppgörelsen sålunda bygger på reella förutsättningar, även om kanske en och annan har avvikande meningar om de olika punkterna i den beskattning som kommer att genomföras.

Jag nämnde att det fanns en del »ropandes röster». Herr Lundberg accepterar försvarskostnaderna men begär en ökning av den direkta beskattningen. Herr Spångberg accepterar varken försvarskostnaderna eller skatterna. Herr Åkerström var mycket tveksam — han tror att man kan få ett effektivt försvar utan dessa åtgärder. Herr Königson var

ju obstinat, och herr Svensson i Ljungskile var tveksam.

Det finns alltså »ropandes röster». Jag noterar också att högern och folkpartiet är ovanligt fridsamma för att inte säga trivsamma, ovana som de är att tvingas acceptera en bister verklighet även i fråga om skatterna. Jag noterar vidare att kommunisterna, här liksom i alla andra parlament, kämpar mot försvarsarrangemang liknande våra utom i ett enda fall, nämligen när det gäller Sovjet. Och slutligen noterar jag att andra skattevägar som man hänvisat till — direkt skatt, omsättningsskatt (i något sammanhang åtminstone utanför riksdagen har det också talats om värnsskatt; jag har inte uppfattat om det nämnts också här i dag) — väl måste, om vi betraktar situationen reellt, sägas vara orealistiska och oframkomliga. Vill vi banta ned försvarsorganisationen — och det är ju detta det är fråga om — skapa effektivitet på områden, där alla tycker att ineffektiviteten är för stor, samt åstadkomma erforderlig kostnadstäckning, så tycker jag det bör vara ganska naturligt för kammaren att acceptera det förslag, som nu i sin första del ligger på kammarens bord.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sehlstedt talar om »ropandes röster» och hävdar, att direkta skatter inte är en framkomlig väg. Herr Sehlstedt har naturligtvis bättre kontakt med svenska folket än jag. Men är det herr Sehlstedts mening, att när högern säger nej till direkta skatter, så är arbetarna mera villiga att påtaga sig kostnaderna för en dyr försvarsorganisation än de som står bakom högern?

Herr Sehlstedt talar om organisation och effektivitet. Men herr Sehlstedt skall lära sig, att om man krymper en organisation genom rationaliseringar och teknisk utveckling, så medför detta

Höjd indirekt beskattning

inte någon som helst försvagning, utan såväl inom försvaret som exempelvis inom industrien leder rationalisering-
en till ökad effektivitet. Herr Sehlstedt
erinnrar sig kanske att jag önskade en
krympt organisation från början, och
jag ansåg att vi borde sikta på förslaget
Cæsar. (Vad Cæsar eller andra förslag
egentligen är vet man ju ingenting om.)
Men jag anser också att försvarsbered-
ningen bör få möjlighet att pröva såväl
civilförsvaret som försvaret i övrigt,
innan vi kan ta slutgiltigt ståndpunkt. —
Herr Sehlstedt bör nog vara litet för-
siktig med sina uttalanden, ty det är
inte alls säkert att han har täckning
för dem.

Herr SEHLSTEDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vem av oss
som bör vara mest försiktig. Det kan
ju tänkas att också min vän Lundberg
skulle behöva vara litet försiktig ibland.

Frågan rörande högerns nejsägeri
bör ju inte riktas till mig utan till hö-
gern, och herr Lundberg har också tidi-
gare i dag riktat den till högern. Om
jag accepterar den realitet, som kam-
maren står inför, så innebär det inte
att jag i princip menar, att skatterna
skall tas ut på indirekt väg i stället för
på direkt väg. Jag har faktiskt för mig,
herr Lundberg, att den direkta skatten
är mest rättvis, även om finansministern
i dag redogjort för hur en omskiftning
har skett härvidlag. Jag anser att direkt
skatt är det riktiga, men jag är så för-
siktig att jag inser, att det inte går att
genomföra en reell skärpning av den
direkta skatten i dag. Eftersom jag tyc-
ker att vi skall ha ett hyggligt försvar
är jag därför beredd att acceptera den
form av utgiftstäckning som föresla-
gits. Jag vet åtminstone, att jag sitter
på Adams gräns och herr Spångberg
på Kains, medan herr Lundberg själv
tydligt inte riktigt vet vad Cæsar är.
Då skall han kanske inte heller disku-
tera försvaret.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:
Herr talman! Det är väldigt intressant
att höra att herr Sehlstedt ju vet vad
förslag Adam är. Jag tror inte att någon
annan vet vad förslaget slutar på, över
eller under tre miljarder — varken ut-
redare eller ÖB — men det är ju roligt
att herr Sehlstedt vet det och lyckats
finna den absolut riktiga avvägningen.

Herr SEHLSTEDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har hela tiden reso-
nerat om kostnaderna.

Det skulle allt förvåna mig om för-
svarsberedningen, som nu skall hugga
i med denna fråga, skulle vara så »borta
med vinden» att den inte tänker sig att
åtminstone åstadkomma den förändring
i försvarsorganisationen, som ändå finns
teknad i det utredningsförslag, som ÖB
har lagt fram under benämningen Adam.
Vad reduktionerna innefattar vet säkert
också herr Lundberg. Däremot kan det
ju hända, att vi för ögonblicket inte vet,
vilka nya och hur många nya vapen vi
får. Jag förutsätter att kamrarna ut-
går ifrån att nedbantningen av orga-
nisationen skall ge den ökade effektivitet
som vi alla eftersträvar, även herr
Lundberg.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sehlstedt nämnde
mitt namn, och det föranleder mig till
en replik.

Man har kommit in på frågan vad
Adam, Bertil, Cæsar kan innebära. På
den punkten har vi fått en redovis-
ning. Jag fick inte tid att ta med detta
papper hit och tala om vilka krymp-
ningar som skall ske på de olika för-
svarsgrenarna enligt olika alternativ.
Detta papper har vi alla fått, både herr
Sehlstedt, herr Lundberg och jag. Om
jag fattat rätt, säger herr Sehlstedt, att
försvarsberedningen kan väl inte vara
så »borta med vinden», att den inte nu,
när den har att rycka in och uträtta
vad som återstår, inte skulle kunna klara
upp detta.

Höjd indirekt beskattning

Herr Sehlstedt! Enligt mitt sätt att se var försvarsberedningen »borta med vinden» i samma ögonblick som partiledarna tog hand om frågan om vilken kostnadsram vi skulle stanna vid.

Herr SEHLSTEDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller att vara mycket märkvärdiga vinddrag, som herrarna i försvarsberedningen varit ute i. Jag har fattat saken så, att partiledarna i kontakt med sina grupper har diskuterat sig fram till en kostnadsgivning för försvaret, inom vilken man trots sig kunna få rum för effektivare vapenslag. Nu är den kostnadsramen på väg att fastställas, och det är väl på den punkten som herr Åkerström får dyka ut ur vinddraget och in i de stilla rummen i kanslihuset och försöka leta rätt på Cæsar igen och låta det bli föremål för diskussion. Herrarna skall väl ändå veta, hur det skall se ut bakom det anslag som vi kommer att lämna.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Eftersom jag i lördags utvecklade de viktigaste skälen till att vi kommunister för vår del anser oss böra yrka avslag på förslaget till nya indirekta skatter, så skall jag begränsa mitt anförande till några randanmärkningar.

För det första har ju denna diskussion blottat en mycket stark olust, en olust som naturligtvis är ett uttryck för både en djup oenighet i riksdagen och det dåliga intryck, som regeringens förslag har gjort på det svenska folket. Jag tror inte att det bara är ur valoportunistiska synpunkter som olika talesmän här har vädrat sitt missnöje. Denna olust gäller nämligen de konsekvenser som uppgörelsen mellan de socialdemokratiska och de borgerliga partierna medför. Jag vill bara i korthet upprepa vad jag sade i lördags. Det handlade ju inte bara om de här 400 miljonerna, utan det handlade även om att vi nu, i motsats till alla tidigare historiska erfaren-

heter i den svenska politiken, skall ge generalerna garantier för årliga anslagsökningar på ungefär 70 miljoner kronor plus kompensation för alla prisstegringar och alla löneökningar. De rent formella konsekvenserna är alltså 1,1 eller 1,2 miljarder högre militärutgifter om tio år, när den här planen skall vara färdig. De reella konsekvenserna kommer att röra sig om helt andra siffror, beroende på att det kommer att sätta i gång de inflationistiska krafterna och omedelbart utlösa nya prisstegringar. Man kan likna denna uppgörelse vid ett isberg: man kan bara se en ringa del av dess innehåll och omfattning. Det samma gäller också skatterna, ty det går inte att öka militärutgifterna, låt mig säga från 2,3 till 3,5 å 4 miljarder utan att det får skattekonsekvenser. Det beslut om 400 eller 500 miljoner som vi nu skall fatta är därför bara det första steget på vägen.

Vi vet allesammans, att om denna uppgörelse godtas blir resultatet en hel serie av fortsatta skattestegringar, och det ger anledning till oro.

Dessutom är det ännu en sak i detta sammanhang. I år höjs timlönerna med 13 öre i genomsnitt. Dessa 13 öre avser inte att trygga en standardhöjning, utan de avser att ge kompensation för den förkortning av arbetstiden med en timme i veckan, som vi alla har varit ense om att genomföra. Det beslut vi nu fattar, om utskottets förslag går igenom, betyder att man skall ta ifrån dessa löntagare 16 öre i timmen för att genomföra denna ökning av försvarets resurser. Det betyder ytterligare, eftersom det har signalerats att vi skall ta ut 100 miljoner kronor genom höjda folkpensionsavgifter, som ju också måste karakteriseras som en indirekt skatt, 4 öre per timme. Skall vi alltså starta detta år, under vilket lönerna höjs med 13 öre i timmen, genom att ta ut främst för militärt bruk 20 öre mer i timmen i beskattning av löntagarna? Det kan icke vara en sund grund att basera en politik

Höjd indirekt beskattning

på att ställa försvaret ovan partierna. Det är en dålig grund för den uppgörelse, som har träffats mellan de fyra icke-kommunistiska partierna.

Redan nu har vi ju fått andra prisstegringar. Mjölken ökade med 9 öre från årsskiftet, och vi gick ju egentligen in i detta årsskifte med ett läge där fjolårets löneförbättring hade ätits upp och där det var ett faktiskt underskott för flertalet löntagare. Detta underskott ökar nu ytterligare och kommer att öka mycket kännbart på grund av denna uppgörelse. Är det då underligt om det blir missnöje och oro, om det kommer protester, om också socialdemokratiska partiets organisationer och fackföreningsrörelsen reagerar mot denna uppgörelse?

Låt mig sedan ta upp den andra frågan, frågan huruvida motståndet botten i försvarsnihilism. Det har under de här veckorna från en del socialdemokratiska organisationer kommit uttalanden, som egentligen ligger på linjen »Hvad kan det nytte?» Man hänvisar till att vi lever i en annan tidsepok, där den beväpning Sverige kan skaffa sig egentligen har mycket små chanser att hävda sig mot raketvapen och de moderna förstörelseredskap, som forskning och vetenskap har ställt till militärernas föfogande. Det är alltså en pacifistisk underton i en rad uttalanden som har kommit fram, och dessa uttalanden speglar inte bara vederbörande organisationer som har antagit dem, utan det är i varje fall mitt intryck att det hos folket breder ut sig en känsla av hjälplöshet, att dessa stora offer och ansträngningar, som vi gör för att försvara vår alliansfrihet och vår neutralitet, därest kriget skulle komma, är bortkastade pengar.

Men jag vill säga, att när kommunistiska partiet har tagit ställning i denna fråga har det icke varit från sådana utgångspunkter. Vi vill inte över huvud taget diskutera frågan om vi skall ha försvar eller inte, ty vi har accepterat principen

och tanken att Sverige måste ha ett militärt försvar. Jag erinrar om att så sent som 1948 var alla partier eniga, även kommunisterna, i dåvarande försvarsutredning och sedan i riksdagen om en försvarsordning, som skulle kosta 815 miljoner om året. Vi ansåg nog att det var väl mycket, ty det skulle i alla fall innebära en konservering i stort av den organisation, som hade skapats under krigets säregna förhållanden. Men vi sade att vi vore beredda att biträda en sådan uppgörelse. De missnöjesyttringar som kom exempelvis från högern gällde inte uppgörelsen som sådan, de gällde visst en flygflottilj eller någonting dylikt. Denna ståndpunkt har vi bibehållit, och vi har också varit beredda att godkänna en ökning, som svarar mot förändringen av penningvärdet och som skulle betyda en försvarsbudget på någonting mellan 1 200 och 1 300 miljoner kronor. Men nu har vi kommit upp till 2,3 miljarder, och här är en uppgörelse om ytterligare höjning med 400 miljoner i år, en uppgörelse som inom en tioårsperiod slutar på ungefär 3,5 miljarder kronor om året. Det är dock en ganska stor skillnad mellan dessa ståndpunkter.

Om man nu vill karakterisera vår ståndpunkt som försvarsnihilism eller så att vi vill rasera försvaret, som herr Hjalmarson förklarar, vad skall man då säga om den tidigare striden i det svenska parlamentet i försvarsfrågorna? Den socialdemokratiska regeringen gick 1936 för skillnaden mellan 135 och 148 miljoner kronor. 13 miljoner kronor ansåg man vara en så väsentlig skillnad att man var tvungen att avgå och ställa frågan inför folket i val. Men här gäller det låt mig säga ett försvar, som kan ligga på ungefär hälften av nivån hos det försvar vi kommer fram till enligt den uppgörelse man här har träffat.

Är det nu så att denna uppgörelse innebär ett starkt försvar? Jag anser det inte, eftersom det byggs upp på ett konservativt sätt, då det egentligen avser att

Höjd indirekt beskattning

konservera en organisation, som vi har tidigare och som utvecklingen redan har sprungit ifrån. Jag tror att man skulle kunna få ett effektivare försvar om man verkligen radikalt toge itu med att skära bort en mängd onödiga saker och ersätta dem med sådant som den moderna tekniska utvecklingen har aktualiserat. Men det går ju inte genom denna politik att ställa frågan ovanför partistriderna och jag måste förebrå socialdemokratien och de tidigare regeringarna för att man över huvud taget gick in på denna linje. Generalerna kräver mer och mer. Det är deras skyldighet att göra det. Jag förebrår dem inte för det, ty det är deras skyldighet som försvarsplanerare att se till att man är så ultramodern som möjligt. I svensk politik har det alltid varit så, att högern varit talesman för generalernas önskemål, så långt vi minns tillbaka. Nu har vi kommit in i det tillståndet, att det inte längre gäller bara högern utan även folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokratiska partiet — de gamla bönderna hade ju radikala traditioner när de liksom liberalerna och socialdemokraterna försökte motsätta sig alltför långtgående militära engagemang. Alla dessa partier är ju nu på en linje och har under lång tid varit det. Det man slagits om i fråga om militära utgifter har bara gällt några tiotal miljoner kronor hit eller dit. Jag anser att detta är olyckligt och att det skulle vara en stor fördel ur svensk politisk synpunkt, om vi finge tillbaka någonting av de gamla striderna om hur vi skall skapa ett effektivt neutralitetsförsvar. Då skulle vi kunna framtvunga en omvärdering av det som är passerat av tiden själv och åstadkomma en effektivisering av försvaret.

En tredje fråga skulle jag vilja säga ett par ord om, nämligen vår ställning till regeringen. Det var herr Sundström som förklarade att kommunisterna hade svikit det löfte som givits att stödja regeringen mot borgerliga blockbildning-

ar, och herr Sehlstedt erinrade om en förklaring att vi också vore beredda att ta obehag för ett stöd åt den socialdemokratiska regeringen. Vi har inte ändrat ståndpunkt. I denna situation föreligger ett helt nytt läge, ett läge, som vi över huvud taget inte rört oss med, ett läge, där det inte råder en borgerlig blockbildning mot regeringen utan där regeringen och ledningen för de tre borgerliga partierna har gjort gemensam sak i denna kammare. Här är alltså frågeställningen helt annorlunda. Våra röster spelar ingen roll. Det är ju det rent praktiska resultatet, eftersom regeringen säkrat åt sig ett mycket betryggande underlag för sina förslag i skattefrågorna. Men det är kanske en mindre viktig sak nu. Den viktigaste frågan är naturligtvis: Är ett sådant ståndpunktstagande förenligt med en lojal politik mot en sittande regering? Jag hänvisar till de stämningar, som jag redan talat om. De finns här i riksdagen och utanför riksdagen. Vi har inte, när vi har sagt, att vi skall försvara regeringen mot en borgerlig samling, utgått ifrån, att vi därav skulle bli förpliktade att stödja varje regeringsförslag, även när detta är av sådan natur som det nu föreliggande.

Däremot ändrar det ingenting av det sakliga innehållet i vår förklaring. Inom några dagar kommer vi återigen att ha den frontställning, som vi utgick ifrån, när vi avgav vår förklaring, nämligen när de borgerliga partierna antagligen på en front kommer att förhindra genomförandet av en tjänstepension. Det är vår mening och vårt fasta beslut är klart. I den frågan — där på sitt vis klass kommer att stå mot klass — kommer vi att känna oss helt förpliktade att göra gemensam sak med regeringen; jag förutsätter naturligtvis att dess förslag ligger någorlunda i linje med det förslag som presenterats som alternativ 1.

Vi har också berört denna fråga ur demokratisk synpunkt. Det kan ju hän-

Höjd indirekt beskattning

da att en del tycker att vi inte har någon anledning att diskutera ur demokratiska synpunkter. Det var visst herr Kärrlander som sade, att kommunisterna inte hade anledning att beklaga sig. I det här fallet är det ju inte vi ensamma som drabbas, men som regel är det nog kommunisterna som får lida mest för de odemokratiska handlingarna. Jag antar att det är många riksdagsmän, som skulle ha velat ställa kontrapörslag till regeringsförslaget, därest det hade funnits möjlighet därtill. Det var bara vi och bondeförbundaren herr Elofsson i Vä, som på grundval av vad som sipprat ut motionerat utan att i förväg ha sett vad regeringen föreslagit. Alla är ju inte lika oparlamentariska som vi, utan de kanske vill ha reda på vad regeringen har att komma med, innan de ställer motförslag. Vi anser emellertid vårt förslag vara berättigat. Vi anser inte det tillämpade förfarandet vara demokratiskt. Om man kommer överens om en försvarsordning, som slutar på någonting omkring en och en halv miljard större utgifter för folket, och det innebär, att man måste höja skatterna oavbrutet under en lång följd av år och slutligen betyder, att man går in för nya principer, d. v. s. på de borgerliga principerna för beskattningen, då anser vi, att man skulle ha ställt frågan inför folket.

Jag vill ge herr Sundström, utskottets talesman, det erkännandet, att han här i dag ärligt har medgivit, att vid behandling av denna fråga har riksdagens möjligheter kringskurits. Det var ett renhårigt medgivande. Att sedan herr Kärrlander försökte ta bort intrycket därav, ändrar inte faktum. Jag tror att det inte bara är min uppfattning och herr Sundströms, utan att det är en allmänt utbredd uppfattning här i landet, att man icke skulle gått till väga på det sättet.

Nej, vi har inte förändrat vår ställning till regeringen. Vi har dock hela tiden förbehållit oss att pröva vad re-

geringen föreslår. I de gamla helgonlegenderna berättas om den helige Basilus, som var beredd att avstå från bruket av sitt förstånd för att tjäna sin herre. Vi är inte beredda att avstå från bruket av vårt förstånd för att kunna ge den socialdemokratiska regeringen ett tillbörligt stöd.

Herr talman! Det har rätt en viss benägenhet hos regeringen och dess anhängare att blanda in ett annat land, nämligen Sovjetunionen, i diskussionen. Vi finner detta sätt att diskutera ganska meningslöst, eftersom förhållandena i de båda länderna inte är jämförliga, men låt mig ändå göra ett par anmärkningar. Herr Sehlfstedt talade om att i Sovjetunionen femton procent av nationalinkomsten ginge åt till militärt bruk. Denna uppgift är helt oriktig. Fjorton procent av den nu beslutade budgeten skall användas för militärt bruk, men det förhåller sig precis på samma sätt i Sovjetunionen som i Sverige, nämligen att budgeten sannerligen inte på något sätt speglar nationalinkomsten, inte heller de statliga inkomsterna som helhet. Vi har ju här i Sverige stora statliga inkomster respektive utgifter, som vi alls inte tar in i budgeten. Låt mig nämna utgifterna för våra affärsdrivande verk; de uppgår väl till någon miljard kronor, skulle jag tro, men vi räknar bara med själva inkomsterna. Så gör man i Sovjetunionen också. Om vi skulle använda denna metod att illustrera förhållandena och påstå, att man i Sovjetunionen, där fjorton procent av statsbudgeten går till militärt bruk, tar femton procent av nationalinkomsten till detta ändamål, vad skall vi säga om Sverige? Eftersom 22,5 procent av statsbudgeten här skall tas till militära utgifter, går följaktligen 25 procent av nationalinkomsten dit. Jag tycker, att detta är ett dumt sätt att argumentera.

Beträffande de indirekta skatterna är förhållandena på intet sätt jämförliga. Jag vill emellertid erinra om att

Höjd indirekt beskattning

när man räknar denna stora kvot ur den sovjetiska inkomststaten, räknar man företagens redovisade vinster som indirekta skatter eller omsättningsskatt. Skall vi göra det där, måste vi väl göra det här, men när finansministern räknar våra indirekta skatter, bortser han från de inkomster, som vi har från de affärsdrivande verken, liksom statens aktier och liknande inkomster. Som sagt, det lönar inte mycket att göra jämförelser. I Sovjetunionen har man haft en mycket effektiv förmögenhets-skatt, som gjort slut på de stora förmögenheterna. I Sverige talar väl ingen — jag bortser naturligtvis från kommunisterna — om att man skulle kunna genomföra en beskattning, som attackerade de stora förmögenheterna. Det har nog inte gjorts mycket i den vägen sedan Karl XI:s dagar. Jag tror, att det inte alls vore så dumt, om man övervägde att göra en reduktion. Hela riksdagen var överens därom under de första krigsåren; att man sedan glömt bort saken är en annan fråga. Jag menar följaktligen, att det är ganska meningslöst att göra jämförelser mellan förhållandena i ett land som Sovjetunionen och förhållandena i ett land som Sverige. Jag tror inte, att man kan dämpa det missnöje och den starka opinion, som i dag finns inom de socialdemokratiska organisationerna och inom fackföreningsrörelsen, med sådana demagogiska jämförelsemetoder.

Herr talman! Låt mig till sist säga en enda sak. Tidigare har man ju rent partitaktiskt och opportunistiskt använt beteckningen »de fyra demokratiska partierna». Det var herr Erlander, som myntade denna term — jag tror det var år 1948 — när han ställde de frågor åt sidan, som skilde den dåvarande socialdemokratiska regeringen från de borgerliga partierna. Detta uttryck har ju haft en söt lukt inte minst för de borgerliga partierna. De har dragit fram talet om sitt demokratiska sinne-lag och satt den demokratiska klichén

på sina partier i tid och otid. Jag tycker, att de skall sluta därmed. Jag tror nämligen inte att någon bestrider, att avsikten med denna terminologi är att rikta smädelser och förolämpningar mot det kommunistiska partiet. Det finns ingenting i kommunistiska partiets taktik och i dess officiella uttalanden, som berättigar försöken att ställa det utanför demokratien. Kommunistiska partiet har i Sverige alltid försvarat varje demokratisk rättighet. Kommunistiska partiet har ställt som en huvuduppgift för sin politik att utveckla den svenska demokratien. Kommunistiska partiet har sagt, att det vill skapa en socialistisk ordning i Sverige för att nå detta mål. Kommunistiska partiet har sagt, att det vill genomföra socialismen på demokratisk, på parlamentarisk väg, genom att vinna majoritet hos folket och genom samarbete med de grupper och de partier, som i de grundläggande frågorna har en gemensam åskådning. Härigenom har kommunistiska partiet sagt sig vilja genomföra den socialistiska omgestaltningen. Kommunistiska partiet vill inte förbjuda något nu existerande parti. Det har tvärtom betonat, att det anser dessa i ett land som Sverige representera olika samhällsgruppers och samhällsklassers intressen och att deras existens därför är naturlig och motiverad på denna utvecklingsnivå. En gång kommer samhället att utvecklas i en sådan riktning, att partierna kommer att tillhöra det förgångna, liksom det inte är så synnerligen lång tid sedan man i Sverige inte visste något om partier.

Jag anser på grund av dessa omständigheter att denna diskriminering, som man sedan praktiskt utnyttjat på olika sätt, är oridderlig och osaklig, ja, den är gemen. Försöket att forma slagord för att suggerera fram vissa uppfattningar och motivera en viss politik är en tribut till de lägsta instinkterna. Det är ovärdigt riksdag och regering. Det

Höjd indirekt beskattning

innebär en strävan till nedbusning av politiken.

Herr talman! Vi inom det kommunistiska partiet är inte glada över att läget har blivit sådant det nu är. Vi är djupt bedrövade över att regeringen vid en tidpunkt som denna lagt fram sitt förslag om nya skatter. Vi förnekar inte att regeringen kan befinna sig i en svår situation och att den måste skaffa pengar, men vi tror inte att den uppgörelse, som regeringen träffat med de borgerliga partierna, är en sakligt motiverad uppgörelse som leder till ett starkare försvar eller till ett försvar som på något sätt svarar mot de tunga utgifter riksdagen nu skulle fatta beslut om.

Herr talman! För min del ber jag därför att få yrka avslag på bevillningsutskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! De av kammarens ledamöter, som haft tillfälle att lyssna till herr Hagberg både vid lördagens remissdebatt och här i dag, har väl inte kunnat undgå att göra en del mycket intressanta iakttagelser. Det var en mycket lugnare kommunistchef som i dag stod i talarstolen än den som i lördags inte kunde finna nog starka ord för att uttrycka sin fördömelse av regeringens eller framför allt socialdemokratiens svek mot sina uppdragsgivare. Jag hoppas att denna tillnyktring kommer att fortsätta och att vi så småningom, herr Hagberg, skall kunna på ett lugnt sätt diskutera vad som inträffat.

Herr Hagberg var orolig för konsekvenserna av att vi nu tog på oss så väldiga försvarsutgifter för framtiden. Han sade att den försvarsordning, som riksdagen kommer att inbjudas besluta om, är ett isberg, varav man bara ser en liten del, medan resten döljer sig i djupet. Såsom var och en vet förhåller det sig tvärtom. Det har varit regeringen alldeles särskilt angeläget att redo-

visa vad som kan betraktas såsom de sannolika försvarsutgifterna under det kommande decenniet. Även om den träffade uppgörelsen väl inte kommer att omfatta hela denna period, är det av värde att man försöker beräkna hur stor del av nationaltillgångarna som försvaret under givna förutsättningar kan tänkas ta i anspråk. Jag medger villigt att detta kanske är en nyhet. Man gick inte förr till väga på det sättet att man i kostnadsramen räknade med alla förutsebara utgifter. Men när nu så skett, är det väl inte riktigt, herr Hagberg, att ge allmänheten den föreställningen, att vi på något sätt försöker för Sveriges folk dölja innebörden av det beslut riksdagen går att fatta.

Herr Hagberg skildrade sig här som en varm försvarsvän. Det var egentligen för att få möjlighet att skapa ett starkare försvar som herr Hagberg ville ha strid om försvaret, ty om det bleve en sådan strid, skulle det innebära en press på generalerna och andra, såsom han sade, att utnyttja försvarsanslagen på det mest effektiva sättet. Ur striden skulle växa fram ett allt effektivare försvar.

Jag ber att även i detta sammanhang få notera en förskjutning i tankegångarna som kan vara värd att uppmärksamma.

Herr Hagberg gjorde sig mycken möda med att försöka få oss att inse att han alltjämt stödjer regeringen. Jag tillät mig i remissdebatten klargöra för kammaren vilket värde jag för min del sätter på detta stöd. Jag erinrade liksom många gånger tidigare därom, att i samma ögonblick som det börjar blåsa, i samma ögonblick som vi verkligen skulle behöva även ett så ynkligt och bräckligt stöd som herr Hagberg, då befinner han sig bortblåst långt, långt borta av opinionens kastvindar. Jag tillät mig också säga såsom jag gjort många gånger förr: det grundläggande draget i det kommunistiska partiets förhållande till socialdemokratien är att kommunister-

Höjd indirekt beskattning

na försöker hänga sig på oss när det gäller populära ting men aldrig i livet är beredda att ta ansvaret, om det skulle fordras ett ställningstagande som kostar på i det ena eller andra avseendet.

För närvarande pågår nere i Östtyskland en process, som herr Hagberg känner bättre till än jag, mot den även här i Sverige verksamme Wollweber som blivit utstött ur det kommunistiska partiet. I detta fall liksom i alla dessa anklagelseakter, som ingår som ett naturligt led i de kommunistiska partiernas verksamhet, anklagas Wollweber såsom praktiskt taget alla andra ledande kommunister, vilka tidigare blivit utstötta ur partiet, för opportunism. Det tycks, herr Hagberg, vara utmärkande för de kommunistiska ledarna att de har lätt för att anfäktas av den sjukan. Vi har under de senaste dagarna sett lysande exempel därpå, då det kommunistiska partiet i vårt land försökt att opportunistiskt uppfånga vad man trott vara starka opinionsvindar inom svensk arbetarrörelse. Men om man driver sin politik efter denna mall, lär man aldrig kunna undgå att själv bli ett lättfånget byte just för opinionens kastvindar.

Herr Hagberg säger: »Ingen är väl mer demokrat än vi kommunister. På vilken punkt skulle vi vara antidemokratiska?»

Herr Hagberg säger: »I vår verksamhet har vi aldrig visat några antidemokratiska tendenser.» Nej, herr Hagberg, det har inte givits något tillfälle till det för ett litet parti som herr Hagbergs. Men sannelaget har herr Hagberg haft möjligheter att redovisa vid många tillfällen. Var stod herr Hagberg och herr Hagbergs parti den 17 juni 1953, när Östberlins arbetare kastade sig ut i kampen för drägliga löner och drägliga arbetsförhållanden? Var stod herr Hagberg under Ungern-diskussionen för ett år sedan? Det saknas inte belägg för hur pass mycket på allvar man skall ta talet om kommunisternas demokratiska sannelag.

Jag har, herr talman, begärt ordet för att säga några ord i försvarsfrågan, även om vi inte nu skall diskutera försvarsfrågan i och för sig. Regeringen kommer ju senare att på grundval av försvarsberedningens ännu inte avslutade arbete lägga fram en proposition i ärendet. Då får man tillfälle att ta del av de synpunkter som kan komma att framföras från riksdagens och regeringens sida. Det är dock klart att det beslut, vartill regeringen i dag inbjuder riksdagen, har en försvarspolitisk bakgrund. Bakgrunden är ju att skaffa pengar till en kostnadsram som är så pass vid, att man skall få möjligheer att senare under riksdagen fatta ett beslut i försvarsfrågan som skall avbryta de nu sedan några år pågående provisorier och ge oss en ny försvarsordning. Detta är anledningen till det förslag vi nu diskuterar. Det är därför naturligt att diskussionen också kommit att röra sig kring försvaret.

Jag vill säga att jag hoppas att riksdagen skall bedöma försvarsfrågan på samma sätt som vi gjort det inom regeringen, att det skall vara möjligt att samla riksdagen omkring ett beslut om en ny försvarsordning. De nuvarande provisorier är dyra och föga effektiva. Det är nödvändigt att skära bort ting, som inte längre har aktualitet. Det är nödvändigt att man, som slagordet säger, ersätter kvantitet med kvalitet. Vi är fullt medvetna om att denna nedskärning från kvantitet till kvalitet betyder indragningar. Vi är fullt medvetna om att det ganska snabbt kan komma att växa upp en annan försvarsstorm än den herr Hagberg spekulerar i, när indragningar kommer av både regementen och verkstäder. Men även om det växer upp en sådan storm där man kräver bibehållandet av den gamla organisationen tror vi, att det är klokt att riksdagen samlar sig till ett beslut om en ny försvarsordning. Det är ju för att skapa den ekonomiska ramen för en sådan försvarsordning som riks-

Höjd indirekt beskattning

dagen nu inbjuds till att ta detta beslut om skatterna.

Ingen behöver säga mig att det är en olustig affär att gå fram med höjda skatter. Det är väl alldeles uppenbart att man inte gör det om det finns möjligheter att undvika det. Varje slag av skattehöjning är självfallet en allvarlig affär och den blir ju allvarligare — åtminstone ur min synpunkt — när man av olika förhållanden tvingas att lägga en så stor del på familjernas ekonomi som de skatter det här är fråga om. Det är väl ingen som förvånar sig ett ögonblick över att olust, besvikelse och kanske också harm uppstår innan man riktigt satt sig in i, varför det var nödvändigt att göra en sak, som vi självfallet helst velat undvika.

När man börjar resonera om dessa ting kan det kanske vara klokt att följa finansministerns sifferexempel. Många av dem som tror att den direkta skatten är så oerhört mycket gynnsammare för de små inkomsttagarna än de skatter vi nu diskuterar kanske får sig en tankeställare när fakta i ärendet läggs fram. Men oavsett detta: en skattehöjning av denna typ gör man inte om man inte anser att man är nödsakad därtill. Det val vi ställts inför var helt enkelt om vi skulle gå med på att föreslå dessa skatter eller vidta åtgärder som innebar ett allvarligt hot mot vårt förvar. Det behövs inga sifferexempel, inga utredningar för att vi skall ha klart för oss, att den moderna tekniken blir dyrare och dyrare. Vi måste möta den moderna teknikens ökade kostnader med rationaliseringar och besparingar i en ny försvarsordning. När detta inte räcker får man tillgripa utvägen att öka de anslag som försvaret behöver.

Det har väl aldrig, ärade kammarledamöter, så intensivt talats om fred som för närvarande. Skräcken för de moderna förstörelsevapnen, oron för att någonting skall hända som bringar dem i funktion, har gripit människorna världen över vare sig de lever i stormakter

eller i små stater. Den oron och den ångesten gäller nog inte bara männen och kvinnorna på gatan och i hemmen utan säkerligen har den också gjort sitt insteg hos stormakternas ledare.

Men än så länge har vi inte sett att den oro, som säkert finns hos ledarna för världens stormakter, lett fram till en enda befriande praktisk handling för att reducera rustningsbördorna eller för att åtminstone åstadkomma uppgörelser i de internationella tvistefrågor som måste lösas, om vi skall få leva i en värld i fred.

Vi små har ju inte stora utsikter och möjligheter att påverka utvecklingen, men jag kan försäkra att vi gör det lilla vi kan genom att inte bidra till att öka spänningen i världen och genom att delta i Förenta Nationerna på det sätt som vi gör. Det finns väl ingen som inte vet att det beror på de två ledande stormakterna, på Sovjetunionen och Förenta staterna, om världen skall ha möjligheter att gå en period av avspänning till mötes eller om denna de stigande rustningarnas period skall fortsätta. Just därför att vi vet det har de svenska statsmakterna sagt ifrån: Vi vill icke engagera oss i någon allians på någondera sidan, i någotdera blocket.

Min partivän herr Spångberg sade i lördags, att vad som mer än något annat har garanterat Sveriges fred är självfallet den respekt som Sveriges utrikespolitik förmått att tillvinna sig hos båda parter ute i världen. Jag delar helt herr Spångbergs mening. Här har vi ett fredskapital, som det skulle vara ytterligt ödesdigert om vi genom lättsinnigt handlande eller genom lättsinniga talesätt skulle komma att förspilla. Men, herr Spångberg, till respektens ökande har otvivelaktigt bidragit att vi kunnat säga: Vi bygger upp ett försvar omkring vårt eget land, vi står inte utanför allianserna därför att vi vill dra oss undan bördorna, vi är beredda att själva bära kostnaderna för

Höjd indirekt beskattning

ett hyggligt försvar, ett försvar som kan ge uttryck för det svenska folkets vilja att få bestämma över sig självt inom sitt eget område. Jag tror inte vi bör underskatta vad detta komplement, detta stöd åt den alliansfria utrikespolitiken, som självfallet är huvudorsaken till att det har gått så pass bra för oss som det gjort, betyder för att ge ökad respekt åt vår utrikesminister i hans arbete.

Jag vill inte bestrida att det dykt upp — och det har antytts också i denna debatt — en del rent defaitistiska strömningar, och det kan hända att man ibland blir förbluffad när de som tror att de ivrigast arbetar för att stärka försvaret för ett sådant resonemang: Vi har inga atomvapen, vi har inga terrorvapen, en fiende som angriper oss kan följaktligen göra det med alla utsikter till framgång. Jag tror att det är ett väldigt farligt resonemang av försvarets talesmän.

Jag vill bara peka på en omständighet som jag tror gör att vi inte har någon anledning att säga att ett försvar med konventionella vapen inte har en uppgift att fylla. Om det skulle gå mot en katastrof kommer sannolikt stormakterna, precis som Hitler gjorde när han ockuperade Norge och Danmark som stod utan försvar, att försöka skaffa sig basområden liggande utanför sina egna gränser, basområden som de enkelt och snabbt kan ta hand om. Det finns inget intresse hos en angripare för att förstöra detta basområde, att förstöra de industrier som kan öka hans egen krigspotential. En okkupation med normala, konventionella vapen kan mycket väl tänkas vara den metod han väljer. I ett sådant läge har ett konventionellt försvar, modernt och tekniskt utrustat som jag hoppas det blir, den viktiga uppgiften att fylla att förhindra att någon del av landet får förvandlas till ett sådant basområde. Misslyckas vi — framför allt om vi misslyckas med försvaret av de ri-

kare delarna av landet, där vi har våra industrier samlade, vare sig det är i norr eller söder — så riskerar vi att motparten tvingas tillgripa en terrorbombning. Vi kommer inte undan förskräckelsen och fasan av ett terrorkrig genom att säga: Vi vill inte bry oss om att försvara oss, ty vi har bara konventionella vapen att försvara oss med. Detta har jag velat framhålla gentemot den defaitism som man ibland möter och som tyvärr också får en ökad spridning genom uttalanden från sådana som tror sig vara varma försvarsvänner.

Det har gjorts gällande, och det skymtade fram i herr Hagbergs ord nyss — kanske ännu mera i lördags — att vad som nu skett är att socialdemokraterna har kapitulerat för de borgerliga och för generalerna. Herr Hagberg var betydligt mildare i sin bedömning av generalerna i dag än han var i lördags.

Men, ärade kammarledamöter, det vore väl en förskräcklig situation om det bara vore de borgerliga och generalerna som ansåg att vi har ett land att försvara! Socialdemokratien intog en positiv ställning till försvaret redan innan det hade blivit några nämnvärda resultat av det samhällsordningsarbete, i vilket socialdemokratien under de senaste 25 åren har varit den drivande kraften. Om vi nu ser oss omkring i Sverige, möter vi ett land med en kulturell, social och ekonomisk standard som det skulle vara en ouppnåelig önskedröm för vilken sovjetmedborgare som helst att få leva i. Det är ingen undfallenhet gentemot generalerna och gentemot de borgerliga om vi säger, att vi anser oss ha ett land som det är värt att försvara.

Herr Hagberg klankade på oss därför att vi drog in Sovjetunionen i våra jämförelser. Det kan ju hända att de är alltför onyanserade, men de internationella undersökningar som har gjorts visar att jämförelserna ligger ganska

Höjd indirekt beskattning

nära sanningen — exakt kan vi ju aldrig få reda på hur det förhåller sig i ett land, när man inte kan vara riktigt säker på statistikens hållfasthet. Man försöker räkna fram så nära det går, och det ligger väl så nära sanningen som möjligt när man säger, att Sovjetunionens försvarskostnader proportionsvis är omkring tre gånger de svenska. Det kan hända att det är två gånger, men vi kan säga två à tre gånger.

Det är också obestriddigt att praktiskt taget hela denna väldiga försvarsbörda bäres av en indirekt beskattning. Herr Hagberg talar om vinsterna. Jag skulle gärna vilja berätta för herr Hagberg om mina erfarenheter från diskussioner med industrichefer under min sovjetresa. När prissättningen är bestämd ovanifrån — inte bara på sprit som hos oss utan också på textilier, skor och alla andra varor — är det klart att man kan bestämma vilka vinster man vill. De kan bli väldigt lysande. Även den sämst skötta textilfabrik kan vara en lysande affär, om prissättningen sker på det sättet. Men man kommer aldrig ifrån att det är en indirekt beskattning. Det högre priset är ju bara en form av skatt, som i Sovjetunionen tas ut på rena förnödenhetsvaror.

För detta har herr Hagberg all förståelse. Det intressanta är denna spänning mellan att han har så svårt att förstå att Sverige för en svensk kan vara värt ett offer i fråga om försvaret, men att han har full förståelse för de väldiga ansträngningar som göres i Sovjetunionen och att han har så lätt att förstå att Sovjetryssland för ryssen är värt de här offren. Det är möjligt, ärade kammarledamöter, att det i Sovjetunionen klagas på de höga indirekta skatterna och på den långa värnplikstiden — många gånger längre än den svenska. Det är möjligt, men vi får inte höra mycket av det. Arbetarna i Sovjetunionen antar inga protestresolutioner. Det är en klagan i bitterhet och mörker. Tanken på att samla arbetarna i en

verkstad till en protestaktion ligger nog inte så nära till hands. Skillnaden mellan demokrati och diktatur den finns där.

En av anledningarna till att vi anser det här landet värt att försvara är ju inte bara den högre ekonomiska, sociala och kulturella standarden i vårt land, utan kanske framför allt friheten till opinionsbildning, friheten till diskussion, friheten att kritisera regimen och nödvändigheten för denna att inför medborgarna försvara sina åtgärder. Här kan vem som helst tala öppet och fritt utan represalier. Vår demokrati inrymmer också ett skydd för herr Hagberg, när herr Hagberg vill gå till anfall mot regeringen. Friheten har i själva verket sitt värde även i de fall då den missbrukas.

Till sist, herr talman, vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att det ännu en gång varit möjligt att åstadkomma en samling ovanför partigränserna liksom vi har kunnat göra under de senaste 20 åren när det gällt försvarsfrågan. Detta har varit en stor tillgång. Det har inte alltid varit möjligt att undvika strid innan vi kommit fram till en samling, men till slut har det ändå varit möjligt att samla både riksdag och folkopinion bakom lösningar av vår försvarsfråga.

Vi tror att det är en tillgång, men vi tror att det är en lika stor tillgång att det får finnas en fri och öppen diskussion och en fri och öppen strid om de sakliga motsättningar som kan uppstå i övriga frågor. Jag kan inte förstå dem som säger att det skulle vara nödvändigt att i varje stor fråga tvinga bort de differenser som finnes i åsiktsbildningen. I de frågor som rör vår utrikespolitik och vårt försvar är det en fördel att göra det. Det kan också vara en fördel att samla nationen kring stora och betydelsefulla frågor även i annat avseende, men då skall det vara en samling som beror därpå att uppfattningarna och värderingarna är likartade. En

Höjd indirekt beskattning

samling, som bara bygger på att man har kompromissat bort ting som båda parterna anser vara av vikt och väsentlig betydelse, bidrar inte till en debatt, värdig en demokrati.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill instämma i herr statsministerns förhoppning om en lugn diskussion. Jag vill också uttala mitt erkännande av hans anspråkslöshet, när han fann mitt anförande i dag lugnare än mitt anförande i lördags. Mitt anförande i dag innehöll i sak ingenting utöver lördagens, där jag karakteriserade innebörden av 4-partiuppgörelsen och dess konsekvenser.

Jag vill inte fördjupa mig i diskussionen om hur det är i det ena eller det andra landet. I andra sammanhang kanske vi kan tala om hur det är i Berlin, i Ungern och Sovjetunionen men också i Suez och i Korea eller var herrarna behagar, men jag har den uppfattningen, att det är bättre att vi talar om för det svenska folket innebörden och konsekvenserna av de uppgörelser som här har träffats. I viss mån försökte statsministern göra det. Jag noterar att statsministern lade huvudansvaret för uppgörelsen i försvarsfrågan på regeringen, och det var han väl tvungen att göra, men jag tror icke att det var nyttigt med hänsyn till de svåra uppgifter som den svenska arbetarklassen, både regeringspartiet och det kommunistiska partiet, står inför.

Alla spekulationer om hur mycket det ena eller det andra landet och främst Sovjetunionen lägger ned i militära utgifter lämnar jag alltså därhän. De är obestyrkta, och den saken är alldeles tillräcklig för att karakterisera dem.

Herr statsministern säger att när regeringen behöver stöd av kommunisterna, kommer vi att svänga för opinionens kastvindar. Jag tror att också detta kan hänföras till kategorien påståen-

den utan täckning. Erfarenheten kommer för övrigt att visa detta.

Vi behandlar här en fråga, om vilken statsministern själv säger att det är naturligt att den har utlöst olust, harm och besvikelse. Ja, just så är det! Denna uppgörelse har verkligen utlöst olust, harm och besvikelse, och därför förbehåller vi oss rätten att liksom en rad socialdemokratiska och fackliga organisationer och liksom socialdemokratiska och andra talare i denna kammar ge uttryck åt denna olust, harm och besvikelse.

Herr statsministern tycks föreställa sig, att när ett parti fixerar sin politik gentemot en bestämd regering och beslutar att stödja denna, detta innebär en förpliktelse för vederbörande parti att avstå från att företräda de uppfattningar som det anser vara riktiga och som motsvaras av en stark opinion hos folket. Jag tycker det är en ganska originell uppfattning om hur det går till i politiken. Regeringspartiets enskilda medlemmar stöder regeringen långt ifrån i alla frågor. Det är självklart att de stöder regeringen i avgörande frågor, och i avgörande frågor kommer också kommunisterna att inta samma position. När det i det nu föreliggande ärendet har träffats en uppgörelse med så omfattande konsekvenser och kommunisterna har ställts utanför, får emellertid herr statsministern finna sig i att vi förbehåller oss fri prövningsrätt. Vi gör detta med ansvar inför den svenska arbetarklassen, ty det är den, barnfamiljerna, pensionärerna och över huvud taget de fattigare i samhället som får bära de största bördorna av den serie beslut som vi i dag inleder och som under många år kommer att förgifta den svenska politiken.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att blanda mig i meningsskiftet mellan hans excellens herr statsministern och

Höjd indirekt beskattning

den kommunistiske partiledaren, men jag vill tillåta mig en liten reflexion, föranledd av början av herr Hagbergs anförande, som vittnar om stor tveksamhet, huruvida kommunisterna i dag visar tillräcklig lojalitet mot regeringspartiet. Herr Hagberg hade tydligen litet dåligt samvete och försökte urskulda sig. Det var nästan rörande att lyssna till herr Hagbergs dialog med sitt eget samvete beträffande den större eller mindre grad av lojalitet som kunde väntas och begäras av honom. Tydligt var herr Hagberg också en smula ledsen över att inte här kunna tjänstgöra som regeringsunderlag.

Statsminister Erlander konstaterade, att herr Hagberg och hans vänner hade blåst bort med opinionsvinden.

Det var väl inte ett oriktigt konstaterande. Tydligt ville statsministern markera att kommunisterna än en gång visat sig vara ett mycket bräckligt regeringsunderlag, och vi kan väl räkna med att kommunisterna även i framtiden kommer att sakna möjligheter att få tjänstgöra såsom ett sådant.

Statsministern talade rätt mycket om behovet av ett försvar och rätt litet om det föreliggande bevillningsutskottsutlåtandet — det har f. ö. kanske kommenterats tillräckligt av andra talesmän för regeringen. Eftersom vi får en försvarsdebatt längre fram, skall jag inte här ta upp några allmänna försvarspolitiska synpunkter av den art statsministern framförde. Jag har så mycket mindre anledning att göra det som många av statsministerns synpunkter — ehuru inte riktigt alla — motsvarar min egen inställning. Jag skall i stället nöja mig med en kort kommentar till den uppgörelse som ligger bakom den kungl. propositionen.

Det har träffats en uppgörelse mellan företrädare för de demokratiska partierna. Det ligger i sakens natur att inte något av dessa partier därvid fått samtliga sina önskemål tillgodosedda eller respekterade, varken beträffande skat-

ternas avvägning eller förhandlingarnas uppläggning. Men den som godkänt en sådan uppgörelse har ju ingen anledning att sedan ventilera vad han kanske tycker borde ha varit något annorlunda. Jag ställer mig självfallet bakom den träffade överenskommelsen såsom en acceptabel lösning av det föreliggande problemet. Men jag vill med anledning av tidigare yttranden bara konstatera, att det mig veterligt under förhandlingarnas gång inte från något håll föreslagits en höjning av den direkta beskattningen.

Finansministern berörde en speciell fråga, nämligen den om ett eventuellt samband mellan en höjning av levnadskostnaderna genom skattepolitiska åtgärder å ena sidan och kravet på inkomsthöjningar från den ena eller andra folkgruppen å andra sidan. Jag kan ansluta mig till själva grundtanken i finansministerns ståndpunkt i detta avseende, när han uttrycker den mening, att ingen grupp i och för sig kan begära kompensation i form av höjda inkomster för den belastning, som en statlig beskattning för gemensamma samhällsändamål åstadkommit. Medborgarna måste bära denna börda — det är ju meningen med skatteåtgärder. Att sedan sociala skäl kan leda till speciella kompenenserande åtgärder för de allra minst bemedlade grupperna är ju en helt annan fråga. Vad jag här talar om gäller själva inkomstbildningen.

Orsaken till att jag för min del accepterat den träffade uppgörelsen är, att jag liksom många föregående talare anser det vara av största betydelse att försvarsfrågan löses i enighet mellan de demokratiska riktningarna i vårt land, och att jag anser det vara än viktigare att man uppnår en någorlunda tillfredsställande lösning av vårt försvarsproblem.

Jag instämmer med vad statsminister Erlander hävdade nyss, nämligen att dagens provisoriska försvarsordning är dyr och ineffektiv, d. v. s. ger rela-

Höjd indirekt beskattning

tivt litet av försvar för kostnaderna, och att det därför är all anledning att utan dröjsmål modifiera försvarsordningen, så att den blir effektivare, även om den i kvantitetshänseende inskränkes. Det sista är en sak som jag tror att det inte funnits någon möjlighet att undvika. Jag vill alltså sälla mig till dem som uttrycker tillfredsställelse över att man kunnat enas om en lösning, vilken jag liksom statsministern tror kommer att både stärka vårt försvar och bidra till respekten ute i världen för vårt land, öka tilltron till vår vilja att liksom hittills göra allt vad vi kan för att vårt folk skall ha så goda utsikter som möjligt att få leva i fred.

Eftersom en uppgörelse på denna punkt gjorts beroende av att de olika riktningarna i förväg skulle godkänna en lösning av vissa finansieringsproblemen, har jag för min del accepterat att detta villkor skulle uppfyllas, även om jag naturligtvis måste tillägga, liksom jag gjorde i radion, att vi inom den riktning jag representerar inte accepterar någon tolkning av det inträffade, som skulle innebära att försvarsutgifternas rent bokföringsmässiga stegring från ett år till ett annat skulle bli något slags utjämningspost i de svenska statsfinanserna i högre grad än andra statliga utgifter. Det finns emellertid för mig inte alls någon anledning att i dag särskilt kommentera detta finanspolitiska problem. Det är därför, herr talman, som jag — med framhållande av att huvudreaktionen inför en demokratisk uppgörelse som denna måste vara en djup tillfredsställelse över att vi kunnat enas om en positiv lösning av försvarsfrågan — vill yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Här har nu en del talare, var och en från sina utgångspunkter, kverulerat mot de föreslagna punktskatterna. Principiellt kan jag ge punktskatternas motståndare rätt i att för-

svarsbördorna — om det nu enbart vore fråga om dem — bör bäras av alla, avpassade inte efter konsumtionsvanorna utan efter vars och ens bärkraft. Men nu är det ju, som herr Ohlin senast påminde om, inte enbart fråga om försvarsutgifter. Det har från flera håll klart understrukits, att även om försvarsuppgörelsen är anledningen till det föreliggande skatteförslaget, så är det uppenbart att huvudsyftet är att täcka ett allmänt budgetunderskott.

Vi är ganska vana vid att i olika sammanhang beskatta vissa angivna varor. Jag erinrar om de nu aktuella sprit- och tobaksskatterna. Det är givetvis beklagligt att vi skall behöva ockra på folks spritbegär för att få pengar i statskassan, och det förefaller mig cyniskt, när man ur skattesynpunkt höjer spritpriserna men samtidigt ängsligt sneglar på den farofyllda prisgräns, där konsumtionen kan befaras komma att sjunka. Detta är ett ovärdigt betraktelsesätt. Vi vet att staten behöver spritskatten, och vi vet att den kommer in, även om spriten blir dyrare.

Vi vet också, och det är den andra sidan av saken, att varje spritskattehöjning verkar konsumtionshämmande. Det är också ett samhällsintresse, och ett stort och allvarligt sådant, att spritkonsumtionen tränges tillbaka. Ur den synpunkten har jag — och jag skulle tro att det är en ganska allmän mening inom nykterhetsfolkets led — ingen anledning att göra erinringar mot att regeringen och partiledarna enats om att i det sammanhanget lägga på några kronor på spritskatten. I ett beträngt ekonomiskt läge måste man ändå acceptera en lyxvarubeskattning före en beskattning av nyttovarorna. Nog finns det, ärade kammarledamöter, betydligt starkare skäl för ett fördyrande av sprit och tobak än en ny beskattning av bilismen och av hushållens utgiftskonton för socker och elkraft. Man måste ju ändå skilja på umbärliga varor och sådana som är oundgängligen nödvändiga för

Höjd indirekt beskattning

den enskilde och för näringslivet. Ur den synpunkten skulle jag ur nykterhetspolitiska synpunkter gärna ha sett ett ännu något dristigare grepp på sprit-skatteinstrumentet.

Dr Erik Hjalmar Linder skrev på första sidan i Morgonbladet för några veckor sedan en artikel med rubriken: Slå till, herr finansminister! Där betecknade han en femkronorshöjning på starkspriten som välmotiverad. Den skulle också ha stått i god överensstämmelse med den av riksdagen godkända principen att försöka balansera över alkoholkonsumtionen från starksprit till svagare drycker.

Det finns visserligen en anledning till återhållsamhet med spritkattehöjningar, och det är faran för smuggling och lönnbränning. Det torde dock vara en ganska allmän uppfattning att en höjning med ytterligare en eller två kronor per liter, utöver det föreslagna, ingalunda skulle ha tangerat den gränsen.

Chefen för socialstyrelsen, generaldirektör Bexelius, uttalade nyligen i pressen sitt beklagande av att man inte utnyttjade detta tillfälle till en kraftigare höjning av spritpriserna. Jag kan också beklaga att propositionen och utskottsutlåtandet inte har ansett sig böra gå längre. I det läge, vari vi nu befinner oss, accepterar vi dock från nykterhetshåll den föreslagna höjningen och har icke något annat yrkande.

Sedan kan man emellertid ha allvarigare invändningar mot den onormalt stora höjning av priset på läskedrycker och lättöl, som antydde i partiledaruppställningen. I den frågan föreligger ännu ingen proposition, och jag håller inte för otroligt att propositionen kan komma att innehålla en annan avvägning. I varje fall skulle jag gärna vilja vädja till herr finansministern — om det inte redan är för sent — att han, eventuellt i samråd med partiledarna, överväger huruvida en sådan justering inte skulle kunna ske i propositionen.

Frågan har väl ändå i viss mån kommit i ett nytt läge genom de starka opinionsyttringar, som i det fallet har kommit till regeringens kännedom och även kommit till uttryck i pressen. Jag erinrar bl. a. om de uppvaktningar för finansminister Sträng, som i lördags gjordes av fem organisationer inom bryggeri- och läskedrycksindustrierna, där man bl. a. betecknade det som speciellt olyckligt att återinföra beskattningen av lättöl. Förbrukningen av lättöl har nämligen ökat med hela 16 procent under 1957 jämfört med året före, och man anser att detta är en så gynnsam utveckling ur nykterhetssynpunkt, att den inte borde få äventyras. Den skatt, som väntas inflyta — högst 1,5 miljoner kronor per år — står inte heller i rimlig proportion till de nackdelar, som kan uppstå ur nykterhetssynpunkt.

När det gäller läskedryckerna har det påpekats, att den föreslagna höjningen av läskedrycksskatten innebär en skatteökning med 57 procent, medan skattehöjningen för starkspriten, som vi i dag behandlar, stannar vid 14 procent. Jag tycker nog, att detta är rätt orimligt, och jag vill gärna använda tillfället att vädja till finansministern att vid propositionens utskrivning om möjligt ta hänsyn till de framkomna opinionsyttringarna.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Det är en viss skillnad på dagens försvarsdebatt mot tidigare debatter på detta område. Jag har efter fattig förmåga tidigare försökt föra fram de synpunkterna, att vi borde få tillfälle att diskutera kostnaderna för försvaret samtidigt som vi fattar besluten. I dag är vi i det utgångsläget, att vi redan på ett förberedande stadium kan säga till svenska folket, att här föreligger krav på ökning i kostnaderna för vårt försvar, och nu gäller det att fördela bördorna därför. Från de borgerliga talarnas sida sägs — och detta

Höjd indirekt beskattning

framskymtar även i propositionen — att man för att täcka vissa utgifter, som saknar täckning i budgeten, måste presentera de här skatteförslagen, och vidare har man så att säga blivit avtvingad den här uppgörelsen ur försvarets synpunkt. Jag har nog den uppfattningen att detta är det rätta tillvägagångssättet.

Det har tidigare talats om här, att man har att emotse vissa protester. Åtskilliga sådana har redan inlämnats beträffande den skattefråga, som vi i dag behandlar. Men de berör inte i samma utsträckning som man kunde önskat frågan om storleken av våra försvarskostnader, utan de tar i första hand sikte på skattefrågan. Jag hoppas, att dessa skatter blir det piskrapp — om man kan säga så — som tvingar folkets uppmärksamhet på de stora kostnader, som vi har på detta område.

Jag delar den uppfattning, som framförts av någon tidigare talare, att dessa utgifter är i hög grad inflationsdrivande. Men i vad mån vi behöver dem och i vilken omfattning vi skall bygga ut vårt försvar bör svenska folket försöka bilda sig en uppfattning om. Ur den synpunkten tycker jag det är bra, att man har fått denna fråga på bordet på detta tidiga stadium.

Jag har från denna talarstol tidigare deklarerat den uppfattningen, att vad vi orkar med här i landet är inte vad jag skulle vilja lägga i orden »starkt försvar», utan det är mera en neutralitetsvakt, där vi med stöd av vår moraliska vilja att hålla oss utanför all allianspolitik ändå vill ha ett medel, med hjälp av vilket vi kan markera våra gränslinjer och vår vilja till neutralitet.

I dagens läge har vi alltså att bilda oss en uppfattning om dessa kostnader, på vad sätt de skall uttagas o. s. v. Jag är helt och fullt överens med dem, som beklagar att dessa punktskatter lagts fram, och de kanske också kommer att skapa en viss irritation inför höstens avtalsrörelse. Å andra sidan har det inte

varit främmande för LO tidigare att debattera en omsättningsskatt. När den frågan skall läggas fram tror jag det är lyckligt, om de stora arbetstagarorganisationerna har möjlighet att bilda sig en uppfattning om huruvida man skall gå in för detta skattesystem som påbyggnad på den direkta skatten, vilken vi kanske inte borde sänkt i den utsträckning vi gjort tidigare. Det har emellertid varit starka påtryckningar i detta avseende. Man kräver skattesänkningar och har inte alltid tagit hänsyn till de beslut man fattar när det gäller utgifterna.

Jag sade i remissdebatten i år, att i kommunerna verkar det som om en tillnyktring höll på att ske. De får gå in för högre skatteuttag för att klara de utgifter, som beslutas i de olika församlingarna. Även vi i denna beslutande församling får väl göra en avvägning av hur långt vi kan gå när det gäller den direkta skatten och den indirekta i form av en omsättningsskatt.

Det talas i så vackra ordalag i dag om att man löst denna fråga över partierna. När vi slog upp dagens tidningar fick vi se, att det finns en annan trygghetsfråga, för vilken de flesta, som har samma uppfattning som jag, skulle ansett att man kunde dragit upp samma enhetliga linjer. Men då säger herr Hjalmarson, att den fråga vi debatterar här i dag är ett internt slagsmål, och det andra slagsmålet skall föras sedermera. Jag har nog den uppfattningen, att liksom vi talar om trygghet på det ena området hade vi haft anledning att kräva litet respekt också för tryggheten för alla de stora löntagargrupper, som icke haft förmånen att få sin pensionsfråga ordnad. Vi har nu klart för oss att vi fram på värkanten kanske får gå in i en valrörelse, där vi från vårt partis sida helt naturligt kommer att förfäktat vår linje. Vi får väl därför vara beredda på strid, kanske både åt det ena och det andra hållet. Jag vet inte hur kommunisterna kommer att

Höjd indirekt beskattning

utnyttja denna fråga i den blivande valrörelsen.

Vi har ju politiska partier, och då man talar om kravet på demokrati måste det slås fast att vi väl ändå i det nu aktuella sammanhanget haft indirekt demokrati. Vi har haft möjligheter att inom våra partigrupper få informationer, diskutera och ta ställning. Även om jag hyser samma olust som de flesta andra inför denna punktbeskattning, har jag därför den uppfattningen att vi i dagens läge inte torde kunna komma förbi dessa skatter. Jag vill dock uttrycka den förhoppningen att man ett kommande år i budgetarbetet skall sikta mera på den direkta beskattningen än på dessa punktskatter, vilkas egentliga verkningar man vid beslutets fattande inte har möjlighet att bedöma. Då jag emellertid som sagt anser att dagens läge inte medger någon annan politik än den, som presenteras i det nu föreliggande utskottsutlåtandet, om vilket partierna varit eniga, vill jag inte dra mig undan ansvaret utan kommer att rösta för bevillningsutskottets förslag. Jag hoppas dock att regeringen och bevillningsutskottet i fortsättningen kommer att litet mera inrikta sig på de direkta skatterna än vad som skett i det nu aktuella förslaget. Även om jag alltså känner samma olust som många andra inför den föreslagna punktbeskattningen och även om jag fortfarande vill ha rätt att debattera försvarets utformning, kan jag i nuvarande läge icke göra annat än stödja det föreliggande utskottsförslaget.

I detta yttrande instämde herr *Andreasson* (s).

Herr **HAGNELL** (s):

Herr talman! De skattehöjningar på 390 miljoner kronor, som vi i dag står inför, motsvarar ungefär 3 procent av statens budget. För en genomsnittsinvånare här i landet betyder det ca 1 krona i veckan. Av denna krona faller

— vid oförändrad konsumtion — på nödvändighetsvarorna elström och socker 5 öre respektive 14 öre per vecka. Sockerkonsumtionen beräknas därvid ha ett värde av en krona per invånare och vecka.

Dessa höjningar är inte stora, om man ser dem mot bakgrund av de tidigare utgifterna för dessa förnödenheter, även om de väcker en viss irritation. Det intressanta i detta sammanhang är emellertid att se dessa utgiftshöjningar mot bakgrunden av de sänkningar av de direkta skatterna, som tidigare genomförts efter löften från de olika partierna inför de politiska val som ägt rum.

I framtiden får vi vara beredda att genomföra höjningar av folkpensionen. Omedelbart förestår en höjning med ungefär 50 miljoner kronor om året till folkpensionärerna. På litet längre sikt har löften redan givits, som föranleder höjningar av kostnaderna för folkpensionerna från nuvarande 2 000 miljoner kronor till 3 600 miljoner kronor om året, d. v. s. en ökning med 1 600 miljoner kronor per år. Större delen av dessa nya utgifter skall betalas genom nya skatter.

Vi har nya val framför oss, både i år och senare. Löften om 6 000 kronor i folkpension har tidigare varit ute och vädrats, och man kan mycket väl antaga att de löftena kommer att upprepas förr eller senare, snarare förr än senare. Det skulle betyda en höjning av kostnaderna för folkpensionerna med 2 000 miljoner kronor om året utöver nuvarande ram.

Det man kan säga mot bakgrund av dessa siffror och givna löften är att partierna — somliga partier kanske mer än andra — borde uppträda med en viss försiktighet så att de inte strör ut vittgående löften om kraftiga skattesänkningar, samtidigt som stora utgiftshöjningar för tillgodoseende av folkpensionärerna står för dörren. Dylika löften om stora skattesänkningar kan lika

Höjd indirekt beskattning

litet väntas bli infriade i statsbudgeten som i en kommunal budget, där erfarenheten visat att möjligheterna i detta avseende är utomordentligt små. Med de givna löftena om ytterligare bortåt 2 000 miljoner kronor om året till folkpensionärerna tycks det i fortsättningen bli plats både för dem som önskar en högre uttagningsprocent beträffande de direkta skatterna och för dem som talar om behovet av en allmän omsättningsskatt.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Var vi i centerpartiet står i denna fråga är känt, och jag skall inte heller mera ingående utveckla skälen för vår ståndpunkt utan nöja mig med att peka på några förhållanden.

Alla skulle helt säkert vara utomordentligt tillfredsställda, om det kunde ske en allmän nedrustning i världen — men jag betonar att det då måste vara en *allmän* nedrustning. Vårt land kan naturligtvis inte isolerat börja skära ned försvaret. Vi måste liksom andra vara beredda att möta objudna gäster. Många andra länder, till och med i vår omedelbara närhet, har sorgliga erfarenheter av sådana objudna gästers framfart. Finland, Danmark och Norge faller oss osökt i tankarna.

Häromdagen läste jag i en tidning, att en dansk fackföreningsman vid ett sammanträde hade talat om skillnaden mellan att betala försvarskostnader »i förväg» och »i efterskott». Han konstaterade, att i Danmark hade man fått vara med om att betala i efterskott, och det hade minsann blivit dyrt. Det blir våldsamt mycket dyrare, sade han, att betala i efterskott.

För egen del skulle jag vilja säga, att priset i efterskott kan, om det vill sig illa, vara ingenting mindre än förlusten av vår frihet. Praktiskt taget alla länder håller sig, som vi vet, med ett starkt försvar. Länderna bakom järnridån utgör här intet undantag. Jag skall inte närmare gå in på styrkeförhållanden och liknande ting.

Naturligtvis kan man nu ställa sig frågan: Hade vi inte kunnat nöja oss med ett något billigare försvar? Jo, det kan väl hända svarar någon. Men vi får då komma ihåg — det kan låta paradoxalt, men det är så — att redan en krympning med omkring 5 procent på totalkostnaderna föranleder en minskning av effekten som är flerdubbelt större, beroende naturligtvis på att det finns ett betydande antal fasta kostnader, som inte går att komma ifrån. Det är personalkostnader — personalen kan inte avskedas utan vidare — det är byggnader, det är kontrakt som slutits o. s. v. Låt mig i detta sammanhang framhålla att det helt säkert vore lyckligt för försvarets framtid om allmänheten efter den eniga insats, som nu har gjorts, kunde bibringas den uppfattningen, att all den rationalisering, all den effektivisering och alla de besparingar inom försvaret, som är möjliga, har åstadkommit.

Det kan diskuteras, om försvaret skall finansieras med direkta eller indirekta skatter. Låt mig först säga några ord i anslutning till den tvist som här uppstått, huruvida hela detta belopp som partierna kommit överens om kan anses tjäna försvaret eller annat ändamål. Jag konstaterar då att det i varje fall råder stor enighet om att en betydande del av beloppet måste till för försvarets skull. När man så tar ställning till om finansieringen skulle ha skett genom en höjning av den direkta statsbeskattningen eller genom indirekta skatter, möter man ett flertal omständigheter, som delvis — måste jag säga — pekar i olika riktning. Ett tungt vägande skäl för den indirekta beskattningen här är ju att de direkta skatterna nått en sådan höjd, att det råder en allmän önskan hos svenska folket om en sänkt direkt beskattning i stället för en höjd sådan.

I detta sammanhang finns det också anledning att uppmärksamma, att de indirekta skatterna är förhållandevis mycket lägre hos oss nu än de var före and-

Höjd indirekt beskattning

ra världskriget, och i jämförelse med förhållandena i andra länder är den indirekta skattedelen ganska liten hos oss. Jag undantar då inte Sovjetunionen, herr Hagberg, där — om jag inte är fel underrättad — den direkta beskattningen uppgår ungefär till den svenska kommunalskattens storlek, medan allt det andra tas på varupriserna. Om man sedan vill säga att det varit fråga om vinster eller höjda varupriser, är en smaksak. Toge man inte ut detta från fabriker, skulle de ha möjligheter att sänka varupriserna — den saken är ju uppenbar.

Man kan också ha delade meningar om hur den här skattelistan, som presenterats av partiledarna, uppgjorts. Den är resultatet av en kompromiss, och vi har på vårt håll förklarat oss kunna godta den.

Alla skatteskärpningar är naturligtvis otrevliga, men ibland kommer man i det läget, att man får lov att ta skärpningar ändå. Så är läget nu. I vårt land har vi väl anledning anse att försvarskostnaderna hittills har varit en utomordentligt god försäkringspremie. Det svenska försvaret i förening med den svenska alliansfria politiken är säkerligen en mycket viktig orsak till att vårt land, tvärtemot vad fallet är på de flesta andra håll, så länge varit förskonat från krigets fasor. Vi har ju under 150 år fått njuta förmånen av fred. Vi skall inte glömma bort det starka försvaret och den alliansfria politiken som starkt bidragande orsaker härtill.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få ge min anslutning till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Stuvsta (k):

Herr talman! Det var inte min mening att ta till orda i den här debatten. Jag har emellertid suttit och lyssnat på den praktiskt taget hela tiden, och det är några saker som jag har noterat och till vilka jag vill göra några kommentarer.

Jag tyckte mig märka, att folkpartiledaren herr Ohlin var mycket glad till sinnes; han kunde inte låta bli att uttala sin stora tillfredsställelse med att kommunister och socialdemokrater åkte ihop här i dag. Också han ville understryka att kommunisterna inte är mycket att lita på, att de är ett bräckligt stöd o. s. v.

Jag förstår mycket väl folkpartiledarens förtjusning. Han räknar uppenbarligen med att striden mellan socialdemokrater och kommunister skall kunna bidra till att hjälpa honom och hans parti ur de aktuella svårigheterna så att man får mera luft under vingarna. Det är alldeles uppenbart, förstår jag, för alla och även för folkpartiet, att detta parti gjorde en stor taktisk blunder i fjol, när man allierade sig med högern och Arbetsgivareföreningen för att hindra den stora allmänheten från att få en ordentlig företagspension. Det är inte så lätt att komma ur ett läge som man sålunda hamnat i. En splittrad arbetarrörelse skulle nog kunna hjälpa till därvidlag.

Nu är det emellertid bara att tillägga att de förhoppningar som herr Ohlin hyser i detta avseende är ogrundade. De är ogrundade av det skälet, att arbetarna, och över huvud taget det arbetande folket i vårt land, måste hålla ihop. Detta förhållande blir vi på ömse håll inom arbetarrörelsen oupphörligt påminda om och är något som vi sålunda måste utgå ifrån. För att lösa de problem som det arbetande folket har, och för att föra samhällsutvecklingen framåt måste helt enkelt de olika riktningarna inom arbetarrörelsen samverka. Det kan emellertid uppkomma situationer, då man drar åt olika håll, och en sådan situation har inträffat här i dag. Men det har gällt en fråga bland många och ställningstagandet till den kan inte vara bestämmande för utvecklingen på längre sikt och i stort.

Så vill jag göra en annan kommentar — till en fråga, som ligger vid sidan

Höjd indirekt beskattning

om. Jag tar upp den därför att den har tagits upp i debatten. Jag har lyssnat på statsministern, och alla förstod väl att han tog till orda för att polemisera mot kommunisterna. Det var väl i och för sig inte något att säga om med hänsyn till den fråga vi behandlar, men det jag noterade var, att statsministern — för vilken gång i ordningen vet jag inte — flydde till andra länder för att hämta argument. Jag har under de 10 år jag suttit i denna kammare lagt märke till att varje gång man sitter litet illa till eller i vart fall tror sig göra det, använder man samma metod och försöker komma ifrån det hela genom hänvisning till länder där förhållandena är helt andra. Jag skall inte alls uttala mig om huruvida situationen i dag var sådan, att statsministern absolut behövde göra det eller om det berodde på nervositet. Nåväl, partiledare som vilken annan som helst söker på bästa sätt argumentera för sin ståndpunkt, och det är rimligt att även en regeringschef gör detta.

Min notis gällde emellertid en annan sida av saken. Statsministern sade, att man ute i världen på ömse håll har respekt för vår inställning, och han avsåg därmed den svenska utrikespolitiken. Det är säkerligen riktigt, att det finns en sådan respekt för vår inställning, och det är alldeles uppenbart, att det är en tillgång för vårt land och någonting som vi alla måste glädja oss åt. Emellertid tror jag att denna respekt ute i världen för vår neutrala inställning inte befordras av att landets statsminister går upp här i talarstolen — låt vara i det för honom vällovliga syftet att argumentera mot kommunisterna — och gör uttalanden om förhållandena i andra länder, som inte är sannfärdiga. Det är uttalanden som hör hemma i det kalla krigets arsenal.

Jag vill inte alls göra gällande, att regeringen skulle vara på väg bort från sin utrikespolitiska linje eller att denna utrikespolitiska linje i och för sig inte

skulle vara ärligt menad. Men det kan inte vara särskilt lämpligt att komma med påståenden som här har gjorts — i varje fall inte utifrån den synpunkten, att vi alla bör vara intresserade av att öka respekten för vår neutrala inställning. Jag skall inte gå in på enskildheterna, om Berlin, om de inre förhållandena i Sovjetunionen, om frihet och rätt att kritisera o. s. v. Jag vill bara göra den lilla anmärkningen, att om statsministern har varit i Sovjetunionen och inte kommit underfund med att man där får kritisera och föra fram olika synpunkter och förslag, så är det alldeles uppenbart, att statsministern borde försöka finna tid för att resa dit igen och studera förhållandena litet mera noggrant, så att han kunde uttala sig med litet större vederhäftighet än vad som här har skett. På tal om förhållandena i andra länder förekommer i olika sammanhang ett mycket ensidigt partitagande.

Jag skall här inte gå in på den fråga, som redan varit uppe, nämligen den om nationalinkomsten, där man helt enkelt förväxlar budget med nationalinkomst. Jag kan bara nämna att vad gäller jordbruken i Sovjetunionen ingår i budgeten skatterna men inte jordbrukarnas inkomster. I budgeten ingår företagens vinster och skatter, men inte löner, de fria yrkesutövarnas skatter men inte deras inkomster o. s. v. Att då i den svenska riksdagen helt enkelt blanda ihop nationalinkomst och budget är ju någonting, som faktiskt inte låter bra och inte ser bra ut. Vi gör själva anspråk på att man bör visa en objektiv inställning till vårt land. Vi reagerar då det beträffande oss göres påståenden, som inte alls stämmer med verkligheten. Vi som syftar till avspänning och fred i världen och bättre relationer mellan folken borde ju bidra till det genom att försöka förstå förhållandena i andra länder på ett objektivt sätt. Jag menar att man därför i polemiken mot ett visst parti och en viss

Höjd indirekt beskattning

riktning får lov att tänka inte bara partitaktiskt. Man bör nog tänka litet statsmannamässigt också, det är ju av en viss betydelse för vårt land.

Sedan har det talats om enighet i försvarsfrågan. Jag vill bara med anledning av dagens debatt ifrågasätta om man kan räkna med att denna enighet verkligen kan komma att bestå mellan de partier, som nu har enats om ett förslag. Kan man tänka sig att uppnå enighet i den stora fråga som förestår, nämligen ställningstagandet till atomvapenutrustning? Kan man vidare tänka sig att det kan bli något enighet i fortsättningen om skattepolitiken när dessa skatter, som vi nu skall besluta om, har utlöst en så pass stor opinion inom arbetarrörelsen och även det socialdemokratiska partiet? Är inte hela denna tanke om enighet om försvaret och vissa andra frågor en utopi? Jag tror att den är en utopi, ty jag tror att inte heller den socialdemokratiska arbetarrörelsen i det långa loppet kan acceptera den försvarspolitik som generalerna vill ha. Jag tror också att man inte kan acceptera den skattepolitik som högern företräder, och då kan det ju inte bli någon enighet på längre sikt.

Vad så gäller kommunisternas inställning till försvaret av landet så har man försökt att misstänkliggöra denna. Man har kommit med gliringar, föraktfulla insinuationer. Jag skulle i detta sammanhang till vederbörande bara vilja säga: Om ni är intresserade av försvaret av vårt land, måste ni vara intresserade av att hela det svenska folket, däribland också de radikala arbetarna, är positivt inställda till försvaret, ty det måste ju ha en mycket stor betydelse för detta försvar. Dessa deklARATIONER, som kommunisterna gör och som partiets ordförande gjort här i dag, borde väl därför från fosterlandsförsvarets synpunkt hälsas med tillfredsställelse och inte med insinuationer.

Kan det slutligen vara lyckligt att genomföra en ny försvarsordning på det

ta sätt, som utlöst en stark opposition bland de arbetande klasserna? Man svarar inte på de invändningar som görs av kommunisterna och av många andra — jag skulle vilja tillägga av många fler än kommunisterna — genom de argument som här har anförts och de misstänkliggöranden som förekommit i debatten. Det hade väl varit önskvärt att man kunnat få till stånd en lösning av denna fråga så, att det arbetande folket inte känt sig orättvist behandlat, genom att statsutgifterna ej tages ut efter bärkraft. Man kan väl inte gå till arbetarna i Olofström och Jönköping och andra ställen i landet och börja resonera om vissa förhållanden i andra länder, om man vill ge ett svar på de frågor som folket ställer. Jag tycker det har varit en svaghet i den debatt som förts, att man egentligen inte kunnat gå i svaromål i sak, och det tycker jag inte stärker den uppgörelse, som här har träffats och som har kritiserats så mycket.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställen i punkten A), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställen; 2:o) avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition; samt 3:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framställdes av herr Lundberg; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Lundberg och Hagberg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Lundberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angå-

Höjd indirekt beskattning

ende punkten A) i bevillningsutskottets betänkande nr 10 antager yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 80 ja och 24 nej, varjämte 107 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit Kungl. Maj:ts föreliggande proposition.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 194 ja och 10 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 53, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till höjd indirekt beskattning.

§ 5

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1958/59 till oförutsedda utgifter, och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6**Utgifter å tilläggsstat II
(socialdepartementet)**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Lånefonden för bostadsbyggande

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 2 (punkt 3, s. 51—55) föreslagit riksdagen att medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 730 000 000 kronor, vilket innebär att den för innevarande budgetår fastställda medelsramen för preliminära beslut om dylika lån skulle ökas med 75 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Kristiansson* och *Hjalmar Nilsson* (I: 87) och den andra inom andra kammaren av herrar *Persson* i Växjö och *Larsson* i Julita (II: 77), hade hemställts, att ramen för meddelande av preliminära beslut om tertiärlån fastställdes till 72 milj. kronor och att ramen för meddelande av beslut om statsbidrag till pensionärshem för budgetåret 1957/58 ökades med 3 milj. kronor utöver den av riksdagen för nämnda budgetår fastställda medelsramen å 10 milj. kronor för pensionärshemsbyggandet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 87 och II: 77 medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 730 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström*, *Rikard Svensson*, *Mossberger*, *Pettersson* i Degerfors, *Jansson* i Kalix, *Persson* i Växjö och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 87 och II: 77

a) medgiva, att under budgetåret 1957/58 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 727 000 000 kronor;

b) medgiva, att under budgetåret 1957/58 beslut om bidrag till inrättande av pensionärshem finge meddelas intill ett belopp av 13 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PERSSON** i Växjö (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter av statsutskottet fogat en reservation till utskottets utlåtande på denna punkt. Bakgrunden till denna reservation kan sägas vara följande.

Under många år har bostadsstyrelsen i sina petita begärt en ökning av det anslag som utgår för statsbidrag till pensionärshem. Någon sådan ökning har emellertid inte föreslagits av Kungl. Maj:t och inte heller beslutats av riksdagen, utan anslaget för detta ändamål har under många år utgjort 10 miljoner kronor. Nu har det på grund av otillräckligheten hos detta anslag uppkommit en stor balans i fråga om ansökningar om bidrag. I den motion, som väckts och som ligger till grund för reservationen, har bl. a. återopats detta förhållande. För närvarande ligger det hos bostadsstyrelsen inne ansökningar om bidrag till pensionärshem från ungefär 75 kommuner, och summan av begärda bidrag uppgår till cirka 13 miljoner kronor. Det anslag på 10 miljoner kronor, som för innevarande budgetår ställts till förfogande, är redan förbrukat, och bostadsstyrelsen kan alltså inte bevilja något statsbidrag till pensionärshem under detta halvår. Förutsättningen för att så skulle ha kunnat ske hade varit, att man fått en utökning av ramen för beviljande av sådana statsbidrag. Bostadsstyrelsen begärde en dylik utökning med fem miljoner kronor, men Kungl. Maj:t förordade den inte. Därför väcktes en motion i andra kammaren liksom en i första kammaren om att man skulle medge en ökning med tre miljoner kronor för att i någon mån kunna tillgodose det behov som finns. Nu har statsutskottet gått

Lånefonden för bostadsbyggande

emot motionerna, och därför föreligger en reservation på denna punkt.

När det gäller att bevilja statsbidrag till pensionärshem har bostadsstyrelsen sökt samarbeta med länsbostadsnämnderna och länsarbetsnämnderna. Framför allt när på en ort tillfällig arbetslöshet har uppkommit, har länsarbetsnämnderna varit angelägna att få igångsättningsstillstånd för ett pensionärshem, om man har haft någon ansökan från denna kommun. På det sättet har man kunnat komma över en sådan tillfällig, lokal arbetslöshet, och det har även inneburit en viss fördel för kommunerna. Som jag förut nämnde är pengarna slut, det går inte att bevilja statsbidrag i fortsättningen. Motionen gick helt enkelt ut på att man av de 75 miljoner, som Kungl. Maj:t föreslår på tilläggsstat till ökning av ramen för beviljande av tertiärlån, skulle ta tre miljoner och använda dessa för statsbidrag till pensionärshem.

Detta innebär ju inte någon ökning av ramen för den totala budgeten. Det gäller bara en annan fördelning än den föreslagna. Jag har därför haft mycket svårt att förstå varför utskottet inte kunnat gå med på att göra denna ändring. Det skulle ur många synpunkter vara fördelaktigt med en ändring. Företag på flera industriorter tävlar om att bygga pensionärshem och ger kanske subventioner till dem. Äldre arbetare, som sitter i en familjelägenhet, kan då flytta över till pensionärshemmet, och man får den lägenhet som blir ledigställd till förfogande för den nya familjen. Sådant sker i stor utsträckning, och till slut innebär det ju att man bättre utnyttjar det bostadsbestånd man har. Det skulle alltså vara till fördel för bostadsförsörjningen ur olika synpunkter.

Alla grupper har ju också varit eniga om att man skall lämna stöd till barnfamiljer, äldre, invalider och hushåll med små inkomster för att de skall klara sin bostadsförsörjningsfråga. I de direktiv som bostadspolitiska utred-

ningen fick av den dåvarande departementschefen anförde denne vid årsskiftet 1955/56 bland annat: »Det står sålunda klart att många barnfamiljer med begränsade inkomster liksom även pensionärer och andra hushåll med relativt små ekonomiska resurser såsom invalider, ensamstående mödrar med barn etc. inte utan särskilt stöd från samhällets sida kan lösa sin bostadsfråga på ett tillfredsställande sätt.»

Denna utredning har också kommit med förslag om omläggning av detta stöd, och jag förmodar att det kommer ett sådant förslag till riksdagen nu i år. Det kan dock inte träda i kraft förrän den 1 juli, och under detta halvår står vi alltså i det läge vi nu befinner oss i.

Detta är en fråga som i mycket stor utsträckning berör de små orterna och landsbygden. På de större orterna har man helt andra möjligheter att ordna s. k. insprängda pensionärsrägenheter, eftersom kommunala och allmännyttiga företag där bygger hyreshus. På de små orterna är man hänvisad till att bygga pensionärshem och söker statsbidrag till sådana hos bostadsstyrelsen. Som det nu är får man på dessa små orter underlåta att bygga något under detta halvår.

Här beröres för all del inte bara de små orterna. Vi har ansökningar inne från Oskarshamn, Halmstad, Skövde och två ansökningar om stora pensionärshem från Stockholm. Jag skulle kunna räkna upp flera, men det största antalet är smärre orter, som inte har någon annan utväg än att begagna sig av möjligheten att få statsbidrag till pensionärshem.

Alla är alltså tämligen eniga om att man skall ge stöd åt de gamla för att de skall kunna klara bostadsförsörjningen. Vi har fått tio miljoner kronor i anslag år efter år, medan bostadsbyggandet i övrigt har ökat. Detta skall ses mot bakgrunden av att alla har varit eniga om att man skall förbättra chanserna för de gamla att erhålla goda bostäder. Jag kan därför inte förstå

Lånefonden för bostadsbyggande

varför man inte av hela tertiärlånebe-
loppet, som uppgår till 730 miljoner,
skulle kunna använda tre miljoner, så
att man finge 727 miljoner kvar till att
öka ramen för pensionärshemmen från
10 miljoner till 13 miljoner. Detta har
vi yrkat i motionen och i reservationen
till detta utskottsutlåtande. Jag ber där-
för, herr talman, att få yrka bifall till
denna reservation.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! De synpunkter herr
Persson i Växjö här framfört var ju
kända av Kungl. Maj:t vid den tidpunkt,
då departementet hade att ta ställning
till här föreliggande förslag till tilläggs-
stat på bostadsförsörjningens område.
Departementschefen ansåg inte då, att
man kunde ta hänsyn till dessa i och för
sig välmotiverade synpunkter på denna
fråga. Den omständigheten, att riksdagen
har att förvänta särskild proposi-
tion beträffande bostadsförsörjningen,
har även viss betydelse. I det samman-
hanget kommer också förslag om annan
utförning av statsbidragsbestämmel-
serna för detta område att framläggas.

Vi har på grund därav tyckt oss böra
följa Kungl. Maj:t, och jag ber, herr
talman, att få yrka bifall till utskottets
hemställan.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Det är, herr talman,
alldeles riktigt som herr Åkerström sä-
ger, att dessa synpunkter måste vara
kända av Kungl. Maj:t — ja, kanske inte
helt och hållet, ty vi har ju senare upp-
gifter. Men det kan inte på något sätt
föranleda mig att ha en annan syn än
den jag angivit på denna fråga, och
jag förmodar att alla de kommunalmän,
som finns i denna kammare och som
kommer från kommuner, där man an-
sökt om statsbidrag till pensionärshem,
också kan bedöma frågan på ett annat
sätt än Kungl. Maj:t.

Härutöver vill jag med anledning av
vad herr Åkerström sade om omlägg-

ningen av statsbidragsbestämmelserna
— något som jag också förut nämnde
om — anföra att det väl ändå inte var
meningen, att man med ledning av di-
rektiven, som innebar att man ville
lägga ut och förbättra stödet åt de gam-
la i deras bostadsförsörjning, skulle läg-
ga fram ett förslag som för ett halvår
helt stoppade stödet till pensionärshem.
Meningen var i stället att man skulle
åstadkomma en förbättring. Det kan
man göra, och det kommer man kanske
att göra efter den 1 juli, men här är det
fråga om vad man skall göra till dess.
Utredningen och dess förslag bör inte
få föranleda en sådan paus, som enligt
min mening uppkommer genom att man
inte har medel till förfogande.

Jag skulle kunna säga, som jag sade
i statsutskottet, att då alla grupperna
varit i fråga om såväl barnfamiljerna
som åldringarna och invaliderna ense
om att ge ett om möjligt ännu bättre
stöd i fortsättningen, blir det bara en
läpparnas bekännelse. om man inte stäl-
ler pengar till förfogande. Det har man
inte gjort i detta fall. När det här dess-
utom inte är fråga om något annat än
en annan fördelning av de medel, som
skall användas inom den fastställda ra-
men, alltså för att bevilja lån eller
statsbidrag, borde det väl ändå inte
vara något majestätsbrott att nu förorda
en sådan ändrad fördelning som jag fö-
reslagit. Jag tycker till och med att
riksdagen i en sådan fråga som denna,
som inte har en särskilt betydelsefull
innebörd, kan ha en egen mening och
kan säga ifrån, att vi vill ha en annan
ordning än den Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.
Herr talmannen gav propositioner dels
på bifall till utskottets hemställan dels
ock på bifall till den vid punkten fö-
gade reservationen; och fann herr tal-
mannen den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Herr
Persson i Växjö begärde emellertid vo-
tering, i anledning varav efter given

Lånefonden för bostadsbyggande

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Persson i Växjö begärde emellertid rösträkning, vadan votering meddelat omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 89 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser eklelesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budget-

året 1957/58, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1958/59,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter, m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Rädda barnens riksförbund för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter,

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter, och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelplikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlagsinteckning i vissa oljelager m. m.,

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

Interpellation ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åta sig privata uppdrag

om ändrad lydelse av 39 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom,

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket, och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 8

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Lades till handlingarna.

§ 9

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Interpellation ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åta sig privata uppdrag

Herr ELIASSON i Stockholm (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Inom justitiedepartementet uppkom 1953 fråga om att begränsa domares rätt att idka privat

verksamhet. I en inom departementet den 30 juni 1953 avgiven promemoria föreslogs, utom annan begränsning av domares privatverksamhet, förbud för domare vid allmän domstol att — i likhet med vad som redan gällde beträffande domare vid rådhusrätt — »själv eller genom annan mot ersättning tillhandagå allmänheten med utförande av juridiska eller liknande uppdrag». De organisationer som hördes över promemorian tillstyrkte, domarorganisationerna undantagna, en snäv begränsning av sådan privatverksamhet. Domares rätt att åta sig privata partsuppdrag blev icke på sådant sätt begränsad som i promemorian föreslagits. Bestämmelse i detta hänseende kom endast att innebära förbud för domare att idka advokatverksamhet. Föreskrift härom inarbetades i olika arbetsordningar, t. ex. 1954 i arbetsordningen för rikets hovrätter.

I justitieombudsmannens ämbetsberättelse 1958 relateras ett fall med utgångspunkt från att en hovrättsdomare under en tid av omkring fyra månader biträtt part — utom med annat handlande — med upprättande av omkring 45 rättegångsskrifter. Ifrågavarande förfarande ansågs, ehuru olämpligt, icke straffbart med hänsyn till att detta icke med säkerhet kunde hänföras till advokatverksamhet. Ehuru givetvis den i arbetsordningen intagna bestämmelsen om förbud för domare att idka advokatverksamhet icke ändrar den i allmän lag givna bestämmelsen i 25 kap. 4 § strafflagen om bl. a. åsidosättande från ämbetsmans sida om vad som åligger honom enligt »tjänstens beskaffenhet», kom emellertid den i arbetsordning upptagna specifikationen tolkningsmässigt snarast att bidra till en inskränkning av bestämmelsen i strafflagen. En sådan uppfattning har också givits till känna av justitieombudsmannen vid muntlig redogörelse av ärendet inför första lagutskottet.

Interpellation ang. utbytet av televerkets luftledningar till södra Öland m. m.

Första lagutskottet har i utlåtande den 5 februari 1958 i samband med granskning av justitieombudsmannens berättelse ifrågasatt, om nuvarande bestämmelser är tillfredsställande. Härvid har utskottet, sedan det framhållit att justitieombudsmannens prövning av ärendet lämnas utan erinran, bl. a. anfört: »Emellertid vill utskottet understryka angelägenheten av att domare avhåller sig från all sådan verksamhet som är ägnad att rubba förtroendet för honom och för domstolarna. Särskilt betänkligt ur denna synpunkt måste det anses vara om domare — bortsett från enstaka fall av biträde åt anhöriga eller eljest närstående — inlåter sig på sådan verksamhet som avser biträde åt rättsökande med företagande av åtgärder, vilka äga samband med rättegångsmåls förberedande eller bedrivande. Även till synes mindre omfattande åtgärder i detta avseende kunna mången gång vara ägnade att sätta förtroendet för rättskipningen i fara. Nu berörda fall synes utskottet kunna ge anledning ifrågasätta om gällande bestämmelser tillräckligt begränsa domares möjligheter att utom tjänsten bedriva verksamhet av här avsett slag.»

Under hänvisning till vad ovan anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta följande fråga:

Anser justitieministern att gällande bestämmelser tillräckligt begränsar domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. utbytet av televerkets luftledningar till södra Öland, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN i Kalmar (fp), som yttrade:

Herr talman! Mottagningsförhållan-

dena för radio är i sydöstra Sverige och framför allt på Öland dåliga. När därför södra Öland i höstas fick tillgång till trådradio, mottogs det med allmän tillfredsställelse. Till att börja med fungerade trådradion bra, men redan efter en månad visade det sig, att program 1 och 2 inte kunde hållas skilda. Enligt uppgift beror de bristfälliga förhållandena på att televerkets luftledningar inte stoppar för de påfrestningar ölandsstormarna utsätter dem för utan måste utbytas mot kabel.

Detta tycks också bekräftas av andra missförhållanden som råder. Telefonförbindelserna med fastlandet lämnar mycket övrigt att önska, och installering av telex synes vara otänkbart. Vad det betyder för den industri, som redan finns i Grönhögen och Degerhamn, att inte kunna använda sig av tekniska förbättringar och följa med i utvecklingen, behöver inte närmare understrykas.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en annan fråga som rör Öland och dess befolkning.

För någon tid sedan insatte järnvägstyrelsen en nybyggd järnvägsfärja på linjen Färjestaden—Kalmar. Redan omedelbart visade det sig att färjan inte var av den beskaffenheten, att den kunde upprätthålla förbindelsen i samma utsträckning som förut. Maskinen synes vara för svag för att klara ström, sjö och is i det visserligen smala men ofta svårforcerade Kalmarsund. Följden har blivit att transporter till och från Öland försenats eller helt fått inställas.

På grund av vad jag ovan anfört får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

1) Är herr statsrådet i tillfälle att upplysa om när televerkets luftledningar till södra Öland kommer att utbytas mot kabel?

2) Vilka åtgärder avser herr statsrådet att vidtaga för att återupprätta

Interpellation ang. utbytet av televerkets luftledningar till södra Öland m. m.

normala järnvägsförbindelser mellan Öland och fastlandet?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Rädde barnens riksförbund för kläder, beklädnadsmateriel och livsfrnödenheter;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelplikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 13

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Fru Anna-Lisa Lewén-Eliasson är sjukskriven fr. o. m. 3/2 t. o. m. 15/2 -58.
8/2 -58

Björn Bjersner
Leg. läk.

Fru Lewén-Eliasson beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 3—15 innevarande månad.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.17.

In fidem
Gunnar Britth